स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व.२०७५/०७६-२०७७/०७८)

पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १, रुकुम (पूर्व)

(साविक रन्मामैकोट गा.वि.स. वडा नं. १, २ र ३)

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न संस्थाहरु

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना

काठमाडौं, नेपाल

तथा

International Fund for Agricultural Development (IFAD)

कृषि विकासको लागि अन्तराष्ट्रिय कोष

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने संस्था

रुपान्तरण नेपाल

पो.ब.नं. ७३४५, काठमाडौं

फोन नं. ०१-४१५४९४९

पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
तकसेरा, रुकुम (पूर्व)
५ नं.प्रदेश, नेपाल

प.स.: २०७५/०७६ मिति: २०७५/१२/१४

च.नं.:

शुभकामना

जलवायु परिवर्तन एक नियमित प्रक्रिया भएतापनि बढ्दो औद्योगिकीकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग आदि जस्ता मानवीय क्रियाकलापहरुले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरुको उत्सर्जनमा वृद्धि भई पृथ्वी ताल्ने क्रम तीब्र भएको तथ्य सर्व विधितै छ । हाल संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको जलवायु परिवर्तनको कारणले प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीब राष्ट्रहरुका विपन्न समुदायमा अझ धेरै समस्या पार्ने देखिन्छ । नेपालका अन्य भू-भागहरुमा जस्तै यस गाउँमा पनि तापक्रम र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबै स्थानीयले महशुस गरिएको छन् । समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, जाडोका दिनहरु घट्ने, पानीको मुलहरु सुक्ने, बाढी/पहिरोका घटनाहरु धेरै हुने, वन जंगल तथा खेतबारीमा मिचाहा प्रजातीहरु बढ्ने जस्ता प्रकोपहरु हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन् ।

यसै सन्दर्भमा यस गाउँमा वसोवास गर्ने समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सचेतना अभिवृद्दि गर्न र जलवायु परिवर्तनवाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरुको अनुकूलन क्षमताको विकास गर्न वडामा रहेका सबै सरोकारवाला तथा जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरुको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ । यस योजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्नुका साथै जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर न्यूनिकरण हुने विश्वास लिईएको छ ।

यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकामा वसोवास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्वनधि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनवाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरुको अनुकुलित क्षमताको विकास गर्न गाउँपालिकामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरुको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस गाउँपालिकाका वडा नं. १, २ र ५ मा सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार भएको जानकारी पाउदा अति नै खुसी भएको छु । साथै यी सुदृढ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाहरुको तयारीको प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागी अनुकुलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रुपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरुलाई धन्यबाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

अन्त्यमा, यस गाउँपालिकाका विभिन्न वडाहरुमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु तयार भई कार्यान्वयन प्रक्रियामा रहेकोमा सम्पूर्ण वासिन्दाहरुलाई बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

.....
ओम कुमारी शाही (मल्ल)
उपाध्यक्ष

पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका
.....१.....नं. वडा कार्यालय
मैगोट....., रुकुम (पूर्व)
५ नं. प्रदेश, नेपाल

पत्र संख्याः २०७५/०७६
चलानी नम्बरः

पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका १ नं. वडा कार्यालय रन्मामैकोट, पूर्व रुकुम नेपाल २०७२

मिति २०७५/८/१८

विषयः- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सन्दर्भमा

औद्योगिकीकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग, हरितगृह ग्यासहरुको अत्याधिक उत्सर्जन आदि जस्ता विभिन्न मानबीय क्रियाकलापहरुको कारणले गर्दा अहिले पृथ्वीको तापक्रम बढ्दै गएको कुरा प्रमाणित भैसकेको छ । जलवायु परिवर्तनको असरबाट संसारका धनी-गरिब, विकसित-अविकसित सबै मुलुक र त्यहाँका बासिन्दाहरु प्रभावित हुन्छन् । नेपालका अन्य भु-भागमा जस्तै यस वडामा पनि दिन प्रति दिन तापक्रम र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्तिमा फरक परेको कुरा सबैले महशुस गरिरहेका छन् । समयमा पानी नपर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरु सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरु हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन् । यसले गर्दा जीविकोपार्जनको लागि चाहिने श्रोत तथा पूर्वाधारहरुमा समेत नकारात्मक प्रभावहरु देखिन थालिसकेका छन् ।

यसै सन्दर्भमा यस वडामा वसोवास गर्ने समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सचेतना अभिवृद्धि गर्ने र जलवायु परिवर्तनवाट प्रभावित समुदाय र घरधुरीहरुको अनुकुलित क्षमताको विकास गर्न वडामा रहेका सबै सरोकारवाला, जलवायु परिवर्तनले प्रभावित घरधुरीहरुको सहभागितामा यस अनुकुलन कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ । यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पछि प्रभावित घरधुरी र समुदायका अनुकुलन क्षमता विकास गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ को सुदृढ स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा आर्थिक सहयोग गर्ने वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तरगतको पहाडी साना किसानका लागी अनुकुलन आयोजना, कार्ययोजना निर्माण प्रक्रियामा सहजीकरण गरी सहयोग गर्ने रुपान्तरण नेपाल र यस प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले संलग्न सबै व्यक्ति तथा संघ संस्थाहरुलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छौं ।

साथै यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत सबै सरोकारवाला सहयोगी निकाय, संघ संस्थाहरुको सहयोग तथा सहकार्यको अपेक्षा गर्दछौं ।

.....

का.वा. अध्यक्ष

का.वा. वडा अध्यक्ष

संक्षिप्त शब्दावलीहरु

संक्षिप्त रुप (नेपालीमा)	संक्षिप्त रुप (अंग्रेजीमा)	विस्तृत रुप (नेपालीमा)	विस्तृत रुप (अंग्रेजीमा)
	ASHA	पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	Adaptation for Smallholders in Hilly Areas
	IFAD आइफाड	कृषि विकासको निम्ती अन्तराष्ट्रिय कोष	International Fund for Agriculture Development
सा.व.	CF	सामुदायिक वन	Community Forest
सा.व.उ.स.	CFUG	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह	Community Forest User Group
जि.स.स.	DCC	जिल्ला समन्वय समिति	District Coordination Committee
	GIS	भौगोलिक सूचना प्रणाली	Geographic Information System
गा.वि.स.	VDC	गाउँ विकास समिति	Village Development Committee
गा.पा.		गाउँपालिका	Rural Municipality
न. पा.		नगरपालिका	Municipality
लापा	LAPA	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना	Local Adaptation Plans for Action
नापा	NAPA	राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम	National Adaptation Programme of Action
	LGCDP	स्थानीय सु-शासन तथा समुदाय विकास कार्यक्रम	Local Governance and Community Development Programme
स. ग्रा. ले .	PRA	सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखा	Participatory Rural Appraisal
लैससास	GESI	लैंगिक समानता तथा समाजिक समावेशकिरण	Gender Equality and Social Inclusion

शब्दावलीहरु:

1. Weather (मौसम):

पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भई रहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, आद्रता आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ । यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिनामा परिवर्तन भईरहन्छ ।

2. Climate (जलवायु वा हावापानी):

लामो अवधिको (करिव ३० वर्ष) मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ । सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतृ विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ । यसका सूचकहरु (Parameters) मौसमको जस्तै हुन् ।

3. Climate Change (जलवायु परिवर्तन):

लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालिन अवधिमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरुमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ । पृथ्वीको सन्तुलन खल्वलिने गरी हजारौ वर्ष देखि मानवले महशुस गर्दै भोग्दै र बुझ्दै आएको जलवायुमा हुने फरक तथा बदलावलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ ।

4. GHGs (हरित गृह ग्याँस):

Green House Gases-GHGs (हरितगृह ग्याँसहरु): वायुमण्डलमा विश्वव्यापी रुपमा तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि जिम्मेवार रहेका ग्याँसहरुलाई हरितगृह ग्याँस भनिन्छ । क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्वनडाईअक्साईड (CO_2), मिथेन (CH_2), नाईट्रस अक्साइड (N_2O), हाईड्रोफ्लोरो कार्वन (HFC), परफ्लोरो कार्वन (Perfloro Carbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafloride (SF_6) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरु पर्दछन् । कतारको दोहामा सम्पन्न COP ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF_3) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ ।

5. UNFCCC (जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारुप महासन्धि):

United Nations Framework Convention on Climate Change (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारुप महासन्धि): सन् १९९२ मा ब्राजिलको रियो दि जेनेरियामा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो । विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरुले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महशुस गरेर त्यसलाई सम्वोधन गर्न यो महासन्धि पारित गरिएको हो । यसलाई १९६ देशहरुले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने सन् १९९४ देखि यो कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा रहेका हरितगृह ग्याँसहरुलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ ।

6. COP (पक्षधर राष्ट्रहरुको सम्मेलन):

Conference of Parties: पक्ष (सदस्य) राष्ट्रहरुको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरुको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन प्रत्येक वर्षको अन्ततिर नोभेम्बर डिसेम्बर महिनाहरुमा हुने गर्दछ ।

सन् १९९७ मा जापानको क्योटोमा भएको COP 3, सन् २००७ मा ईन्डोनेसियाको बालीमा भएको COP 13, सन् २००९ मा डेन्मार्कको कोपेन्हेगनमा भएको COP 15 र फ्रान्सको पेरिसमा सन् २०१५ मा भएको COP 21 सम्मेलनहरु विशेष चर्चामा र महत्वपूर्ण रहे । सन् २०१८ को डिसेम्बरमा पोल्याण्डमा COP 24 अर्थात चौबिसौं सम्मेलन सम्पन्न भयो जस्मा पेरिस सम्झौता सम्वन्धि महत्वपूर्ण निर्णयहरु भएका छन् ।

7. IPCC (जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि अन्तरसरकारी समूह):

Intergovernmental Panel on Climate Change: जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरुको अन्तराष्ट्रिय संयन्त्र हो । संसारका विभिन्न राष्ट्रहरुबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्वयम्सेवीको रुपमा हजारौ वैज्ञानिकहरु यसमा आवद्ध छन् । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव श्रृजित जलवायु परिवर्तनका असरहरुबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोवेल पुरुस्कार समेत पाएको थियो । यस Panel बाट प्रकासित प्रतिवेदन नै आधिकारिक मानिन्छ । यस्तै अति कम विकसित देशहरुले पनि राष्ट्रिय संचार प्रतिवेदन (National Communication Report) प्रकाशित गर्दछन् । नेपालले हालसम्म दोश्रो प्रतिवेदन प्रकासित गरि सकेको छ ।

8. Adaptation (अनुकूलन):

जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरुसँग जुध्न गरिने उपायहरु नै अनुकूलन हो । जस्तो गर्मी ठाँउहरुमा घरमा बढी र ठूला झ्यालहरु बनाउनु, बाढी आउँछ भनेर घरको जग अग्लो बनाउनु । यो परिवर्तित वातावरणमा आफ्नो अस्तित्वलाई निरन्तरता दिन गरिने प्रक्रिया हो । मानव सन्दर्भमा अनुकूलन अन्तर्गत परिवर्तित वातावरणमा अनुकूलित हुन सकिने क्रियाकलापहरु पर्दछन् ।

9. Mitigation (न्यूनीकरण):

हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा कटौति गरी वा वायुमण्डलमा भएको अधिक कार्बनलाई अवशोषण सञ्चिति क्षमतामा अभिवृद्धि गराई वायुमण्डलमा थप हरितगृह ग्यास थुप्रन रोक्ने कार्यहरुलाई नै उत्सर्जन न्यूनीकरण भन्ने गरिन्छ ।

10. NAPA (राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम):

National Adaptation Programme of Action (राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम): सन् २००१ मा मोरोक्कोको माराकेस शहरमा आयोजना गरिएको पक्षधर राष्ट्रहरुको सातौं सम्मेलन (COP 7) मा भएको सम्झौता अनुरुप अनुकूलनको मसौदा आएको हो । कम विकसित मुलुकहरुले जलवायु परिवर्तनका कारणबाट श्रृजित जोखिमहरु आंकलन गरी तत्कालै गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरु पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरी नापा बनाएको खण्डमा विकसित मुलुकहरुले सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता अनुसार नेपालमा पनि वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा यो तयार गरेको छ ।

11. LAPA National Framework (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना)

Local Adaptation Plans for Actions National Framework: (**स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना**) NAPA ले पहिचान गरेको कार्यक्रमहरुलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालयले यो राष्ट्रिय संरचना LAPA National Framework तयार गरेको छ । यो वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन भई कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । यसै संरचना अनुसार तयार गरिएको स्थानिय स्तरको अनुकूलन कार्ययोजनालाई LAPA भनिन्छ ।

12. Gender Equality (लैंगिक समानता)

महिला तथा पुरुषबीच सबै पक्ष र तहहरुमा बराबर अवसर र बराबर लाभ हासिल भएको अवस्थालाई नै लैङ्गिक समानता भनिन्छ ।

13. Gender Integration (लैंगिक समायोजन)

लैङ्गिक समायोजन भन्नाले परियोजनाको निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन चरणहरुमा लैङ्गिक असमानता र भिन्नतालाई पहिचान गरि सम्बोधन गर्ने प्रक्रियालाई बुझाउँछ ।

14. Reproductive Role (पारिवारिक/प्रजनन् भुमिका)

यस कार्यअन्तर्गत दुई किसिमका घरायसी कामहरू पर्दछन् । (१) जैविक जस्तै : बच्चा जन्माउने र (२) सामाजिक जस्तै : वच्चाहरूको स्याहार गर्ने, भान्साको काम, बजार जानु, परिवारको स्वास्थ्यको हेरविचार एवं अन्य घरायसी कार्यहरू गर्ने जुन कार्यको मान्यता कम हुन्छ र आम्दानी पनि हुदैन । यस्ता काममा बढी श्रम र समय लाग्छ । महिला तथा बालिकाहरुले नै प्राय यस्ता काम गर्ने गर्दछन् ।

15. Vulnerability (सङ्कटासन्नता)

जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जना भएका जोखिम, खतराका प्रतिफल प्रभाव आदिसँग जुध्न सक्ने हैसियत वा क्षमतामा कमी आएको अवस्थालाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ ।

16. GIS (भौगोलिक सूचना प्रणाली)

Geographic Information System: (भौगोलिक सूचना प्रणाली): यो प्रणाली यसरी बनाइएको हुन्छ जसबाट भौगालिक तथ्यांक तथा सूचनालाई लिने (Capture), जम्मा गर्ने (Store), मिलाउने (Manipulate), विश्लेषण गर्ने (Analyze), व्यवस्थापन गर्ने (Manage) र प्रस्तुत गर्ने (Present) गरिन्छ ।

17. Sensitivity (संवेदनशीलता)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि प्रणालीलाई सकारात्मक वा नकारात्मक रुपमा पार्ने प्रभावको परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

18. Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता)

जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरुसँग अनुकूलन हुन सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरु, प्रविधिहरुमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरुमा पहुँच, सूचनाहरुको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै जति बढी राष्ट्र वा समुदाय विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उत्तिनै बढी हुन्छ ।

19. Risk (जोखिम)

जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावना नै जोखिम हो ।

20. Inclusiveness (समावेशी)

कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियामा सरोकारवाला व्यक्तिहरु जस्तै महिला, दलित, विपन्न तथा सिमान्तकृत समुदायको सार्थक सहभागिताको निश्चितता गर्नु समावेशी हो ।

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साझा चुनौतिका रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट श्रृजित तथा भविष्यमा श्रृजना हुन सक्ने प्रतिकुल प्रभावहरुसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०६७, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ एवं स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०६८ समेत तयार गरी स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिंदै आइरहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन (ASHA) आयोजनाले स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई योजनाबद्ध रुपले अघि बढाउन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयन गरी रहेको छ । यसै क्रममा नापाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार मध्यम संकटासन्न स्तरमा रहेको यस रुकुम (पूर्व) जिल्लाका सरोकारवालाहरुको गोष्ठीबाट छनौट गरिएको यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको वडा नं. १ मा पनि जलवायु परिवर्तनका प्रतिकुल प्रभावहरु देखा पर्न थालिसकेको सन्दर्भमा स्थानीय सरोकारवालाहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता र ASHA आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग तथा रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको लागि नेपाल सरकारबाट स्विकृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरुका साथै ASHA आयोजनाद्वारा तयार गरिएका भौगोलिक सूचना प्रविधिमा आधारित उप-जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा (Geographic Information System based Sub-watershed Management Planning) तथा सहभागितामुलक परिदृश्य विकास (Participatory Scenario Development) अवधारणाहरु अनुसारका विधि तथा प्रक्रियाहरु समेत अवलम्बन गरिएको छ ।

यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधीहरु, प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिव, शिक्षकहरु, समाजसेवीहरु, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधीहरु, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरुका कर्मचारीहरु, गरिब, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्गहरु समेत का स्थानीय समुदाय तथा अन्य बुद्धिजीविहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । तीन वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा यस वडामा विद्यमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरु र जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रतिकुल प्रभावहरु/प्रकोपहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै यस वडा र यहाँका घरधुरीहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन गरिएको थियो । सोही मुल्यांकनको आधारमा उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना गर्दै प्रभावकारी अनुकूलन कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी यो कार्ययोजना तयार भएको थियो । यस कार्ययोजनाको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विवरण					
कार्यक्षेत्रः	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १, साविकको रन्मामैकोट गा.वि.स. वडा नं. १ देखि ३ सम्म				
चारकिल्लाः	उत्तर र पूर्वमाः पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. २, दक्षिणमा पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. ५, पश्चिममा सोही गाउँपालिकाको वडा न. ५ र ३				
क्षेत्रफलः	१९३३ हेक्टर				
जनसंख्या (राष्ट्रिय जनगणना, २०६८)	**महिला**	**पुरुष**	**जम्मा**	**घरधुरी**	**वडा नं. १**
	७५३ (५२.५%)	६८० (४७.५%)	१४३३	२९९	
साविकको रन्मामैकोट गाविस	**ब्रा/क्षे/ठ/स**	**जनजाति**	**द्यलित**	**अन्य**	**जम्मा**
	६३ (१.७%)	२५७५ (६८.२%)	१११६ (२९.५%)	२३ (०.६%)	३७७७
सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरीकरण (२०७५)	**महिला**	**पुरुष**	**जम्मा जनसंख्या**		
	९१६ (५१ %)	८३३ (५१%)	१७४९		
	ब्रा/क्षे/ठ/स	**जनजाति**	**द्यलित**	**जम्मा घरधुरी**	
	७ (२%)	२४९ (६६%)	१२० (३२ %)	३७६ (१००%)	

विवरण	
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधारः	यस वडाका बासिन्दाको मुख्य पेशा कृषि हो भने जीविकोपार्जनका मुख्य आधार जडिबुटी संकलनका हो साथै कही मानिस रोजगारीको लागि यहाँका मानिसहरु अन्य क्षेत्रहरु अर्थात देशको अन्य भाग, भारत तथा खाडी मुलुकहरुमा जाने गर्दछन् ।

जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तथा असरः

- स्थानीय समुदायले गर्मीका दिनहरु करिब २ महिनाले बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको महशुस गरेका छन् । त्यस्तै जाडोका दिनहरु करिब १ महिनाले घटेको अनुभव गरेका छन् ।
- मनसुनी वर्षाको अवधि १.५ महिनाले घटेको, हिउँदे वर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको, तुसारो पर्ने दिन १.५ महिनाले घटेको ।
- हिमपात पर्ने दिनहरु १.५ महिनाले घटेको साथै हिउँ छिटो पग्लने गरेको।
- बाढी र पहिरोको मात्रा तथा बारम्बारता बढेकोले धन जन तथा कृषि तथा वन क्षेत्रको नोक्सानी ।
- जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरुका समयमा पनि हेरफेर भएकोले रोजगारीको लागि बाहिर जाने प्रवृति बढेको ।
- कृषिबाली,पशुपंक्षी तथा मानवमा नयाँ रोगको प्रकोप बढेको ।
- वनमा मिचाहा प्रजातिहरुको प्रकोप बढेको ।
- गुराँस फूल्ने समय करिब १ महिनाले अगाडि सरेको ।

मुख्य प्रकोपहरु	पहिरो तथा भू-क्षय, बाढी/खोला कटान, खडेरी, मानवमा रोग, मिचाहा प्रजाति				
वस्ती/साविकको वडागत संकटासन्नता	अति उच्च	उच्च	मध्यम	न्यून	जम्मा वडा
	३	२	१		३
संकटासन्न घरधुरी संख्या प्रतिशतः	अति उच्च (V4)	उच्च (V3)	मध्यम (V2)	न्यून (V1)	जम्मा घरधुरी
	१६९(४५ %)	१३८(३६.७ %)	६७ (१७.८%)	२ (०.५ %)	

कार्ययोजनाको परिकल्पनाः

- जलवायु परिवर्तन अनुकुलित उपयुक्त वीउविजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धनले गर्दा पशु व्यवसाय तथा कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई खाद्य सुरक्षा बढेको हुनेछ ।
- सिंचाई कुलोको मर्मत तथा स्तर उन्नती र साना सिंचाई प्रविधिहरुको प्रयोगले कृषि उत्पादनमा बृद्धि भई स्थानीय समुदायको आत्मनिर्भरता बढेको हुनेछ ।
- विभिन्न भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माणबाट बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्य प्रकोपहरुको असरमा कमी आई स्थानीय समुदायको समानुकूलन क्षमता बढेको हुनेछ ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण तथा वनको हैसियतमा सुधार आएको हुनेछ ।
- स्वच्छ पिउने पानीको उपलब्धता, व्यवस्थापन, स्वस्थता तथा सरसफाईको साथै वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धनबाट स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार र जीवन स्तरमा सुधार आएको हुनेछ ।
- स्थानीय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्वद्धि चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरुसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्युनिकरण गर्ने क्षमताको विकास भएको हुनेछ, ।

योजनाको अवधिः	आ.व. २०७५/७६–२०७७/७८

कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका मुख्य अनुकूलनका कार्यहरुः:

- पाइप सिंचाई योजना, साना सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन, प्लाष्टिक घरमा वेमौसमी तरकारी खेती, रिचार्ज पोखरी निर्माण, पानीका मुहान संरक्षण, खानेपानी टंकी निर्माण
- तटबन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निर्माण
- रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन, नश्ल सुधारको लागि बोका, गधा, याक वितरण, भकारो सुधार, बाखाको खोर सुधार, पशुपालन सम्बन्धि तालिम, पशु स्वास्थ्य सिबिर
- वन ब्यबस्थापन, वृक्षारोपण, जडिबुटी तथा वन्यजन्तु संरक्षणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम
- सरफाई तथा पोषण सम्बन्धि तालिम
- ढल निकास निर्माण, ट्रस्ट पुल निर्माण, आकस्मिक कोषको स्थापना

विवरण					
बिषयगत क्षेत्र अनुसार तीन वर्षको लागि अनुमानित बार्षिक बजेट:					
विषयगत क्षेत्र		**अनुमानित वजेट रु. हजारमा**			
		पहिलो वर्ष	**दोश्रो वर्ष**	**तेश्रो वर्ष**	**कुल जम्मा**
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	५०५५	५३२१	४७२१	**१५०९७**
२	जलश्रोत तथा उर्जा	२६२५	२५२५	२६७५	**७८२५**
३	वन तथा जैविक विविधता	५६५	५६५	५६५	**१६९५**
४	जलवायु जन्य उत्पन्न प्रकोप	१२००	१२००	१०००	**३४००**
५	जनस्वास्थ्य	१४०	२७०	१४०	**५५०**
६	भौतिक पुर्वाधार	३१७५	४९५०	३६२५	**११७५०**
७	क्षमता विकास तथा लैससास सम्वन्धि	८८०	७१०	६१०	**२२००**
८	योजना अनुगमन, मुल्यांकन तथा संस्थागत विकास	१७५	७५	७५	**३२५**
	कूल जम्मा	**१३८१५**	**१५६१६**	**१३४११**	**४२८४२**
योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न सक्ने निकाय					
पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका, वडा कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति, गाउँपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाहरु, डिभिजन वन कार्यालय तथा सब डिभिजन वन कार्यालय, जिल्ला प्रशासन तथा प्रहरी कार्यालयहरु, साना किसानका लागि अनुकुलन आयोजना, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु, जिल्लामा क्रियाशिल सम्वन्धित दातृ निकायहरु र गैह्र सरकारी संस्थाहरु आदी					
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण प्रकृया तथा कार्यान्वयनमा लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई मुख्य सवालको रुपमा लिई यस अवधारणलाई सम्वन्धित क्रियाकलापहरुमा समायोजन गरिएको छ ।					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन तथा मुलप्रवाहीकरण					
यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई नेपाल सरकारको स्थानिय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरु अन्तर्गत वडास्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जूमा समिति, एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट गाउँ कार्यपालिकाको बैठक हुदै गाउँ सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ । त्यसैगरी अन्य सम्बद्ध सरकारी तथा गैह्र सरकारी निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा यस कार्ययोजनालाई कार्यान्वयनको लागि समायोजन गरी मुलप्रवाहीकरण गरिने छ ।					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन					
स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना उक्त समायोजन प्रकृयाबाट अनुमोदित भई गाउँपालिकाको समन्वयनमा र वडा अध्यक्षको नेतृत्वमा सबै सरोकारवालाहरुबाट स्वीकार्य बहुसरोकारवाला संरचनाबाट कार्यान्वयन गरिनेछ । पहाडी किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाबाट सहयोग हुने कार्यक्रममा यस आयोजनाको कार्यविधि अनुसार यो योजना कार्यान्वयन हुनेछ ।					
अनुगमन तथा मूल्यांकन					
समुदाय तहमा क्रियाकलापहरुको, वडा तहमा प्रक्रिया र प्रगतिहरु र गाउँपालिका तथा जिल्ला तहमा नतिजा तथा उपलव्धीहरुको विभिन्न वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।					
क्षमता विकास					
विभिन्न तहमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा अभिमुखीकरण तालिमहरुको साथै विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरु जस्तै कृषि, पशुपालन, वन तथा जैविक विविधता, उर्जा, जनस्वास्थ्य, भौतिक पूर्वाधारमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलित प्रविधिहरु सम्बन्धी क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गरिने छ।					

यस योजनाको कार्यान्वयनबाट यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ का सम्पूर्ण बासिन्दा खासगरी लक्षित विपन्न, महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी उक्त परिकल्पनाहरु पूरा गर्नको लागि जम्मा **रु**

४,२८,४२,००० ।- (अक्षरेपी चार करोड अट्ठाईस लाख बयालीस हजार रुपैयाँ) बराबरको विस्तृत स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

विषय सुची

परिच्छेद १: परिचय **१**

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य १

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरु २

परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभुमी **३**

२.१ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्र रुकुम (पूर्व) ३

२.१.१ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-क्षयको अवस्था ५

२.१.२ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको पहिरोको अवस्था ६

२.१.३ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको आगलागीका घटनाहरु ७

२.१.४ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-उपयोग समायोजन ८

२.१.५ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध १०

२.२ पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिकाको अवस्थिति ११

२.३ पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिका वडा नं. १ को अवस्थिति १२

२.३.१ वडाको सामाजिक अवस्था १२

२.३.२ मानवीय अवस्था १२

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था १३

२.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था १३

२.३.५ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास १४

२.३.६ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था १५

२.४ वडा स्तरीय उपल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्धको अवस्था १५

परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी पद्दती **१६**

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणाको समायोजन १८

३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि १९

३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन १९

३.२.१ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरु र तीनको विश्लेषण २०

३.२.१.१ पहिरोको जोखिम नक्सांकन २०

३.२.१.२ भू-क्षयको जोखिमको अवस्था २१

३.२.१.३ भू-उपयोग तथा भू-उपयोग क्षेत्र परिवर्तको विश्लेषण २२

३.२.१.४ भू-उपयोग समायोजनको विश्लेषण २२
३.२.१.५ पुथा उत्तरगंगा गा.पा.वडा नं. १ को नदि, खोला, खोल्सीको विवरण २३
३.२.१.६ पुथा उत्तरगंगा गा.पा.वडा नं. १ को वन डढेलोको अवस्था २४
३.३. वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणको समायोजन २५
३.४. सहभागितामुलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण २५
३.४.१ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी २५
३.४.२ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो २६
३.४.३ मौसमी तथ्यांक ३०
३.४.४ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा ३०
३.४.५ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन ३४
३.४.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान ३६
३.४.७ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण ३८
३.४.८ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण ३८
३.४.९ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण ४२
३.४.१० वस्ति (साविकका वडाहरु) को संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण ४७
३.४.११ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना ४८
३.४.१२ अनूकुलनका कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण ४९
३.५. आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा तथा ज्ञान व्यवस्थापन ५५
३.६ लैंगिक विश्लेषण ५६
३.७ स्थानीय अनूकुलन कार्ययोजनाको तर्जूमा ५८
३.८ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण ७९
३.९ स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन ८१
३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन ८१
३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन ८१
सन्दर्भ सामाग्री: **८३**
अनुसूचीहरु **८४**

चित्र सुची

चित्र १. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्शा ३

चित्र २. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको सन् १९९७ र २०१७ बीचको भु-उपयोगिता परिवर्तन नक्शा ४

चित्र ३. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको सन् २०१७ को भु-क्षयको नक्शा ५

चित्र ४. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको नक्शा ६

चित्र ५. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको वन डढेलोको नक्शा ७

चित्र ६. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भु-समायोजन नक्शा ९

चित्र ७. पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिकाको वडाहरुको नक्शा ११

चित्र ८. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भू-उपयोगिताको नक्शा १४

चित्र ९. सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको खाका १६

चित्र १०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना सुदृढ LAPA पद्दतीको समायोजन १७

चित्र ११. वैज्ञानिक जानकारी र स्थानीय दृष्टिकोणको समायोजन खाका १८

चित्र १२ पूथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को पहिरो जोखिमको नक्शा २०

चित्र १३ पूथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भूक्षयको नक्शा २१

चित्र १४. पूथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को वन विनास भएको क्षेत्रको नक्सा २२

चित्र १५. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भूउपयोग समायोजन नक्शा २३

चित्र १६. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ का नदी तथा खोलाको नक्शा २४

चित्र १७. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ का आगलागीको जोखिम क्षेत्रको नक्शा २५

चित्र १८. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्सा ३५

चित्र १९. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण ४१

चित्र २०. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को बस्तिगत संकटासन्नता नक्शा ४८

चित्र २१. पुथा उत्तरगंगा गा. पा. वडा नं. १ को संस्थागत नक्शांकन ७९

तालिका सुची

तालिका १. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्रमा परिवर्तन ४

तालिका २. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षयको अवस्था ५

तालिका ३. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिकाको पहिरो अवस्था ६

तालिका ४. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रमा आगलागीका घटनाहरु ७

तालिका ५. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग समायोजनको अवस्था ८

तालिका ६. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्र अन्तर्गत वडाहरु बीचको अन्तरसम्वन्ध १०

तालिका ७. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रक अन्तर्गत वडाहरु १, २ र ५ बाहिरको अन्तरसम्वन्ध ११

तालिका ८. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरु १९

तालिका ९. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भूक्षयको अबस्था २१

तालिका १०. वडा नं. १ को जलवायु परिवर्तन सम्वेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण २६

तालिका ११. परिवर्तित मौसमी पात्रो २८

तालिका १२. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा ३०

तालिका १३. जलवायु परिवर्तनबाटप्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान ३६

तालिका १४. प्रकोपहरुको जोडा स्तरीकरण ३८

तालिका १५. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण ३९

तालिका १६. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरुको विश्लेषण ४२

तालिका १७. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वस्ति स्तरीकरण ४७

तालिका १८. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष ४७

तालिका १९. अनुकूलन उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण ५०

तालिका २०. क्षमता विकास योजना र ज्ञान व्यवस्थापन ५५

तालिका २१. काममा आधारित लैंगिक खाका ५६

तालिका २२. श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका ५७

तालिका २३. लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजनाको खाका ५७

तालिका २४. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना ५९

तालिका २५. संस्थागत विश्लेषण ८०

तालिका २६. अनुगमन योजना ८२

परिच्छेद १: परिचय

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य

तिब्र गतिमा बढ्दो औद्योगिकीकरण, वन विनाश तथा वन क्षयिकरण, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरुका कारणले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरुको अत्याधिक उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भईरहेको तथ्य वैज्ञानिक रुपमा पुष्टि भईसकेको छ । तापक्रममा वृद्धि र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबैले महशुस गरिरहेका छन् । समयमा पानी नपर्ने, परेपनि मुसलधारे पर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरु सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरु हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन् । यसर्थ अहिले जलवायु परिवर्तन संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको छ । अझ प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने, भौगोलिक विविधता भएको र संवेदनशील क्षेत्रहरु भएको हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीव राष्ट्रहरुमा त यो झन ठूलो समस्याको रुपमा देखा पर्न थालेको छ । यसैले जलवायु परिवर्तनको दृष्टिकोणले संसारमा नेपाल प्रभावित देशहरु मध्य चौथौ स्थानमा पर्दछ ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरुलाई सम्वोधन गर्न नेपाल सरकारले विभिन्न पहलहरु गर्दै आईरहेको छ । जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ लागु हुनुको साथसाथै र राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७ तयार गरी सोलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना अनुसार स्थानीय अनुकूलन कायायोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आईरहेको छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) ले जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल ६ वटा मुख्य क्षेत्रहरु (कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, मानव स्वास्थ्य, जलश्रोत तथा उर्जा, शहरी क्षेत्र तथा पूर्वाधार, वन तथा जैविक विविधता र जलवायुजन्य प्रकोप) पहिचान गरी ती क्षेत्रहरुमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका के-कस्ता उपाय तथा रणनीतिहरु अवलम्बन गर्न सकिन्छ भन्ने स्पष्ट किटान गरेको छ । त्यसै गरी हाल नेपाल सरकारले तयार गरिरहेको राष्ट्रिय अनुकुलन योजनामा थप तीनवटा बिषयगत क्षेत्रहरु (पर्यटन, प्राकृतिक तथा संस्कृतिक सम्पदा, सामाजिक समावेशीकरण र जिबिकोपार्जन तथा सु-शासन) को प्रस्ताव गरेको छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाका ७ वटा चरणहरु मध्य पहिलो चार चरणहरुको अवलम्बन पछि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको दस्तावेज तयार हुन्छ । जलवायु परिवर्तनको सचेतिकरण पछि समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गरिन्छ । जलवायु परिवर्तनसंगको सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमताका आधारहरु तय गरिन्छ । वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत पहाडी साना किसानकालागि अनुकूलन आयोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र रुपान्तरण नेपालको सहजीकरणमा यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो । जिल्ला स्तरिय सरोकारवालाहरुको गोष्ठीबाट यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ छनौट भएको थियो । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचनालाई मुख्य निर्देशित दस्तावेज मान्दै पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजनाद्वारा अवलम्वन गरिएको उप जलाधार क्षेत्रयि तहको योजना तर्जूमा पद्दती र सहभागितामूलक परिदृश्य विकास अनुसार यो कार्ययोजना तयार गरिएको हो । यसको तयारी प्रकृयामा निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडा सचिव, शिक्षक, समाजसेवी, स्थानिय राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, स्थानिय निकायको विषयगत शाखाहरुको कर्मचारीहरु, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्ग लगायत अन्य बुद्धिजीविहरुको सहभागितामा थियो ।

यस योजना तयारीको प्रक्रियामा पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ अर्न्तगत साविकको रन्मामैकोट गा.वि.स.को वडा नं. १ देखि ३ सम्मका साविकका वडाहरू (वस्तिहरु) मा र हालको वडामा गोष्ठीहरु संचालन गरिएको थियो । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना, जलवायु परिवर्तन संबेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरिकरण, जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा क्षमताको विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाका विधिहरुद्वारा विश्लेषण, अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान र प्राथमिकिकरण गरिएको थियो । २०७५ साल मंसिर १६ देखि १८ गते सम्म संचालित अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरु

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको वडा नं. १ का स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरी समानुकूलन समुदायको विकास गर्नु रहेको छ भने यस योजनाको उद्देश्यहरु निम्नानुसार रहेका छन् :

- स्थानीय समुदायलाई जलवायु परिवर्तन, यसको कारण, यसले समुदायमा पार्ने असर र यससँग जुध्नलाई अपनाउनु पर्ने अनुकूलुनका उपायहरु बारे सुसूचित गर्नु,
- जलवायु परिवर्तन सङ्कटासन्न टोल, वस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसरहरु पहिचान गर्नु,
- स्थानीय समुदायले सहज तरिकाबाट आफ्ना आवश्यकताहरु पहिचान गर्न र सोही अनुरुपका अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्नु,
- यस कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरका नियमित योजना निर्माणका प्रक्रियामा समायोजन गर्नु,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन/कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नु,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु ।

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना मुख्य रुपमा भौगोलिक सूचना प्रणाली (GIS) प्रविधी तथा सहभागितात्मक ग्रामिण लेखाजोखाबाट गरिएको बस्ति तथा घरधुरीहरुको संकटासन्नता विश्लेषण र विद्यमान परिवेशमा आधारित रहेको छ । यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको वडा नं. १ जलवायु परिवर्तनसंग संवेदनशील रहेको र ग्रामीण जीविकोपार्जन कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, जलवायुजन्य प्रकोप र ग्रामीण पूर्वाधार, जनस्वास्थ्य जस्ता क्षेत्रहरुमा आधारित रहेको कारण यस कार्ययोजनाले समग्र वडा तथा वडामा रहेका वस्ति तथा घरधुरीहरुको संकटासन्नताको विश्लेषण गरी संकटासन्न क्षेत्रहरु एवं वर्गहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न विशेष जोड दिएको छ । यस कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तनबाट श्रृजित प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट प्रमुख रुपमा प्रभावित हुने सामाजिक समूहहरु विशेष गरी महिला, वालवालिका तथा वृद्ध-वृद्धाहरुमा पर्ने असर तथा प्रभावहरु विश्लेषण गर्दै उनीहरु मैत्री कार्यक्रमहरु राखिएका छन् ।

यसरी नै संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरुलाई अति आवश्यक र तत्कालै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अनुकूलनका कार्यहरुलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उनीहरुलाई लक्षित हुने र थप रोजगारीको सृजना गर्ने कार्यक्रमहरु समावेश गरिएको छन् । यसका साथै लैगिंक तथा सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरुलाई विशेष ध्यान दिई कार्यान्वयन गर्न र महिलाहरुको कार्यबोझलाई न्यून गर्न र महिलाहरुको स्वास्थ्य सुधारमा सहयोग पुग्ने विभिन्न प्रविधिहरु उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छन् । यसका अतिरिक्त स्थानीय विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापन योजनालाई पनि परिपूरक हुने अनुकूलनका कार्यहरु पनि योजनामा रहेका छन् ।

यस योजना स्थानीय निकायका जनप्रतिनिधीहरु त्था कर्मचारीहरु, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधीहरु, स्थानीय निकाय अन्तर्गत विषयगत शाखाहरुका कर्मचारीहरु, स्थानीय निकायका सम्वन्धित विभिन्न गैह्र सरकारी निकाय, संघ संस्थाका प्रतिनिधीहरु, गरिब, महिला तथा संकटासन्न घरघुरीहरुको सहभागितामा तयार गरिएको हुँदा यसमा स्थानीय प्राथमिकताहरुले स्थान पाएका छन् । साथै सुदृढ लापा निर्माण मार्गदर्शनले सिफारिश गरेका भौगोलिक सुचना प्रणाली वाट प्राप्त सुचना र सहभागितात्मक विधिहरुमा केन्द्रित रही योजना तयार गएिको हुदाँ संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरुले लाभ पाउने सुनिश्चत छ । यसैकारण यस अनुकूलन कार्ययोजनाले ती संकटासन्न वर्ग र क्षेत्रहरुको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याउने मान्यता राख्दछ ।

परिच्छेद २: उप-जलाधार क्षेत्रको विवरण तथा वडाको पृष्ठभुमी

२.१ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्र रुकुम (पूर्व)

यस उप-जलाधार क्षेत्रको मुख्य नदीहरु पेल्मा र रन्मा तथा यसका सहायक खोलाहरुको ढालक्षेत्र (Catchment Area) क्षेत्र हो । पछि यी नदिहरु सानीभेरीमा गएर मिसिन्छ । पूर्व रुकुम जिल्लाको उत्तर पूर्वमा पर्ने यो उप-जलाधार क्षेत्र ८२°३९'१२.३१" देखि ८२°५९'८.४" पूर्वी देसान्तर र २८°३०'५२.५७" देखि २८°४८'१६.१६" उत्तर अक्षांशको बीचमा फैलिएको छ । यस उप-जलाधार क्षेत्रभित्र साविकका रन्मामैकोट, हुकाम, तक्सेरा, कोल, राङ्गसी र जांग गाउँ विकास समितिहरु पर्दछन् । यस उप-जलाधार क्षेत्रको कूल क्षेत्रफल ५६०.२४ वर्ग किलोमिटर मध्ये ३२१.३ वर्ग किलोमिटर वन क्षेत्र, ५०.४१ वर्ग किलोमिटर कृषि क्षेत्र, ३.७९ वर्ग किलोमिटर बुट्यान क्षेत्र, १८३.८९ वर्ग किलोमिटर घाँसे मैदान, ०.८१ हेक्टर पानी भएको क्षेत्रले ढाकेको छ । यस उप जलाधार क्षेत्रको दक्षिणमा भूमे गाउँपालिका, पूर्वमा बागलुङ्ग जिल्ला, उत्तरमा ढोरपाटन शिकार आरक्ष र पश्चिममा सिस्ने र भूमे गाउँपालिकाहरु पर्दछन् (श्रोत : भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, ASHA, २०१८) ।

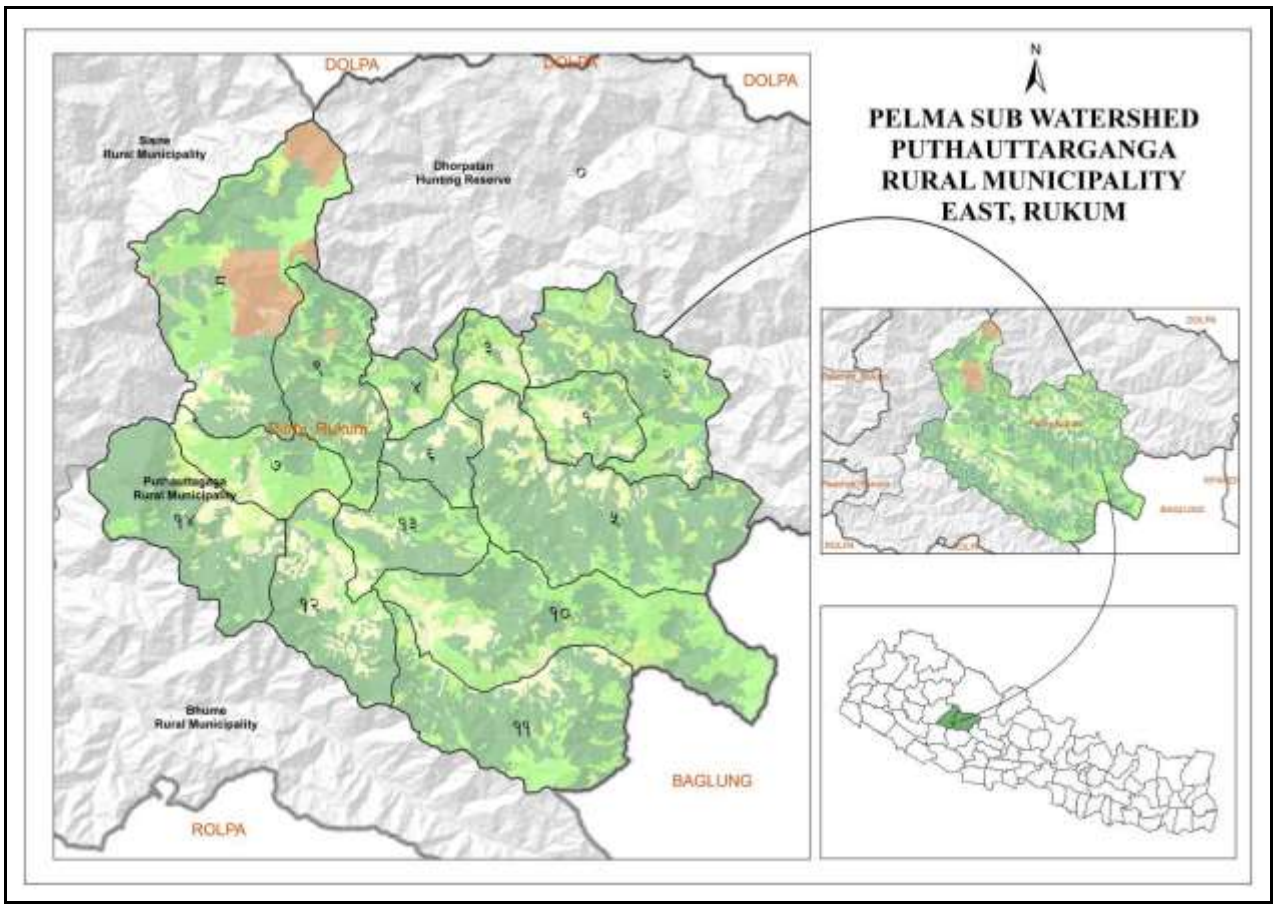

चित्र १. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको अवस्थिति नक्शा

मध्य पहाडी क्षेत्रमा यस उप-जलाधार क्षेत्र पर्दछ । यस उप-जलाधार क्षेत्रको भु भाग १२७२ देखि ४८८२ मिटर सम्म फैलिएकोले यस्को भौगोलिक, जलवायु र उचाइको विविधताले गर्दा यहाँ विभिन्न प्रजातीका वनहरु पाईन्छन् ।

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित यस पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन रुकुमको प्रतिवेदन अनुसार भू-उपयोग क्षेत्र, भू-उपयोगमा परिवर्तन, भू-क्षयको अवस्था, पहिरो आगलागिको अवस्थाको व्याख्या गरिएको छ ।

यस उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्र र सन् १९९७, सन् २००७ र सन् २०१७ को बीचमा भू उपयोगमा आएको परिवर्तनहरु र क्षेत्रहरुलाइ नक्साहरुबाट विश्लेषण गरी निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग क्षेत्रमा परिवर्तन

भू-उपयोग वर्ग	सन् १९९७		सन् २००७		सन् २०१७		भू-उपयोगको परिवर्तन %		
	वर्ग किमि	%	वर्ग किमि	%	वर्ग किमि	%	१९९७-२००७	२००७-२०१७	१९९७-२०१७
कृषि	६३.८	११.४	४८.८	८.७	५०.४१	९.०	-२३.४५	३.२३	-२०.९८
वन	२६७.५	४७.७	२७३.२	४८.८	३२१.०	५७.४	२.१४	१७.६१	२०.१३
बुट्यान	४०.२	७.२	७.०	१.३	३.७९	०.७	-८२.४५	-४६.२४	- ९०.५६
घाँसेमैदान	१८७.८	३३.५	२३०.२	४१.१	१८३.८९	३२.८	२२.५४	-२०.२१	-२.१०
पानीको क्षेत्र	०.९	०.२	०.९	०.२	०.८१	०.१	१.०६	-१२.२१	-११.२८
जम्मा	**५६०.२**	**१००**	**५६०.२**	**१००**	**५६०.२**	**१००**			

उक्त तालिका अनुसार सन् १९९७ र २०१७ बीचको २० वर्षको अवधिमा वन क्षेत्र २०.१३ प्रतिशतले बढेको देखिन्छ भने अन्य क्षेत्रहरु कृषि, बुट्यान, घाँसे मैदान र पानीले ढाकेको क्षेत्र क्षेत्रहरु क्रमशः २०.९८, ९०.५६, २.१० र ११.२८ प्रतिशतले घटेको देखिन्छ । यस्तै गरेर अन्य अवधिको पनि माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

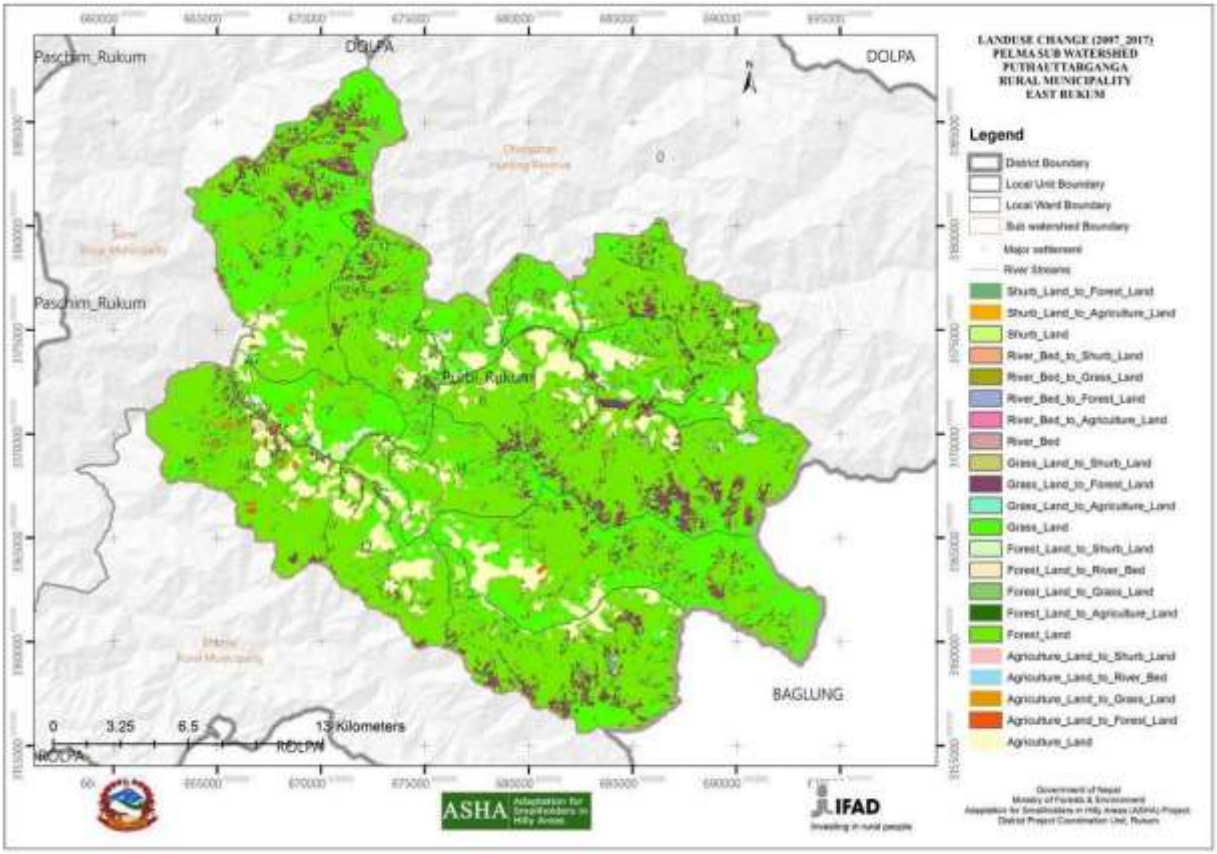

चित्र २. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको सन् १९९७ र २०१७ बीचको भु-उपयोगिता परिवर्तन नक्शा

२.१.१ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-क्षयको अवस्था

विभिन्न अवधि जस्तै सन् १९९७, सन २००७ र सन् २०१७ को भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा तयार गरिएका भू-क्षयको अवस्थाको नक्साहरुलाई विश्लेषण गरी नतिजाहरुलाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । सन् २०१७ मा औसत भू क्षय दर सबै भन्दा बढी कृषि क्षेत्रबाट भएको देखिन्छ भने त्यस पछि क्रमशः पानीले ढाकेको क्षेत्र, बुट्यान र बन क्षेत्रबाट भएको देखिन्छ । यस अवधिमा जम्मा औसत ४.९२ टन प्रति हेक्टर प्रति वर्ष भू क्षयको दर देखिन्छ । उक्त अवधिहरुमा क्रमशः ४५६.५२, ४७०.५४ र ३९३.३८ टन वार्षिक भू क्षय भएको देखिन्छ । (श्रोत : भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम, ASHA, २०१८

तालिका २. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षयको अवस्था

भू-उपयोग वर्ग	भू क्षेत्र (वर्ग कि.मि.)			वर्षिक भू क्षय (००० टन)			औसत भू क्षय दर (टन/हे./वर्ष)		
	१९९७	२००७	२०१७	१९९७	२००७	२०१७	१९९७	२००७	२०१७
कृषि	६३.८	४८.८	५०.४१	२६५.६९	२३१.४७	२०९.०३	३.५६	४.०५	३.५४
वन	२६७.५	२७३.२	३२१.०	७७.३४	८९.१५	८४.९४	०.२५	०.२८	०.२३
बुट्यान	४०.२	७.०	३.७९	८७.९९	१४१.९३	९६.२८	०.४०	०.५३	०.४५
घाँसेमैदान	१८७.८	२३०.२	१८३.८९	०.००	१.२८	०.००	०.०	१.२३	०.००
पानीको क्षेत्र	०.९	०.९	०.८१	२५.५०	६.७१	३.१४	०.५४	०.८१	०.७१
जम्मा	**५६०.२**	**५६०.२**	**५६०.२**	**४५६.५२**	**४७०.५४**	**३९३.३८**	**४.७४**	**६.८९**	**४.९२**

निम्न नक्सामा संकेत अनुसार (कम, मध्यम, उच्च, अति उच्च, संवेदनशील) विभिन्न रंगले भू-क्षयको दर देखाईएको छ ।

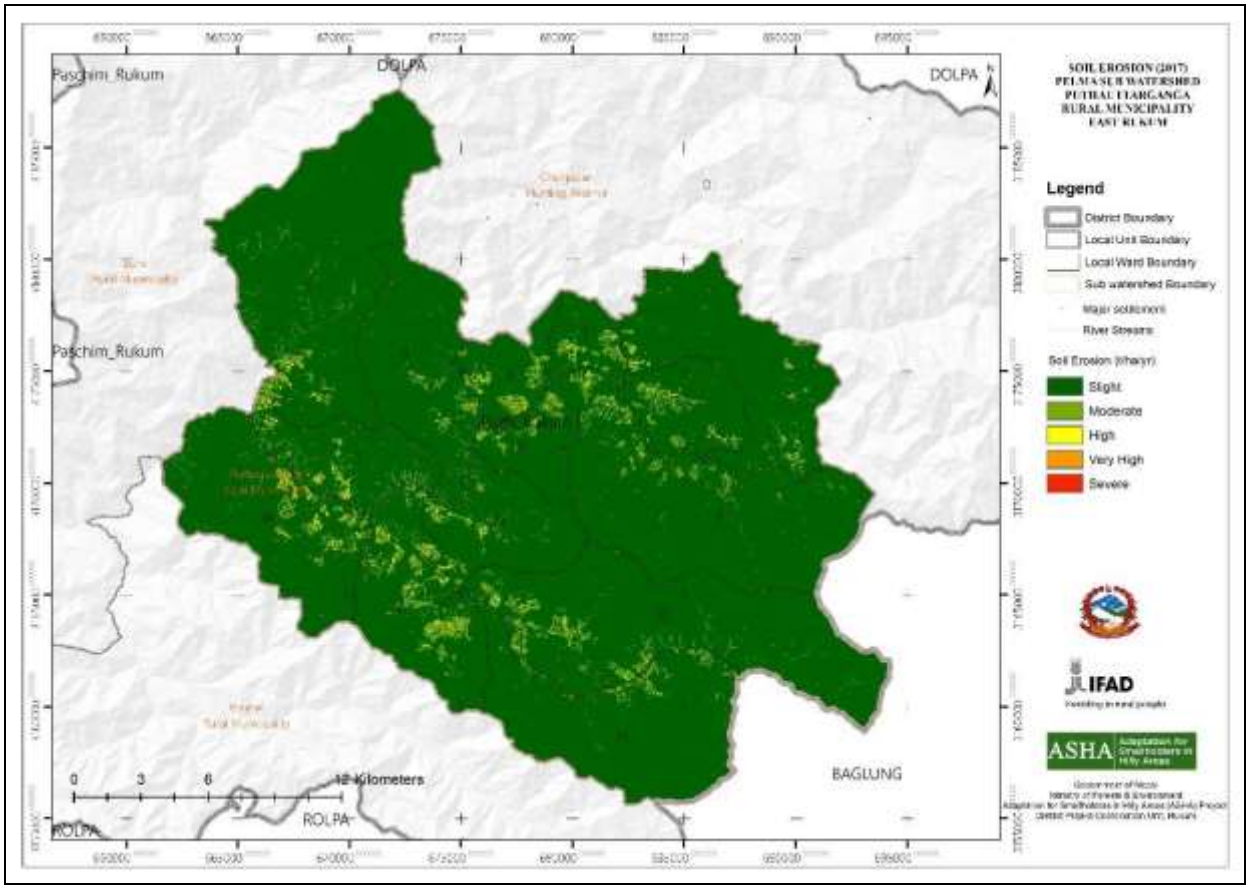

चित्र ३. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको सन् २०१७ को भु-क्षयको नक्शा

२.१.२ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको पहिरोको अवस्था

निम्न पहिरोको नक्साको अध्ययन गर्दा यस पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्र भित्र पने पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको सबै १४ वटा वडाहरुमा पहिरोको अवस्था देखाईएको छ ।

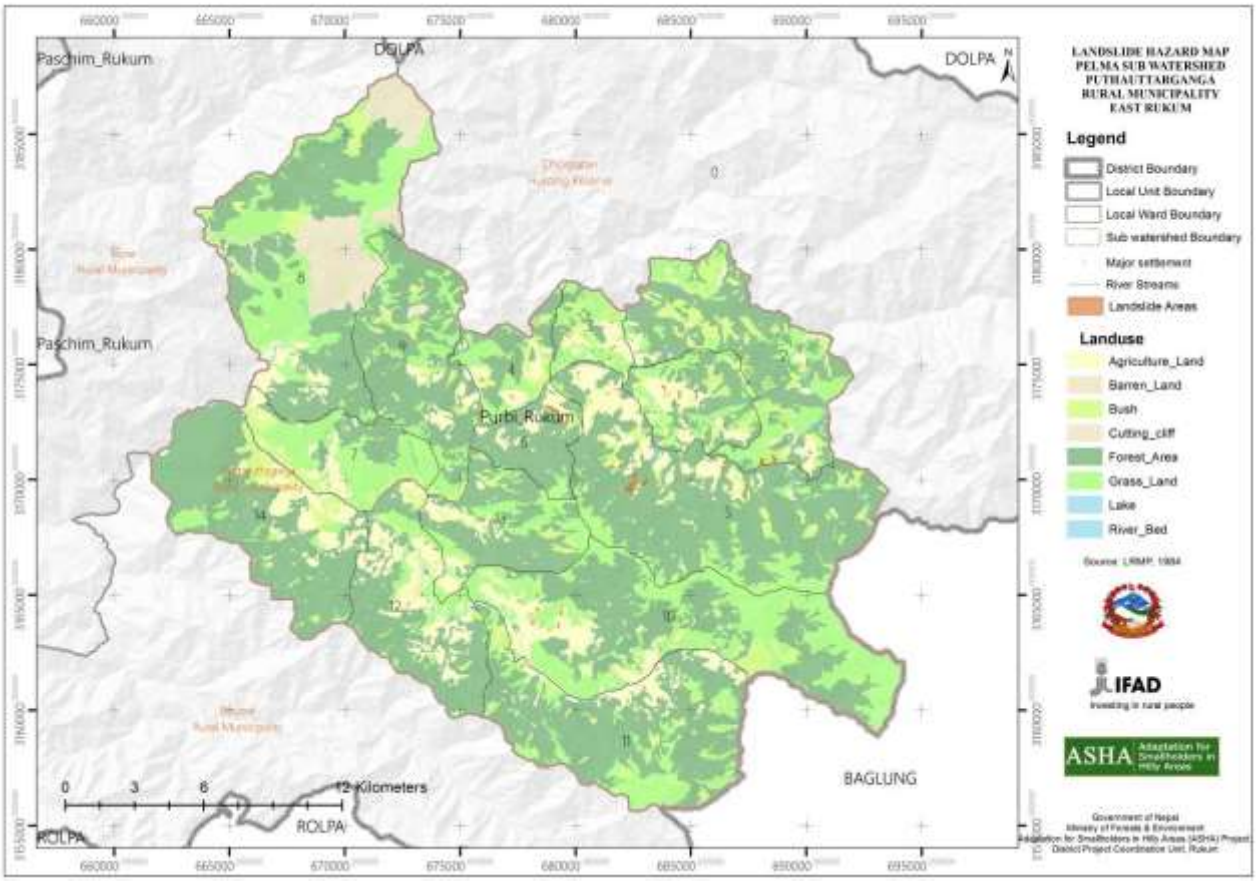

चित्र ४. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको पहिरोको नक्शा

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुमको अनुसार निम्न तालिकामा पहिरो संख्या र क्षेत्रफल देखाईएको छ ।

तालिका ३. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्र अन्तर्गत पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिकाको पहिरो अवस्था

क्र. सं.	हालको वडा	पहिरोको संख्या	पहिरोको क्षेत्रफल (हेक्टर)	क्र. सं.	हालको वडा	पहिरोको संख्या	पहिरोको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	१	१०	४.३	८	८	-	
२	२	५	११.३	९	९	-	
३	३	६	२.२	१०	१०	१२	४४
४	४	२	०.८१	११	११	४	२.२
५	५	२१	२१.१२	१२	१२	५	२.४५
६	६	५	७.७	१३	१३	१	०.१
७	७	-	-	१४	१४	-	-
जम्मा						७१	५६.८

उक्त तालिका अनुसार यस उप-जलाधार क्षेत्रमा जम्मा ७१ वटा पहिरोको संख्या जस्को क्षेत्रफल ५६.८ हेक्टर रहेको छ । सबभन्दा बढी पहिरो वडा नं. ५ मा गएको देखिन्छ जहाँ पहिरोको संख्या २१ र क्षेत्रफल २१.१२ हेक्टर रहेको छ ।

२.१.३ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको आगलागीका घटनाहरु

भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन प्रतिवेदन रुकुम अनुसार सन २००० देखि २०१६ सम्मको यस उप जलाधार क्षेत्रमा आगलागीका घटनाहरुको विश्लेषण गर्दा निम्नानुसार भएको देखिन्छ ।

तालिका ४. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रमा आगलागीका घटनाहरु

क्र.सं.	वर्ष	पटक	क्षेत्रफल (हे.)	क्र.सं.	वर्ष	पटक	क्षेत्रफल (हे.)
१	२०००	६	२७२.०७	९	२००८	१७	६३७.४४
२	२००१	४९	१७४२.९२	१०	२००९	४६	२१८१.७४
३	२००२	७	३५६.६७	११	२०१०	२५	९६०.२६
४	२००३	१९	५२३.१०	१२	२०११	१८	६६९.५४
५	२००४	५४	१७६०.३७	१३	२०१२	४७	१६६३.४३
६	२००५	१४	६७७.४६	१४	२०१३	१४	३९७.५३
७	२००६	२७	९०९.६६.	१५	२०१४	३४	१३०७.५
८	२००७	२३	८२३.६६	१६	२०१५	९	३१३.८५
				१७	२०१६	४५	१५४८.५२

उक्त तालिका अनुसार सन् २००४ मा सबभन्दा बढी आगलागीका घटनाहरु घटेको देख्छिछ । यस वर्षमा ५४ पटक यस्ता घटनाहरु घट्दा १७६०.३७ हेक्टर क्षेत्र प्रवाभित भएको देखिन्छ । यसरी हेर्दा यस उप जलाधार क्षेत्र आगलागीको प्रकोपको दृष्टिकोणबाट बढी संवेदनशील देखिन्छ ।

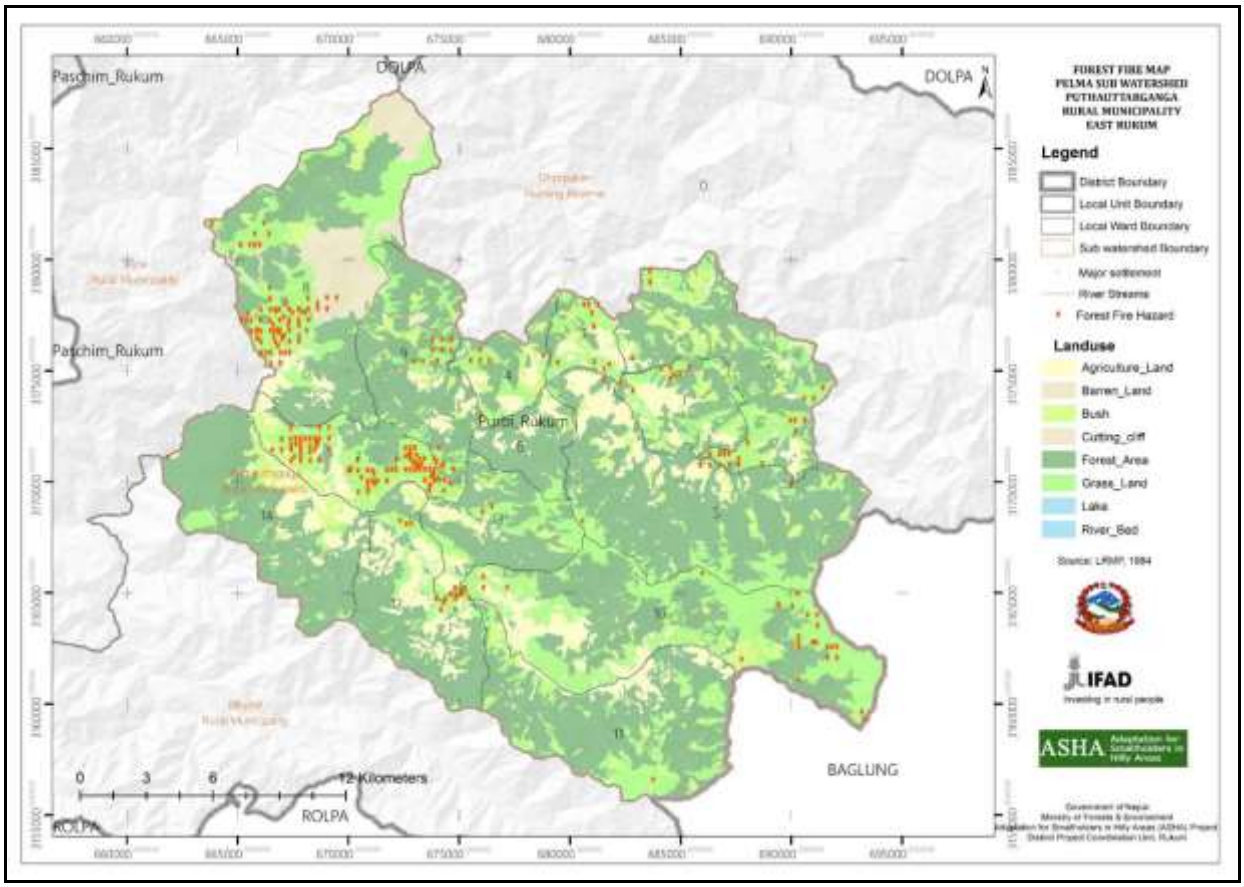

चित्र ५. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको वन डढेलोको नक्शा

२.१.४ पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रीय तहको भू-उपयोग समायोजन

यस उप-जलाधार क्षेत्रको भू-क्षमता र विद्यमान भू-उपयोग क्षेत्र समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरी विश्लेषण गर्दा यो क्षेत्र क्षमता र आवश्यकता भन्दा बढी प्रयोग भईरहेको देखिन्छ । भू क्षमताको Class बढ्दै जांदा भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरुमा कृषिजन्य गतिबिधिहरु गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि क्रमश बढ्दै जाने हुन्छ । तालिका अनुसारको गाउँपालिका तथा वडाहरुमा दिईएको क्षेत्रफलमा भू उपयोग समायोजन गर्नु पर्ने देखिन्छ । उदाहरणको रुपमा यस्ता क्षेत्रहरुमा कृषि सम्वन्धि कृयाकलापहरु गर्नु पर्ने भएमा माटोको संरक्षणका कृयाकलापहर पनि साथसाथै गर्नु पर्दछ । निम्न नक्सामा रातो र पहेलो रंगले देखाईएको क्षेत्रहरुमा यस्ता क्रियाकलापहरु गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यस्तै गरेर निम्न तालिकामा यस उप जलाधार क्षेत्र भित्रको पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको सबै १४ वडाहरु भित्र समायोजन गर्नु पर्ने किसिम र क्षेत्रफल दिईएको छ ।

तालिका ५. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भू-उपयोग समायोजनको अवस्था

क्र. सं	भू उपयोग समायोजन	गाउँपालिकाका वडाहरु						
		१	२	३	४	५	६	७
१	वन क्षेत्रमा VII		०.३			०.२		
२	घाँसे मैदानमा VII		०.२			०.७		
३	पानी क्षेत्रमा VII							
४	कृषि क्षेत्रमा IV	०.६	०.७	०.९	१.२	१.४	०.५	१.८
५	वन क्षेत्रमा IV	५.३	१०.५	१.२	३.४	२३.१	६.६	६.३
६	बुट्यान क्षेत्रमा IV				०.२			
७	घाँसे मैदानमा IV	५.३	६.०	४.७	५.१	४.३	०.७	१३.३
८	घाँसे मैदानमा V					१.३		
९	कृषि क्षेत्रमा VI		०.६			०.१		
१०	वन क्षेत्रमा VI	१.६	१७.४	०.४	०.७	२२.९	२.२	०.०
११	घाँसे मैदानमा VI	०.६	६.६	०.९	०.५	४.५	०.२	०.१
१२	पानी क्षेत्रमा VI							
१३	पानी क्षेत्रमा IV							
१४	कृषि क्षेत्रमा III	३.०	१.१	१.२	१.५	५	१.३	०.३
१५	वन क्षेत्रमा III	१.६	०.६	०.१	०.३	६.७	१.८	०.१
१६	बुट्यान क्षेत्रमा III			०.२		०.१		०.१
१७	घाँसे मैदानमा III	१.३	१.२	०.७	०.७	१.७	०.३	०.१
१८	पानी क्षेत्रमा III							
१९	कृषि क्षेत्रमा II							
२०	घाँसे मैदानमा II							
२१	वन क्षेत्रमा II							
२२	पानी क्षेत्रमा II							
२३	वन क्षेत्रमा V					२.०२		
	जम्मा	**१९.३**	**४५.४**	**१०.२**	**१४**	**७४.२**	**१३.६**	**२३**

क्र. सं.	भू उपयोग समायोजन	गाउँपालिकाका वडाहरु							क्षेत्रफल (हे.)
		८	९	१०	११	१२	१३	१४	
१	वन क्षेत्रमा VII	११.५		५.३					१७.९
२	घाँसे मैदानमा VII	१५.३	०.३	११.४					२७.९
३	पानी क्षेत्रमा VII								
४	कृषि क्षेत्रमा IV	१.५	०.७	१.५	०.४	१.५	१.३	२.१	१६.३

क्र. सं.	भू उपयोग समायोजन	गाउँपालिकाका वडाहरु							क्षेत्रफल (हे.)
		८	९	१०	११	१२	१३	१४	
५	वन क्षेत्रमा IV	१२.८	७.१	४.२	१८.६	१२.५	७.५	३०.०	१४९.५
६	बुट्यान क्षेत्रमा IV	०.२	०.३			०.८	०.४		२.८
७	घाँसे मैदानमा IV	९.६	६.७	९.१	७.७	४.३	५.५	५	८७.३
८	घाँसे मैदानमा V			२.५					३.८
९	कृषि क्षेत्रमा VI			०.१	०.३				१.०
१०	वन क्षेत्रमा VI	१५२	१४.३	१९.९	१९.८	२.४	६.६	२.०	१२५.६
११	घाँसे मैदानमा VI	१३.५	४.६	११.१	२.३	०.१	२.९	०.५	४८.३
१२	पानी क्षेत्रमा VI								
१३	पानी क्षेत्रमा IV	०.१						०.३	०.६
१४	कृषि क्षेत्रमा III	१.६	१.५	५	२.१	५.७	०.९	२.७	३२.९
१५	वन क्षेत्रमा III	०.३	१.४	१.७	१.७	४.८	०.९	४.३	२६.२
१६	बुट्यान क्षेत्रमा III				०.३	०.३			१.०
१७	घाँसे मैदानमा III	०.३	०.६	३.२	१.५	३.४	०.३	०.९	१६.२
१८	पानी क्षेत्रमा III								०.१
१९	कृषि क्षेत्रमा II				०.२				०.२
२०	घाँसे मैदानमा II			०.१	०.६				०.७
२१	वन क्षेत्रमा II				०.२				०.३
२२	पानी क्षेत्रमा II							०.१	०.१
२३	वन क्षेत्रमा V			०.१					२.१
	जम्मा	**८१.८**	**३७.७**	**७५**	**५५.७**	**३५.९**	**२६.४**	**४७.९**	**५७०.२**

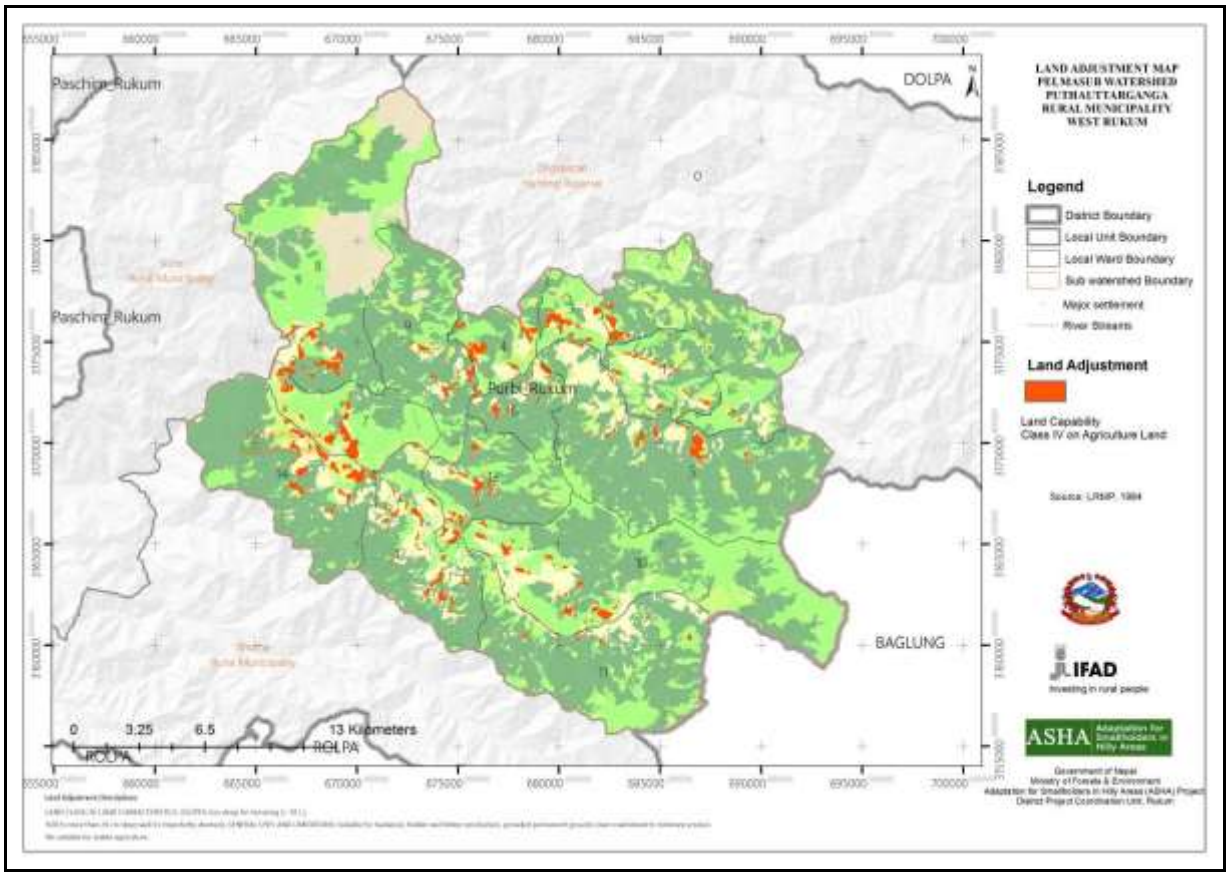

चित्र ६. पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको भु-समायोजन नक्शा

२.१.५ माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्ध

यस उप-जलाधार क्षेत्रको क्षयिकाणको कारक तत्वहरुमा अवैज्ञानिक खेति प्रणाली, प्राकृतिक वनस्पती तथा वन विनास, भू क्षय, पहिरो आदि पर्दछन् । माथिल्लो पहाडी क्षेत्रमा रहेका भिरालो भू-भागहरुमा गरीदै आएको अव्यवस्थित कृषि, वन अतिक्रमण, वन विनाश, वन क्षयिकरण तथा अवैज्ञानिक सडक निर्माण लगायतका क्रियाकलापहरुसंगै वर्षाको अनियमितता र स्वरुपमा परिवर्तनले गर्दा उच्च पहाडी क्षेत्रहरुमा भू-क्षयको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटिय क्षेत्र बेशीमा बाढी र नदी कटानका समस्याहरु बढ्दै गएका छन् । यसरी एकातर्फ उपल्लो तटिय क्षेत्रहरु बन्जर बन्ने देखिन्छ भने अर्को तर्फ तल्लो तटिय क्षेत्रहरुमा बसोबास र खेती अयोग्य बन्दै जाने देखिन्छ । फलस्वरुप यस वडाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता अझ बढ्ने देखिन्छ । भौगोलिक सुचना प्रणालीमा आधारित पेल्मा उप-जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन, रुकूमको प्रतिवेदन अनुसार माथिल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रहरुको अन्तर सम्वन्ध निम्नानुसार देखाईएको छ ।

तालिका ६. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्र अन्तर्गत वडाहरु बीचको अन्तरसम्वन्ध

अन्तरसम्वन्ध	माथिल्लो क्षेत्र	तल्लो क्षेत्र
पहिरो	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १. नदिको किनाराको मैकोट गाउँको तल्लो भाग खोला किनाराको धारागाउँ	मैकोट गाउँ अर्जल खोला नजिकको कृषि क्षेत्र अन्य वडाहरु ३, ४, ६, ७, ९, १२, १३ र १४
पहिरो	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. २. तल्लो र माथिल्लो तटीय क्षेत्रबीच अन्तरसम्वद्ध नरहेको	
पहिरो	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. ५. तल्लो र माथिल्लो तटीय क्षेत्रबीच अन्तरसम्वद्ध नरहेको	
भू-क्षय	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १. खोला किनाराको पिलामूल, धारागाउँ र मैकोट गाउँहरु कृषि क्षेत्र नजिकको पुच्छार गाउँ र योखर्क गाउँको चारैतिर	मैकोट गाउँ अर्जल खोला नजिकको कृषि क्षेत्र अन्य वडाहरु ३, ४, ६, ७, ९, १२, १३ र १४
भू-क्षय	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. २. तल्लो र माथिल्लो तटीय क्षेत्रबीच अन्तरसम्वद्ध नरहेको	
भू-क्षय	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. ५. तल्लो र माथिल्लो तटीय क्षेत्रबीच अन्तरसम्वद्ध नरहेको	
वन विनास र वन क्षयिकरण	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १. पिलामुल, धारागाउँ र मैकोटको माथिल्लो क्षेत्र	मैकोट गाउँ अर्जल खोला नजिकको कृषि क्षेत्र अन्य वडाहरु ३, ४, ६, ७, ९, १२, १३ र १४
वन विनास र वन क्षयिकरण	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. २. पेल्मागाउँको तल्लो र माथिल्लो भाग	हार्डीवाङ्ग र पेल्मा गाउँको तल्लो भागको कृषि क्षेत्र अन्य वडाहरु ३, ४, ६, ७, ९, १२, १३ र १४
वन विनास र वन क्षयिकरण	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. ५. हुकाम गाउँको माथिल्लो भाग उर्ज्य गाउँको चारैतिर	हुकाम र होक्ला गाउँको चारैतिरको कृषि क्षेत्र अन्य वडाहरु ३, ४, ६, ७, ९, १२, १३ र १४

तालिका ७. माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रक अन्तर्गत वडाहरु १, २ र ५ बाहिरको अन्तरसम्वन्ध

अन्तरसम्वन्ध	माथिल्लो क्षेत्र	तल्लो क्षेत्र
पहिरो, भू क्षय, वन विनास र वन क्षयिकरण	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १.	सिस्ने र भूमे गाउँपालिका
पहिरो, भू क्षय, वन विनास र वन क्षयिकरण	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. २.	सिस्ने र भूमे गाउँपालिका
पहिरो, भू क्षय, वन विनास र वन क्षयिकरण	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. ५.	सिस्ने र भूमे गाउँपालिका

२.२ पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिकाको अवस्थिति

पाँच नम्बर प्रदेशमा पर्ने रुकुम (पूर्व) जिल्लामा ३ वटा गाउँपालिकाहरु सिस्ने, भुमे र पुथा उत्तरगंगा पर्दछन् । यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकामा १४ वटा वडाहरु छन् । यस गाउँपालिकमा साविकका छ वटा गा.वि.स.हरु (रन्मामैकोट, हुकाम, जाङ्ग, तकसेरा, कोल र राङ्गसी) पर्दछन् ।

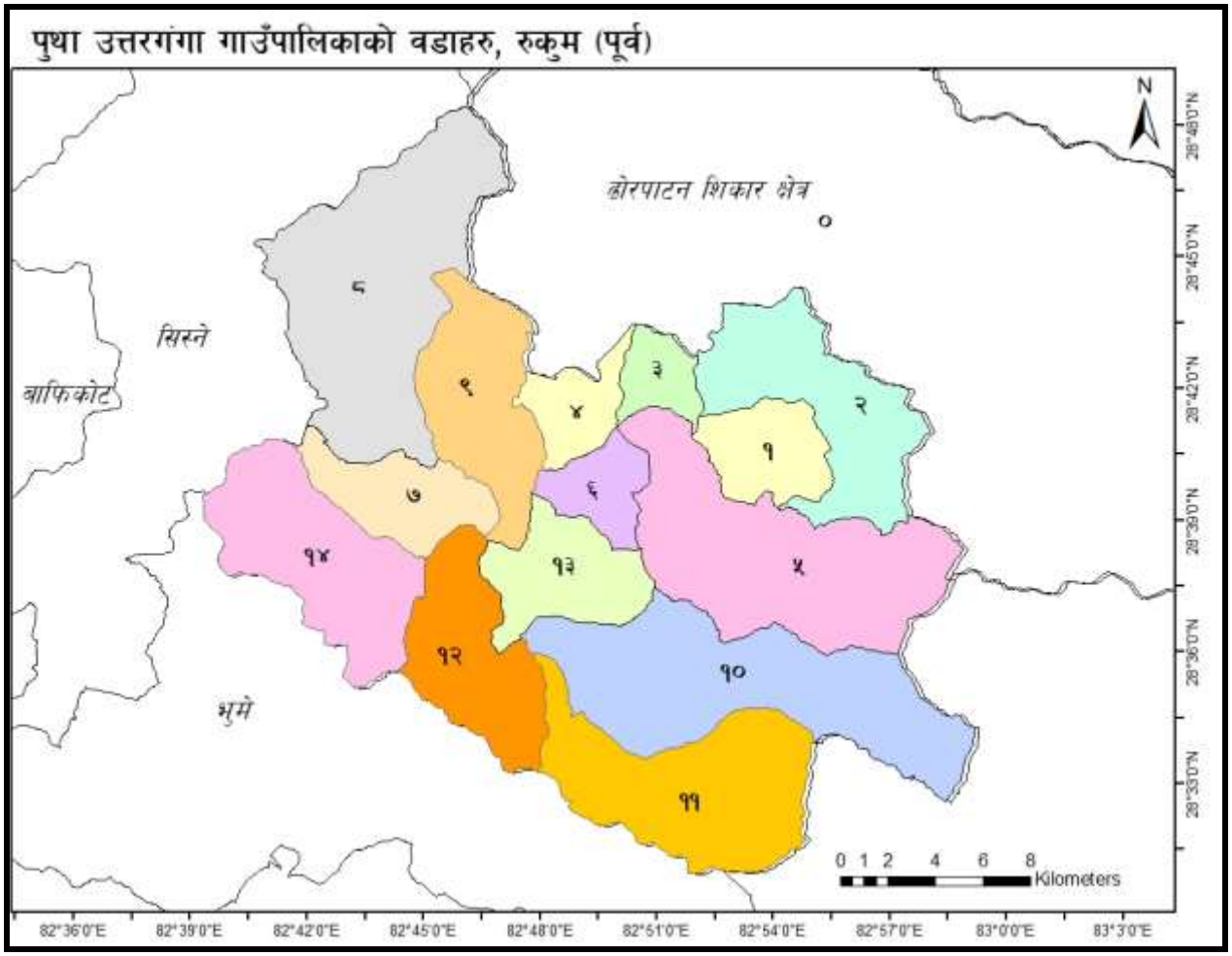

चित्र ७. पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिकाको वडाहरुको नक्शा

यस गाउँपालिकाको उत्तरमा ढोरपाटन शिकार आरक्ष, दक्षिणमा भूमे गाउँपालिका, पूर्वमा बागलुङ्ग र पश्चिममा सिस्ने गाउँपालिका. पर्दछन् । यसको कुल क्षेत्रफल ५६०.३४ वर्ग कि. मि. र वि. स. २०६८ को जनगणना अनुसार १७,९३२ यसको जनसंख्या रहेको छ ।

२.३ पुथा उत्तरगंगा गाउंपालिका वडा नं. १ को अवस्थिति

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना तयार गरिनु पर्ने यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ नयाँ संरचना अनुसार साविकको रन्मामैकोट गा.वि.स.को साविकका वडाहरु १, २ र ३ लाई समावेश गरी वनाईएको छ । यो वडा जिल्ला सदरमुकाम रुकुमकोटबाट पूर्व उत्तर तर्फ अवस्थित छ । यो वडा ८२° ५१' ४६.६६" देखि ८२° ५५' ४५.३७" पूर्व देशान्तर र २८° ३९' १२.६" देखि २८° ४१' ४२.१९" उत्तर अक्षाँस बीच फैलिएको छ । वडाको कुल क्षेत्रफल १९.३३ वर्ग किलो मिटर रहेको छ । यस वडाको उत्तर र पूर्वमा पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. २, दक्षिणमा पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. ५, पश्चिममा सोही गाउँपालिकाको वडा न. ५ र ३ पर्दछन् । यस वडाको उचाई १८४८ देखि ३५८९ मिटर सम्म रहेको छ ।

२.३.१ वडाको सामाजिक अवस्था

जनगणना २०६८ अनुसार यस वडाको जम्मा २९९ घरधुरीको जनसंख्या ६८० (४७.५%) पुरुष र ७५३ (५२.५%) महिला गरी जम्मा १४३३ रहेको छ । अन्य तथ्यांक वडागत रुपमा नछुट्याइएकोले साविकको रन्मामैकोट गाविसको समष्टिगत जम्मा जनसंख्या ३७७७ मध्ये क्षेत्रीको जनसंख्या ४३ (१.१४%), मगर २५१७ (६६.६४%), कामी ९६४ (२५.५२%) दमाई १५२ (४.०२%), गुरुङ्ग ३९ (१.०३%) , ठकुरी २० (०.५३%), थकाली १९ (०.५१%) र अन्यमा २३ (०.६१%) देखिन्छ । अनुकूलन योजना तयारीको क्रममा गरिएको सहभागितामुलक संकटासन्नता स्तरीकरण अनुसार वडाको जनसंख्या ८३३ पुरुष र ९१६ महिला गरी जम्मा १७९९ देखिन्छ । यस वडामा मुख्य गरी क्षेत्री, जनजाति, दलितमा कामी र दमाई लगायतका जातजातीहरुको वसोवास रहेको छ । ३७६ घरधुरी भएको यस वडामा जातिगत आधारमा हेर्दा दलित १२० (३२ %), जनजाति २४९ (६६ %) र बाहुन/क्षेत्री/ठकुरी ७ (२%) रहेका छन् । मग मगर जातीको बाहुल्यता रहेको यस वडाका बासिन्दाहरको रहन सहन प्रायः एकै खालको अर्थात मगर जातीको रहेको छ । यस वडामा हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरुको बाहुल्यता रहेको छ । यस वडामा चाँडपर्वका हिसावले दशै, तिहार, माघे संक्रान्ती, साउने संक्रान्ती, नयाँ वर्ष, आदि पर्वहरु मनाउने गरिन्छ । साविकको यस रन्मामैकोट गाविसमा बोलिने मुख्य भाषामा ५५.२ प्रतिशतले खाम भाषा बोल्दछन् भने अन्य भाषामा मातृभाषा नेपाली बोल्नेको जनसंख्या ३०.८ प्रतिशत छ, । यद्यपी सबैले सम्पर्क भाषाका रुपमा खाम मगर नै बोल्ने गर्दछन् । यस वडामा हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरुको बाहुल्यता रहेको छ । यस वडामा चाँडपर्वका हिसावले दशै, तिहार, माघे संक्रान्ती, साउने संक्रान्ती, नयाँ वर्ष, आदि पर्वहरु मनाउने गरिन्छ ।

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरु बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सहित गरिएका १ दिने साविकको वडा स्तरीय गोष्ठीहरुका क्रममा प्रत्येक वस्तिमा सहभागितामूलक तरिकाबाट जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, संवेदनशिलता तथा अनुकूलन क्षमतामा आधारित रही हरेक घरधुरीको मूल्यांकन गरी ति घरधुरीहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता स्तरीकरण गरिएको थियो । यस वडाका साविकको रन्मा मैकोट गा.बि.स.का १, २ र ३ वडा/वस्तिहरुबाट जम्मा ३७६ घरधुरीहरु मध्ये ४५ % अति उच्च जोखिममा, ३६.७ % उच्च जोखिममा, १७.८ % मध्यम र ०.५% न्यून जोखिममा रहेको पाईएको थियो ।

२.३.२ मानवीय अवस्था

यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ को जनसंख्या १४३३ रहेको छ जसमध्ये पुरुषको संख्या ६८० छ भने महिलाको संख्या ७५३ रहेको छ । साविकको रन्मार्मकोट गाविसमा उमेर अनुसार पाँच वर्ष मुनिका वाल वालिकाहरु ११.३५%, ५-२४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरु ४६.२८%, २५-४४ वर्षसम्मका व्यक्तिहरु २२.९०%, ४५-६४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरु १४.८३%, ६५-७४ वर्ष सम्मका व्यक्तिहरु २.८९%, र ७५ वर्षभन्दा माथिका व्यक्तिहरु १.२२% छन् । ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या मध्ये महिला तथा पुरुष दुबेको साक्षरता प्रतिशत ४७.८१ छ जसमध्ये पुरुषको ५५.२६ र महिलाको ४०.५३ प्रतिशत रहेको छ । खानेपानी तथा सरसफाईको दृष्टिकोणमा हुकाम गाविसका ७४% घरधुरीहरले पाईप लाईनबाट आउने पिउने पानीको प्रयोग गरेको देखिन्छ भने बाँकीले खुला क्षेत्र कुवा तथा खोलाको पानी प्रयोग गर्ने गर्दछन् । प्रायः घरधुरीहरुमा सुविधायुक्त शौचालयको व्यवस्था छैन । खाना पकाउनको लागि ईन्धनको रुपमा प्राय

दाउराको प्रयोग गरिन्छ । उज्यालोको लागि मुख्य रुपमा यहाँका २३% घरधुरीहरुले विद्युत, ४२% घरधुरीहरुले सोलारको र बाँकीले अन्य उपायको प्रयोग गर्ने गर्दछन । जम्मा जनसंख्याको २.६७% शारीरिक तथा मानसिक रुपमा फरक क्षमता भएका मानिसहरु यहाँ छन् । (राष्ट्रिय जनगणना २०६८)

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा गरिएको वस्ती स्तरीय सहभागितामूलक छलफलबाट प्राप्त सूचना यस वडाको कूल जनसंख्या १७९९ मध्ये ८३३ पुरुष र ९१६ महिला रहेका छन् । त्यसै गरी यस वडाको मानवीय अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा शिक्षा सेवामा १५ जना, सैनिक तथा प्रहरीमा ५ जना, , गैह्र सरकारी संस्थामा ७ जना, वैदेशिक रोजगारी (भारत वाहेक अन्य मुलुकहरुमा) १२ जना, सिकर्मि डकर्मि ८ जना, कृषि तथा भेटनरी प्राविधिक (जे.टि.ए.) ३ जना, अ.हे.व./ अ.न.मी. /सि.एम.ए. ६ जना, महिला स्वयमसेबिका ३ जना । ६ महिना भन्दा वढी सिलाई कटाई गरेका ५ जना, अगुवा कृषक ५ जना र ग्याबियन तारजाली बुन्ने ४ जना रहेका छन । यस वडाको शैक्षिक अवस्थालाई हेर्दा स्नातकोत्तर गरेका ६ जना, स्नातक गरेका ६ जना, प्रविणता प्रमाण पत्र तह पास गरेको १२ जना र एस.एल.सि. पास गरेका २० जना रहेका छन । यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका प्रभाव र असरहरु सम्बन्धी सामान्य जानकारी रहेको देखिन्छ ।

२.३.३ आर्थिक क्रियाकलापहरुको अवस्था

यस वडाका बासिन्दाहरुको प्रमुख पेशा कृषि रहेको छ । यार्सागुम्बा लगायतका जडीबुटी संकलन यहाँका बासिन्दाका आयआर्जनको मुख्य माध्यम हो भने केही पुरुषहरु आयआर्जनका लागि देशकै अन्य शहरमा, भारतमा तथा खाडी मुलुकमा जाने गर्दछन । नेपालका अन्य भागहरुभन्दा यस वडाबाट रोजगारीका लागि बिदेशिनेको संख्या न्यून छ। राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार साविकको यस रन्मामैकोट गाविसको ७७४ घरधुरी मध्येबाट ३० घरधुरीहरुबाट मात्र ३३ जना पुरुष र २ जना महिला रोजगारीको लागि बाहिर गएको देखिन्छ साथै साविकको वडा स्तरीय गोष्ठीहरुबाट संकलन गरिएको तथ्यांक अनुसार खाडीमुलुक जानेको संख्या १२ रहेको छ कृषि अन्तर्गत यहाँका अधिकांश भू-भागमा बर्षे खेती मात्र गरिन्छ । बर्षे खेतीमा मकै मुख्य बाली हो भने यसका अलावा फापर, आलु, सिमी, भटमास, रायो, मस्याङ पनि खेती गरिन्छ । बढ्दो खडेरी, हिउँदे बर्षामा कमी भएको कारणले बिगत सात आठ बर्ष यता हिउँदेबाली लगाउन छोडिएको छ । केहीले भने हिउँदे बालीको रुपमा गहुँ, तोरी लगाउने गरेका छन् भने तरकारीको हकमा काउली, बन्दा, रायो जस्ता तरकारीहरु पनि लगाउने गरेका छन । फलफूलमा यहाँ स्याउ खेती गरिन्छ भने केही ब्यबसायिक स्याउँ खेती पनि गरेका छन ।

पशुपालनको हकमा भेडापालन र बाखापालन व्यबसायिक रुपमा गरिन्छ भने गाई गोरु पनि सबैले पाल्ने गरेका छन । केहीले भैसी पनि पालनगर्ने गरेका छन । यसका अलाबा घोडा खच्चड पनि पाल्ने चलन छ जुन ढुवानीको लागि प्रयोग गरिन्छ । सडकबाटो, कृषि उपज संकलन केन्द्र तथा व्यापारिक केन्द्रको अभावले यहाँ उत्पादित वस्तुहरुले उचित मुल्य पाउन सकेका छैनन् ।

२.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था

यस वडाको कुल क्षेत्रफल १९३३ हेक्टर मध्ये ८५४.२६ हेक्टर वनक्षेत्र, ७१७.६५ हेक्टर घाँसे मैदान र ३६१.२६ हेक्टर कृषि क्षेत्र रहेको छ । यस वडाको ४४.२% क्षेत्र वनले, १८.७% कृषि क्षेत्रले र ३७.१% घाँसे मैदानले ढाकेको छ । यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १ मा २ सामुदायिक वन (सिद्धपातल र योबाँङ सामुदायिक वन) रहेको छन जसको क्षेत्रफल २६२.५८ हेक्टर रहेको छ भने ३२९ घरधुरी आबद्ध रहेका छ (श्रोतः डिभिजन वन कार्यालय, रुकुम) । राष्ट्रिय वनको अधिकांश भू-भाग सामुदायिक वनमा हस्तान्तरण हुन बाकि छ भएतापनि यहाँका समुदायले यस सदुपयोग तथा संरक्षण गरिरहेका छन । यहाँका वन क्षेत्रमा लौठ सल्ला, खाटे सल्ला, गोव्रेसल्ला, धुपि, लालिगुरास, सेतोगुरास, रयाज, खस्रु उतिस, ओखर, कटुज, भलायो, फलाट, वैश, डिमुर, दालचिनी, घोरेमचा, मेल, लोक्ता, अल्लो, जमाने मान्द्रो, पांगर जस्ता रुख तथा वुट्यानहरु जस्ता प्रजातिहरु पाईन्छ भने जडिबुटीको हकमा यार्सागुम्वा, पाँचऔले, कटुकी, अतिस, विखमा, सतुवा, पदमचाल, चुल्ठे, तिते, भुले, समायो, सिल्पारो, खिरौला, वनलसुन जस्ता जडिवुटिहरु पाईन्छन । त्यसैगरी नावर, घोरल, झारल, रेडपान्डा, वनविरालो, चितुवा, मलस्याप्रो, भालु, दुम्सि, स्याल, लंगुर, भालु जस्ता वन्यजन्तुका साथै

डाफे, लरुवा, भंगेरा, काग, कालिज, चिल, च्याखुरा, उल्लु, गिद्ध, फिउरे, वाज, भोर्दा, तालके, चमेरा जस्ता पंक्षीहरु पाइन्छन । (जीविकोपार्जनको विश्लेषण, २०७५) ।

यस वडा भएर बग्ने पेलमा खोला (सानी भेरी नदी) खोल्सीहरुमा रन्मा खोला, क्वाँखोला, थुम ओला, शिरखोला आदि रहेका छन ।हाल बढ्दो खडेरीका कारणले यि खोला तथा खोल्सिहरुमा पानीको श्रोत घट्दै गएकोले सिंचाईको लागि समस्या हुने गरेको छ । यस वडाका सबै घरधुरीहरुले ईन्धनका रुपमा दाउरा नै प्रयोग गरिरहेका छन् । प्राकृतिक श्रोतमा आएको परिवर्तनको विश्लेषण परिच्छेद ३.२ मा उल्लेख गरिएको छ ।

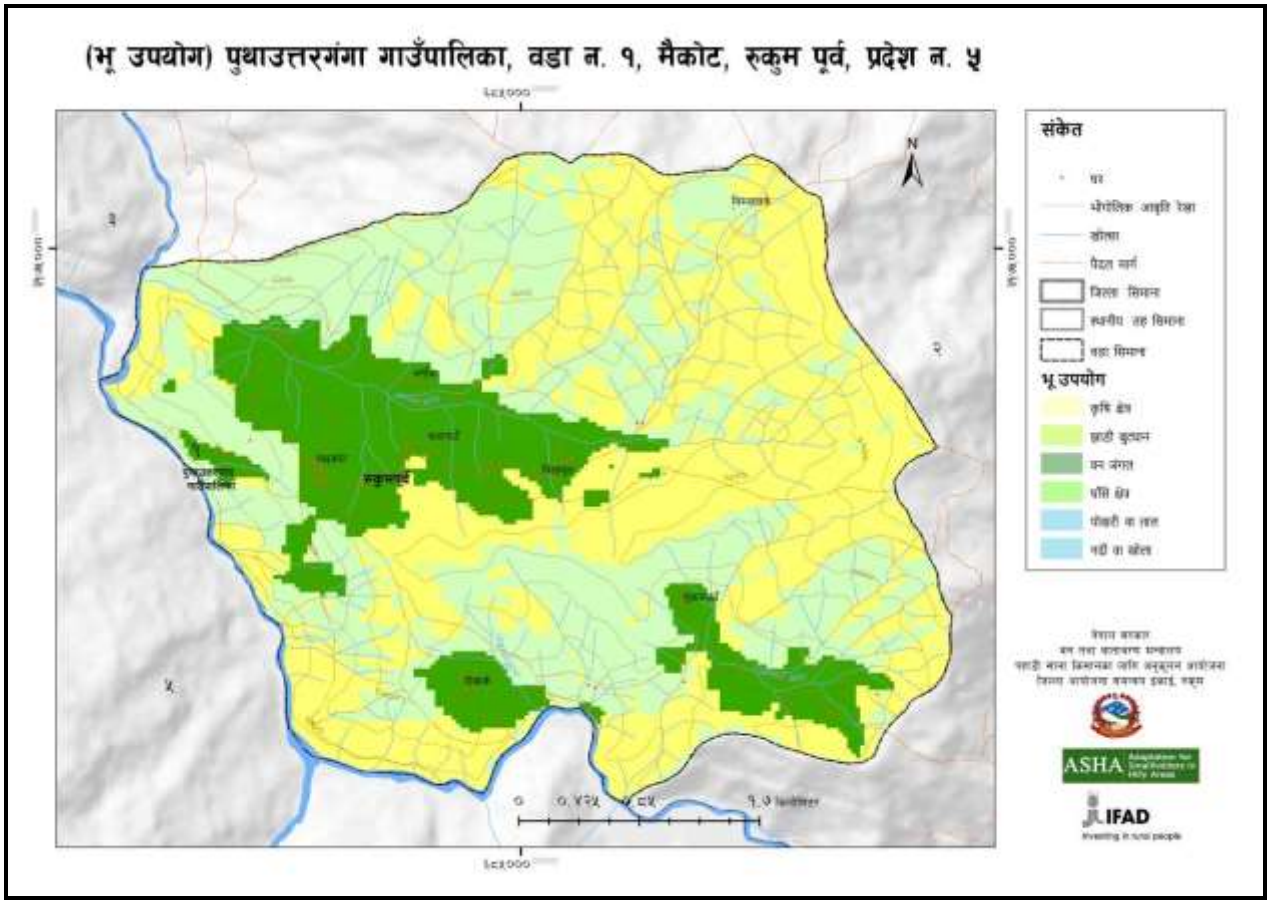

चित्र ८. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भू-उपयोगिताको नक्शा

२.३.५ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास

यस वडाको सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्साको विश्लेषण गर्दा यस वडामा वडा कार्यालय, सहकारी संस्था, ईलाका प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य चौकी जस्ता सेवा प्रदायक संघ संस्था तथा निकायहरु छन् । हिमचुरी स्वास्थ्य सेवा प्रा.लि. रुपान्तरण नेपाल, ASHA, सुआहारा, जस्ता संघ संस्था तथा परियोजनाहरुले काम गरीरहेका छन यहाँका व्यक्ति, समुदायहरुलाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गरिरहेका छन् । नागरिक संगठनको रुपमा साविकका वडाहमा वडा आमा समूह, कृषि समुहहरु र विभिन्न क्लवहरु संचालनमा रहेका छन् । यस वडामा २ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरु छन् । । संचार सुविधाका साधानहरुमा साविकको रन्मामैकोट गाविसमा ७७४ घरधुरीहरु मध्ये ४९३ घरधुरीहरुसंग कुनै पनि सुविधा नभएको देखिन्छ भने २५६ घरधुरीहरुसंग कम्तिमा एउटा सुविधा रहेको छ भने १८६ घरधुरीमा रेडियो र १०२ घरधुरीहरुसंग मोबाईल फोन प्रयोग भएको देखिन्छ । (राष्ट्रिय जनगणना २०६८)

यस क्षेत्रमा सुचनाको लागि एफ.एम. रेडियो सुन्ने गरिन्छ भने नमस्ते र सीडीएमए फोनसेवा उपलब्ध रहेको छ तर सबै क्षेत्रमा राम्रो सुविधा छैन ।

२.३.६ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था

जनगनणा २०६८ अनुसार यस वडाको जम्मा २९९ घरधुरीको जनसंख्या ६८० (४७.५%) पुरुष र ७५३ (५२.५%) महिला गरी जम्मा १४३३ रहेको छ । अन्य तथ्यांक वडागत रुपमा नछुट्याइएकोले साविकको रन्मामैकोट गाविसको समष्टिगत जम्मा जनसंख्या ३७७७ मध्ये क्षेत्रीको जनसंख्या ४३ (१.१४%), मगर २५१७ (६६.६४%), कामी ९६४ (२५.५२%) दमाई १५२ (४.०२%), गुरुङ्ग ३९ (१.०३%) , ठकुरी २० (०.५३%), थकाली १९ (०.५१%) र अन्यमा २३ (०.६१%) देखिन्छ सहभागितामूलक संकटासन्नता स्तरिकरण, २०७५ को आधारमा यस वडाको कुल जनसंख्या १७९९ मध्ये महिलाको संख्या ५१ प्रतिशत रहेको छ । जातिगत रुपमा हेर्दा यस वडामा मुख्य गरी क्षेत्री जनजाती बाहुल्यता देखिन्छ भने दलित का साथै क्षेत्री समुदाय पनि यस वडामा बसोवास गरिरहेका छन् । ३७६ घरधुरी भएको यस वडामा दलित १२० (३२ %), जनजाति २४९ (६६%) र बाहुन/क्षेत्री/ठकुरी ७ (२ %) घरधुरी रहेका छन् यस वडामा पनि अन्य ठाउमा जस्तै खेतीपाती, जागिर, व्यापार जस्ता उत्पादनशील कार्यहरुमा पुरुषको सहभागीता धेरै पाइएको छ भने घास दाउरा, पानी पधेरो, भान्सा, केटाकेटीको रेखदेख जस्ता पुनर्उत्पादनशील कार्यहरुमा महिलाहरुको सहभागिता धेरै पाइएको छ । त्यसैगरी सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा पनि महिलाहरुको संलग्नता पुरुषहरुको तुलनामा निकै कम छ । छोरीलाई गाउँको सरकारी विद्यालयमा र छोरालाई शहरमा वा नजिकैको निजी विद्यालयमा पढाउने जस्ता लैङ्गिक विभेद यस वडामा विद्यमान छन् साथसाथै समान कामको लागि पनि पुरुषलाई भन्दा महिलालाई कम ज्याला प्रदान गर्ने प्रचलन यहा पनि विद्यमान छ । तरपनि सरकारी तथा अन्य निकायहरुवाट हाल अवलम्वन गरिएका सामाजिक समावेशी र महिला, दलीत तथा सिमान्तकृत वर्गहरु प्रतिको सकारात्मक विभेद सम्वन्धि नीतिगत प्रावधानहरुका कारण पनि महिलाहरुको चेतना स्तर बढ्दै गएकोले हाल उत्पादनशील, सामाजिक तथा राजनैतिक कृयाकलापहरुमा महिलाहरुको संलग्नता वढिरहेको छ । जातिगत रुपमा हुने छुवाछुतको भेदभाव भने यस वडामा पाइदैन ।

२.४ वडा स्तरीय उपल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रको अन्तरसम्बन्धको अवस्था

यस वडाको उपल्लो तटिय क्षेत्र अन्तर्गत खर्कका अलावा अर्जल, बारगर, मैकोट, कालदुङ, धारा, हिजपु, सिरुप, प्रियोर, किटुवाबाँ, योबाँ, पुसर लगायतका वस्तीहरु पर्दछन भने तल्लो तटिय क्षेत्र अन्तरगत अर्जल खोला, क्वाँखोला, पुसर खोलाका तटमा रहेका वस्ती तथा खेतियोग्य जमिनहरु पर्दछन ।यस वडाको माथिल्लो क्षेत्रको धेरै जस्तो भू-भाग खर्क वनले ढाकेको छ भने तल्लो क्षेत्रको धेरै जस्तो भू-भाग कृषिको लागि प्रयोग गरिंदै आएको छ । यसर्थ माथिल्लो भू-भागहरुमा गरिंदै आएको अव्यवस्थित कृषि, खुल्ला चरिचरण, वन डढेलो लगायतका कार्यहरुसंगै जलवायु परिवर्तनसंगै बढ्दै गएको वर्षाको अनियमिततले गर्दा माथिल्लो तटिय क्षेत्रहरुमा भू-क्षयको समस्या बढ्दै गएको छ भने तल्लो तटिय क्षेत्रमा बाढी र नदी कटानका समस्याहरु बढ्दै गएका छन् ।

परिच्छेद ३: सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी पद्दती

नेपालमा विशेष गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरु नेपाल सरकारको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ले निर्दिष्ट गरेका चरणहरुको आधारमा स्थानीय स्तरमा समुदायको दृष्टिकोणबाट विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण मुल्यांकनका विधीहरुको प्रयोग गरी त्यसबाट आएका परिणामहरुको आधारमा तयारी गर्ने अभ्यास रहेको छ । यस प्रकृयामा प्रशासनिक सिमाना जस्तै साविकको गाविसको सिमानालाई मात्र स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजनाको कार्यक्षेत्र भित्र मात्र विश्लेषण गरेको पाईन्छ । पहाडी साना किसानका लागी अनुकूलन आयोजनाले सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी निम्न खाकाहरु अनुसारको पद्दती अवलम्वन गरेको छ ।

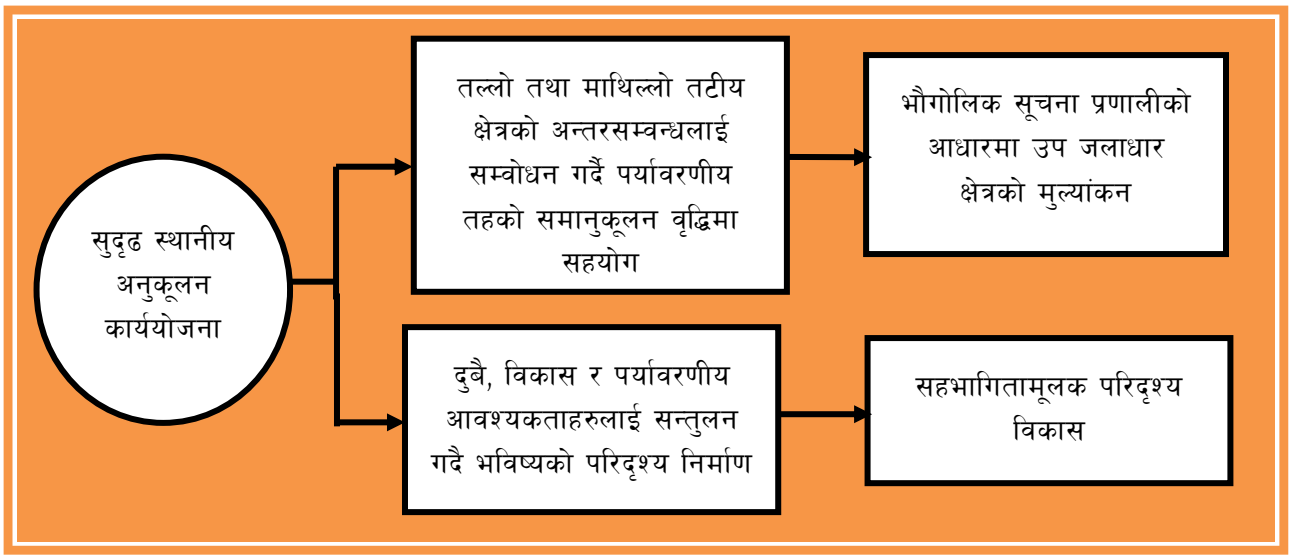

चित्र ९. सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको खाका

सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा प्रशासकिय सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई जलाधार तथा उप-जलाधार तहको माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरुबीचको अन्तरसम्वन्धलाई सम्वोधन गर्दै प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणाली तहको समानुकूलन वृद्धिमा सहयोग पुर्‍याउन भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा उप.जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन गरिन्छ । सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनामा दुवै, विकास र पर्यावरणीय आवश्यकताहरुलाई सन्तुलन गर्दे भविष्यको सहभागितामूलक परिदृश्य निर्माण गरिन्छ ।

भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा उप.जलाधार क्षेत्रको मुल्यांकन गर्ने क्रममा त्यस क्षेत्र तहको स्थिति तथा जलवायुजन्य प्रकोप विश्लेषण गरी प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान तथा उचित स्थानहरुको पहिचान गरिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित विभिन्न नक्साहरु जस्मा विशेष गरी जलवायु जन्य प्रकोपहरुबाट प्रभावित संवेदनशिल क्षेत्रहरुको पहिचानको लागि विभिन्न अवधिको भु उपयोगिताको अवस्था तथा त्यसमा आएको परिवर्तनको नक्सा, भु क्षय, पहिरो, भु उपयोग समायोजनको नक्सा, आगलागी तथा खडेरी प्रकोप क्षेत्रहरुको नक्सा अध्ययन गरिन्छ । यस्को साथै मौसम विभागबाट प्राप्त मौसमी तथ्यांकहरुको पनि अध्ययन गरिन्छ । सहभागितामूलक परिदृश्यको निर्माण प्रकृयामा वर्तमान तथा भविष्यको प्रक्षेपण गरिएको जलवायुजन्य विषमताहरुको विश्लेषण गरिन्छ र यसको साथसाथै वर्तमान तथा भविष्यको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था र चुनौतिहरको पनि विश्लेषणको आधारमा परिदृश्यको आधारमा कार्यक्रमहरु निर्धारण गरिन्छ ।

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना २०६८ ले निर्दिष्ट गरेका ७ चरणहरु: १) जलवायु परिवर्तन सचेतना २) संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मुल्यांकन ३) अनुकूलन क्षमताको पहिचान तथा प्राथमिकिकरण ४) अनुकूलन योजना तर्जूमा अनुकूलन योजना ५) विकास प्रक्रियामा समायोजन ६) अनुकूलन योजनाको कार्यान्वयन र ७) अनुकूलन

योजनाको प्रगति मूल्यांकनमा निम्न खाका अनुसार माथिका दुबै पद्दतिहरुलाई विशेष गरी पहिलो तीन चरणहरुमा समायोजन गरिन्छ। चौथो चरणमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको दस्तावेज तयार हुन्छ।

कहाँ समायोजन गर्ने ?

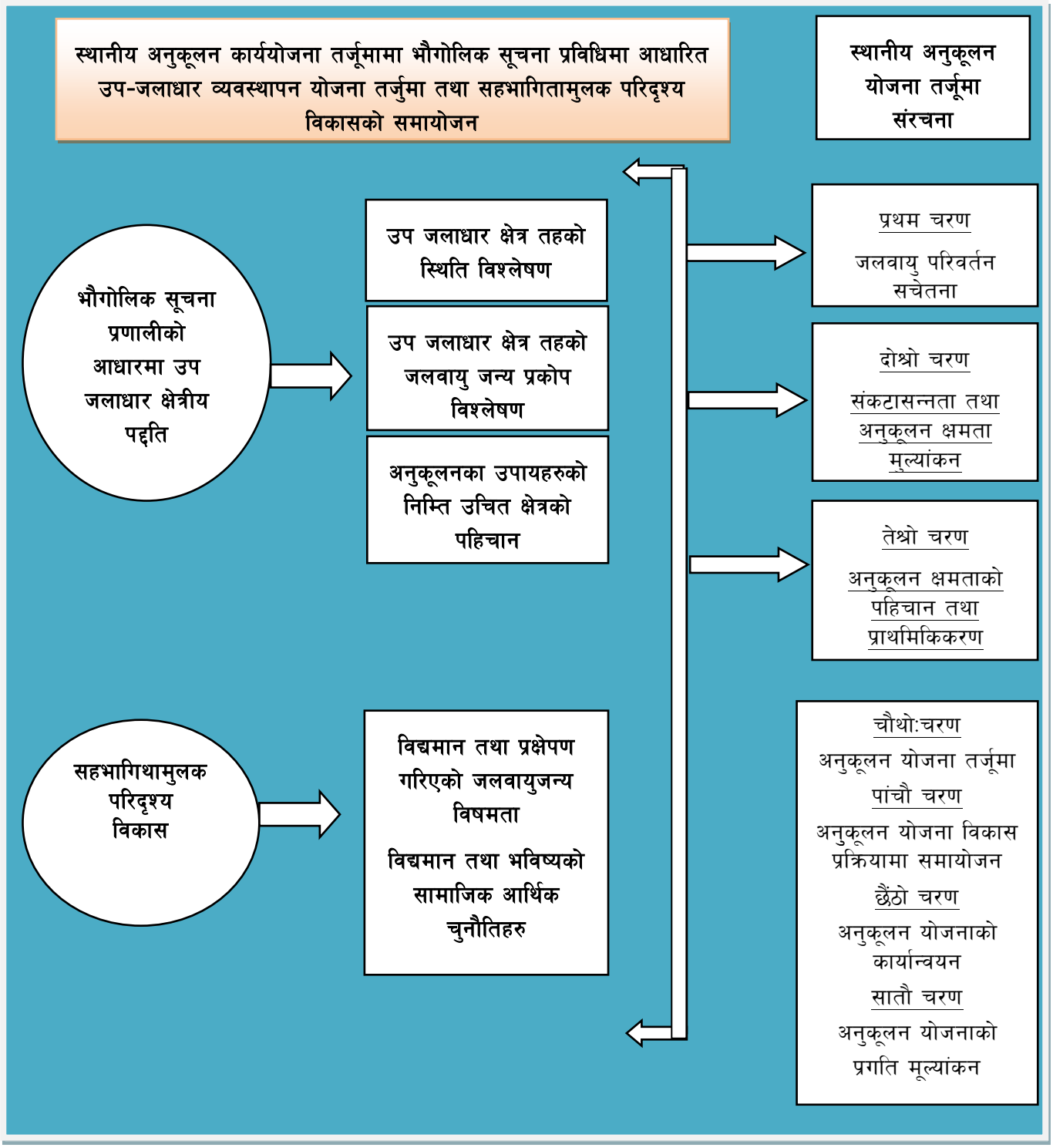

श्रोत: पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना

चित्र १०. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना सुदृढ LAPA पद्दतीको समायोजन

सुदृढ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृयामा निम्नानुसार अधोगामी (Top down) तथा। उर्ध्वगामी (Bottom up) पद्दती अवलम्वन गरिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारित उप-जलाधार क्षेत्रको जलवायु सम्वन्धि जानकारी र जलवायुजन्य प्रकोपहरुको वैज्ञानिक तथ्यांक तथा सामाजिक आर्थिक सूचना गाउँपालिका वा नगरपालिका हुदै वडा र वस्ती तहमा पुग्दछ भने जलवायुजन्य प्रकोपहरु, परिदृश्यहरु, संकटासन्नता र अनुकूलन उपायहरुको मूल्यांकन र विकल्पहरुको स्थानीय तथ्यांक र जानकारीहरुको संकलन वस्ती तह हुदै वडा र गाउँपालिका नगरपालिका तह सम्म छलफल र विश्लेषण गरिन्छ ।

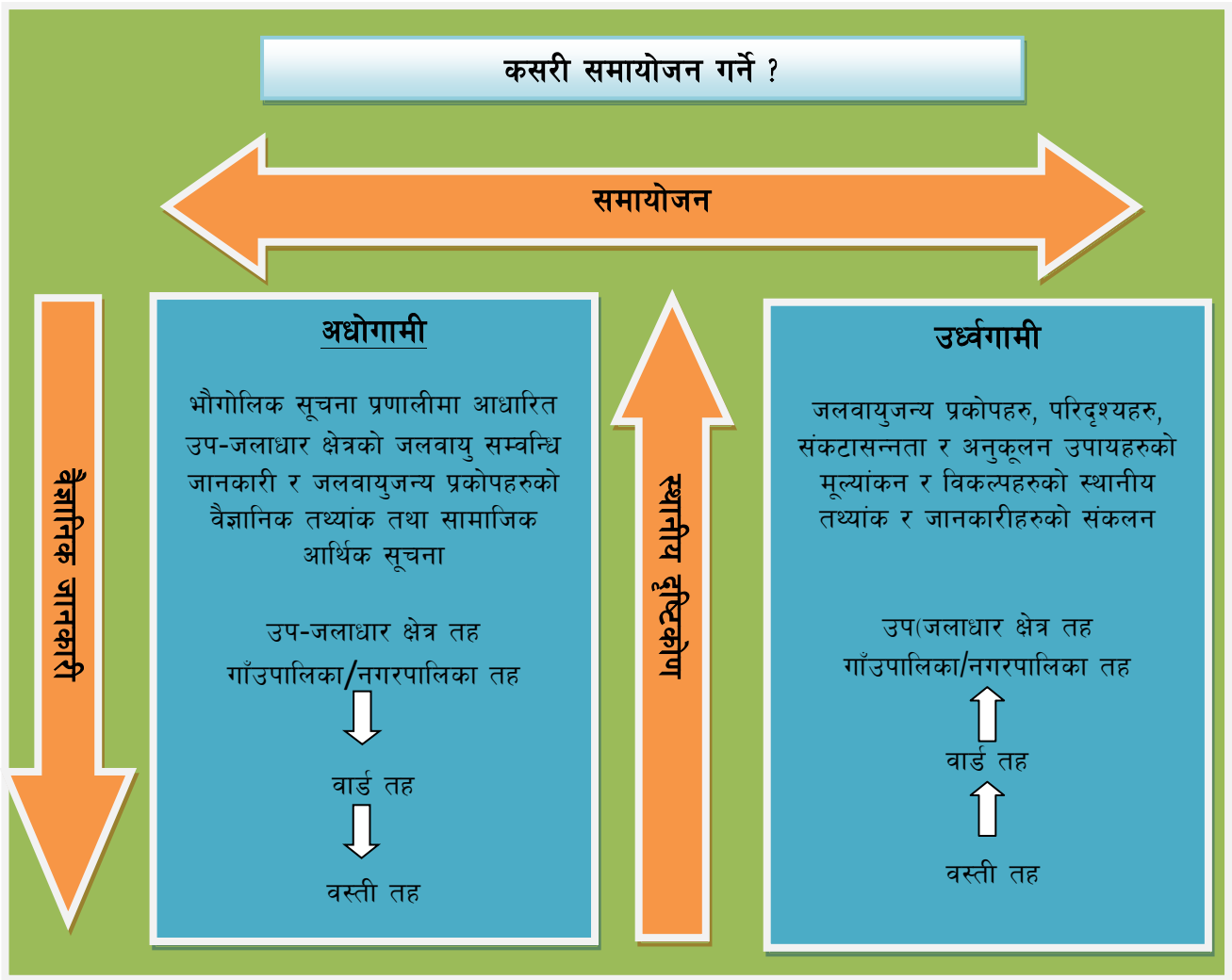

श्रोत: पहाडी साना किसानका लागि अनुकूलन आयोजना

चित्र ११. वैज्ञानिक जानकारी र स्थानीय दृष्टिकोणको समायोजन खाका

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणाको समायोजन

पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाले जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको क्षेत्रमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको सुनिश्चितता गर्दै योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्न र अनुगमन कार्यमा जोड दिएको छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई प्रभावकारी रुपमा मूलप्रबाहीकरण गर्न यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जूमा प्रकृयामा उक्त आयोजनाले तयार पारेको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) समायोजनको खाकालाई अवलम्वन गरिएको छ । स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रकृयाका चरणहरुमा जलवायु परिवर्तनको सवालको साथसाथै अन्य सामाजिक, राजनीतिक र आर्थिक सवालहरुले कसरी समुदाय भित्रको लक्षित वर्ग

अर्थात सामाजिक तथा आर्थिक रुपमा पछाडी परेका घरपरिवारहरुलाई परेको असर, संकटासन्न को हुन्, उनीहरु कसरी प्रभावित भए, उनीहरुका आवश्यकता र बाधाहरु के के हुन्,, उनीहरुको हालको समानुकुलन क्षमताको स्तर, हाल भइरहेका संस्थागत संरचनाहरु, पद्दती, नीति नियम र सुशासनको स्थिति, महिला र पुरुषहरुमा भएका अनुकूलन सम्वन्धि छुट्टाछुट्टै परम्परागत र आधुनिक ज्ञान सिपहरु र लैससास मैत्री अनुकूलनका उपायहरुका पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरी योजना तर्जुमा गर्ने विषयमा छलफल तथा लैससास निर्दिष्ट सहभागितामूलक विधिहरुबाट विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संरचना अनुसार पहिलो चरणमा स्थानीय तहमा जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ । यसको लागी सर्वप्रथम साविकको रन्मामैकोट गा.वि.स. अर्न्तगतका साविकको वडा नं. १ देखि ३ सम्म का जननिर्वाचित प्रतिनिधीहरु, वडा सचिव, साविकका वडाका वडा नागरिक मञ्चका पदाधिकारीहरु, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, सा.व.उ.स.का पदाधिकारीहरु, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका कर्मचारीहरु र विभिन्न सरोकारवालाहरुको उपस्थितिमा गाउँपालिका र वडा तहमा शुरुवाती बैठक सम्पन्न गरिएको थियो । त्यसपछि सम्पूर्ण वस्तिहरु (साविकका वडा नं. १ देखि ३ सम्म) मा औपचारिक रुपमा जलवायु परिवर्तनका कारण, प्रभाव र तिनलाई सम्बोधन गर्ने उपायहरु बारे सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सहित १ दिने वस्ति स्तरीय गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो भने अर्को चरणमा वडा स्तरमा ३ दिने लापा तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । गाउँपालिका तहमा यस अन्तर्गतका वडाहरुमा बनेका स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाहरुलाई संश्लेषित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न, यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाको विकास योजनामा एकिकृत गर्न र गाउँपालिकाको तर्फबाट अनुमोदन गराउन २ दिने कार्यशाला गोष्ठी पनि सम्पन्न गरिएको थियो । प्रभावकारी स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्ने उद्देश्यका साथ हरेक गोष्ठीमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धिबाट गरिएको थियो जसका लागि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्रस्तुति, छलफल, पोष्टर प्रदर्शन र प्रश्नोत्तर विधिको प्रयोग गरिएको थियो ।

तालिका ८. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी प्रक्रियाका सहभागीहरु

क्र.सं.	क्रियाकलापको विवरण	सहभागी विवरण					
		लिङ्ग		जातजाती			
		महिला	पुरुष	दलित	जनजाति	बाहुन, क्षेत्री, ठकुरी	जम्मा
१	वडा स्तरीय शुरुवाती बैठक	३	७	२	७	१	१०
२	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साबिक वडा नं १	३५	२०	२	५२	१	५५
३	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साबिक वडा नं २	२५	१९	०	४४	०	४४
४	वस्ती स्तरीय सचेतनामूलक गोष्ठी साबिक वडा नं ३	३५	१९	२४	३०	०	५४
५	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)	१४	१६	४	२३	३	३०
	जम्मा	**११२**	**८१**	**३२**	**१५६**	**५**	**१९३**
	प्रतिशत	**५८ %**	**४२ %**	**१६.६%**	**८०.८ %**	**२.६%**	**१०० %**

३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता मूल्यांकन

सम्वन्धित गाउँपालिकाको क्षेत्र तथा स्थानीय समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको विश्लेषण गर्न वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणलाई समायोजन गरी निश्कर्ष निकालिन्छ । वैज्ञानिक तथ्यमा विशेष गरी भौगोलिक सूचना प्रयालीको माध्ययमबाट विभिन्न नक्साहरु र मौसमी तथ्यांकको विश्लेषण गरिन्छ भने स्थानीय समुदायको

दृष्टिकोण पत्ता लगाउन र सूचनाहरु संकलनको लागि विभिन्न सहभागितामुलक ग्रामिण लेखाजोखाका विधिहरुको प्रयोग गरिन्छ ।

३.२.१ भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट प्राप्त सूचना तथा नक्शाहरु र तीनको विश्लेषण

यस कार्ययोजना तयारीको क्रममा पहाडी साना किसानका लागि अनुकुलन आयोजना, जिल्ला आयोजना समन्वयन कार्यालय, रुकुमबाट तयार गरिएको भौगोलिक सूचना प्रणालीको प्रयोगबाट यस वडाको पहिरो जोखिम नक्सा (Landslide map), भू-क्षय जोखिम नक्सा (Soil Erosion map) र भू-उपयोग र भू-उपयोग परिवर्तन नक्सा (Land Use Land Cover map and Land Use Land Cover Change map) र भू-उपयोग समायोजन नक्सा (Land Use Adjustment)_तयार गरिएको थियो । ती नक्साहरु र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरु बस्ति तथा वडा स्तरीय गोष्ठीहरुमा सहभागितामूलक छलफल पनि गरिएको थियो । ती नक्साहरु र तिनबाट प्राप्त सूचनाहरुले जलवायुजन्य प्रकोपको पहिचान, नक्शाकंन तथा अन्तरसम्बन्ध र लेखाजोखा गर्न र अनुकुलनका उपायाहरुको खोजी तथा प्राथमिकरण गर्न सहज बनाएको थियो ।

३.२.१.१ पहिरोको जोखिम नक्सांकन

पहाडी क्षेत्र भएता पनि यस वडामा पहिरोको घटनाहरु सामान्य खालको देखिन्छ । नयाँ सडक तथा बाटोहरुको निर्माणले गर्दा ती क्षेत्रहस्मा पहिरो गएको घटनाहरु देखिएका छन् । निम्न नक्साको विश्लेषण गर्दा यस वडामा जम्मा १० वटा पहिराको संख्या देखिन्छ जस्को क्षेत्रफल ४.३ हेक्टर छ । ति पहिरो गएको स्थानहरु निम्न नक्सामा देखाईएको छ ।

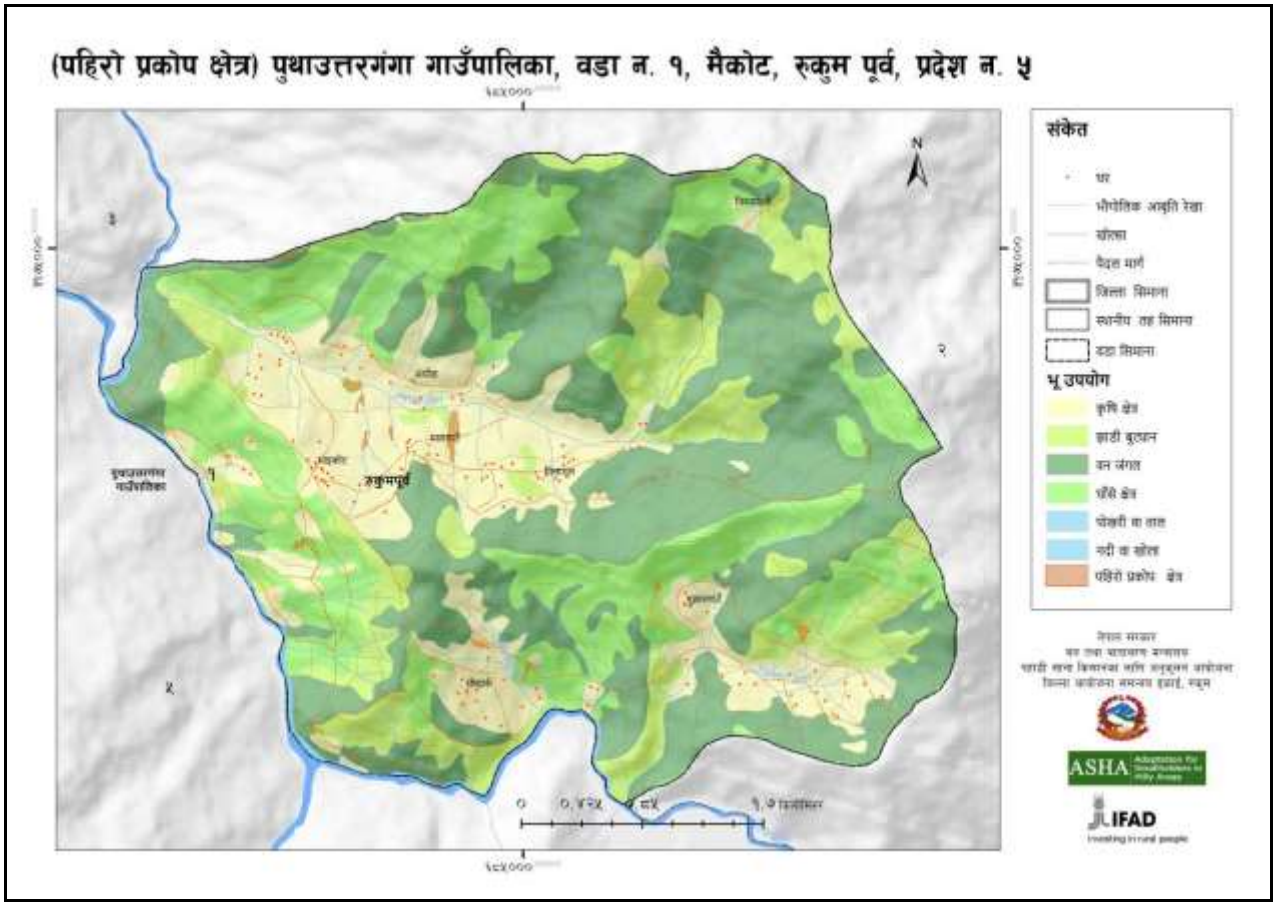

चित्र १२ पूथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को पहिरो जोखिमको नक्शा

३.२.१.२ भू-क्षयको जोखिमको अवस्था

भू-क्षयको मात्रा अनुसार यस वडाको भू-भागलाई निम्न तालिका अनुसार पाँच वर्गमा विभाजन गर्न सकिन्छ । प्रति वर्ष प्रति हेक्टर ५ टन भन्दा कम माटो बग्ने क्षेत्रलाई न्यून वर्गमा राखिएको छ भने ८० टन भन्दा बढी माटो बग्ने क्षेत्रलाई अति संवेदनशील वर्गमा राखिएको छ । त्यस्तै बीचमा अन्य वर्गहरु पनि छुट्याईएको छ ।

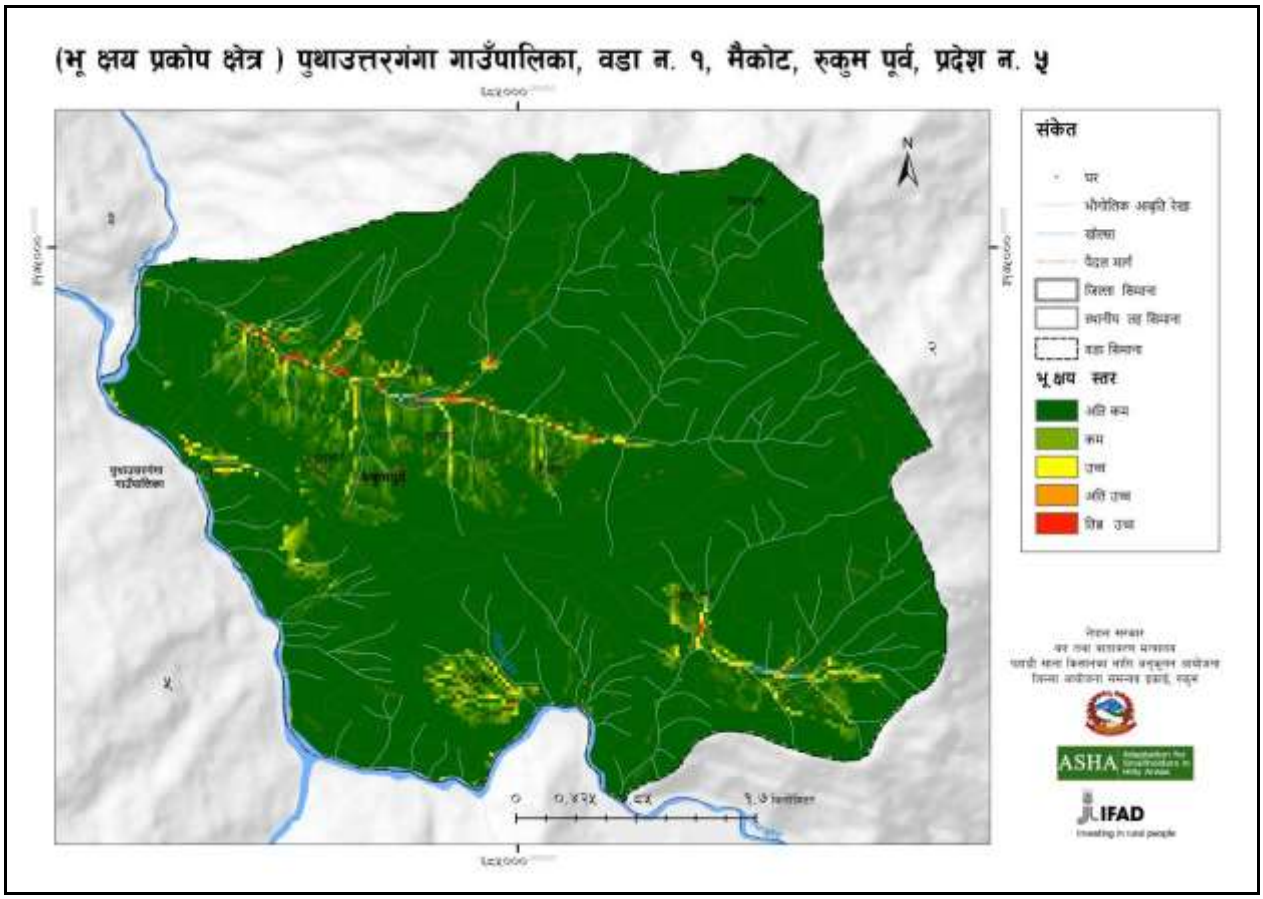

चित्र १३ पूथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भूक्षयको नक्शा

उक्त नक्साको विश्लेषण गर्दा ५ टन प्रति हेकटर प्रति वर्ष (न्युन वर्ग) भु क्षय हुने क्षेत्रफल १६२८ हेक्टर छ त्यस्तै गरेर ५ देखि १० टन प्रति हेकटर प्रति वर्ष (मध्यम) भु क्षय हुने क्षेत्रफल १९२.७६ हेक्टर छ । यसरी नै उच्च, अति उच्च, संवेदनशिल क्षेत्रहरु क्रमशः ७०.५४, २८.९१, १०.४१ र २.५६ हेक्टर छन् । ५ टन प्रति हेकटर प्रति वर्ष भु क्षय हुने क्षेत्र सबभन्दा बढी ८४.२१ प्रतिशत छ ।

तालिका ९. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भूक्षयको अबस्था

भू-क्षय (टन /हे /बर्ष)	बर्ग	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
०-५	न्यून	१६२८.००	८४.२१
५-१०	मध्यम	१९२.७६	१०.००
१०-२०	उच्च	७०.५४	३.६५
२०-४०	अति उच्च	२८.९१	१.५०
४०-८०	संबेदनशिल	१०.४१	०.५२
८० भन्दा बढी	अति संबेदनशिल	२.५६	०.१२
	जम्मा	१९३३.१८	१००

३.२.१.३ भू-उपयोग तथा भू-उपयोग क्षेत्र परिवर्तको विश्लेषण

यस वडाको कुल क्षेत्रफल १९३३.१८ हेक्टर मध्ये ८५४.२६ हेक्टर वनक्षेत्र, ७१७.६५ हेक्टर घाँसे मैदान र ३६१.२६ हेक्टर कृषि क्षेत्र रहेको छ । विभिन्न समयको अन्तरालमा भु उपयोगमा भएको परिवर्तनको विश्लेषण गर्दा वन विनास तथा क्षयिकरण भएको क्षेत्र निम्न नक्सामा देखाईएको छ । जसको क्षेत्रफल ३७.९८ हेक्टर छ । यस्ता क्षेत्रहरु प्राय वनको किनारामा बढी छ ।

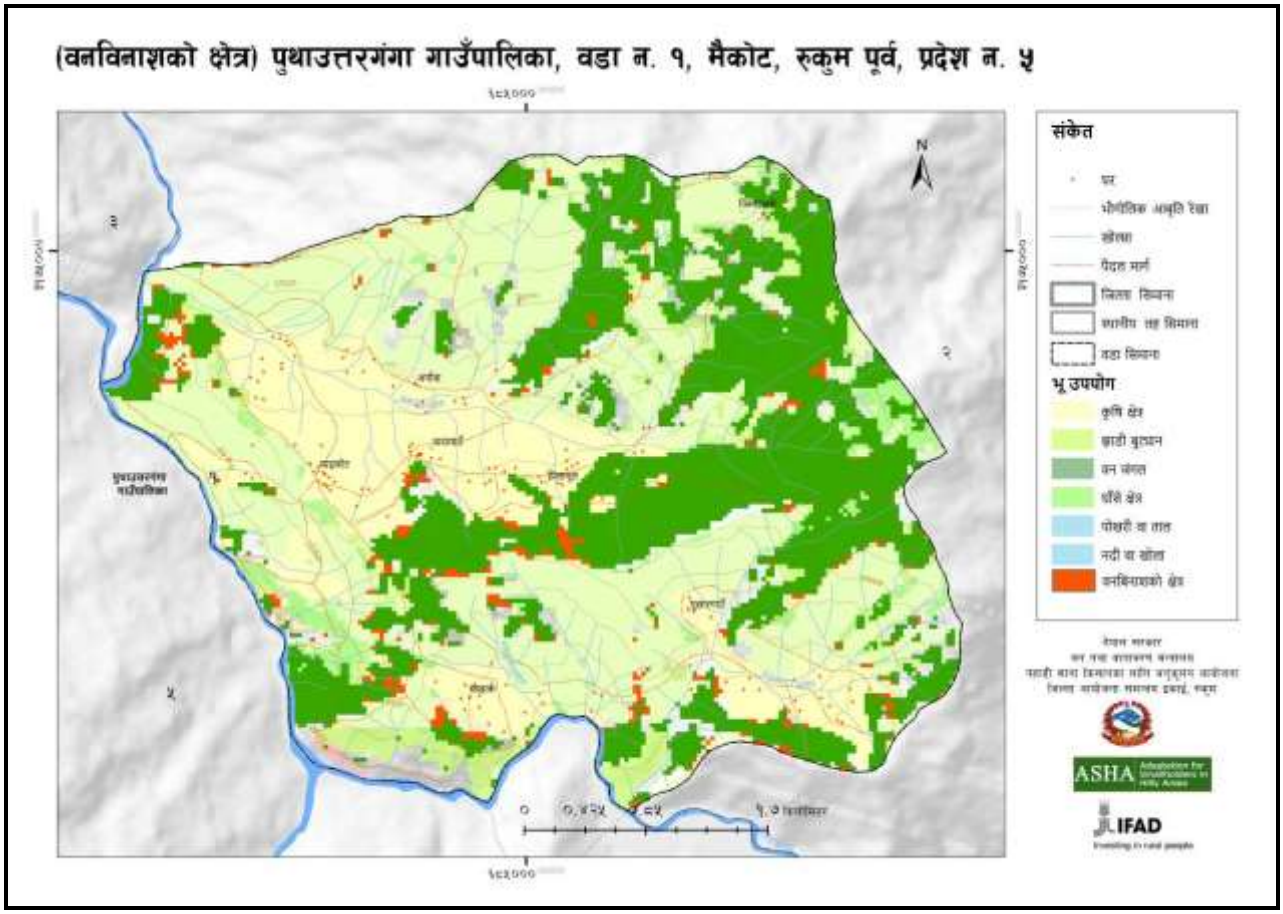

चित्र १४. पूथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को वन विनास भएको क्षेत्रको नक्सा

३.२.१.४ भू-उपयोग समायोजनको विश्लेषण

नेपाल सरकारको Land Reform Mapping Project (LRMP) ले भू-क्षमताको आधारमा नेपालका भू-भागहरुलाई सात वटा Class हरुमा (Class I to Class VII) वर्गिकरण गरेको छ । जसमध्ये Class I मा पर्ने जमिन कम भिरालो, कम ढुङ्गाहरु भएको र बढी पानी सोस्न सक्ने किसिमको हुने भएकाले यस्तो जमिनलाई कृषि लगायतका जुनसकै प्रयोजनको लागि पनि निर्बाद रुपमा उपयोग गर्न सकिन्छ भने Class II र सो भन्दा माथिका Class हरुमा पर्ने जमिनहरुको क्रमश भिरालोपन तथा ढुङ्गाको मात्रा बढ्दै जाने र पानी सोस्ने क्षमता घट्दै जाने भएकोले यस्तो जमिनहरुमा कृषिजन्य गतिबिधिहरु गर्दा भू-क्षयको सम्भावना पनि क्रमश बढ्दै जाने हुन्छ । यसर्थ Class VII पर्ने जमिनलाई सुन्दर दृष्यावलोकन लगायत सिमित प्रयोजनको लागि मात्र उपयोग गर्न सकिन्छ । यसै भू-क्षमता नक्शा र भू-उपयोग नक्शाको समायोजन गरेर भू-उपयोग समायोजन नक्शा तयार गरिन्छ । यसरी तयार गरिएको परिवर्तन गा.पा. वडा नं. १ को भू-उपयोग समायोजन नक्शाको अध्ययन गर्दा Class IV पर्ने जमिन वनक्षेत्रले पूर्णरुपले ढाकिनुपर्ने जमिन भएता पनि यहाँ खेतिपाती लगायतका बिभिन्न गतिबिधिहरु भइरहेको पाईन्छ । निम्न नक्सामा रातो रंगले देखाईएको छ जस्मा कृषिका क्रियाकलापहरु भईरहेकोमा सकभर सम्वन्धित भु उपयोग गनु पर्ने हुन्छ अन्यथा खेतिपाती गर्नु परेमा यस्ता क्षेत्रहरुमा भु संरक्षणका गतिविधिहरु संचालन गर्नु पर्दछ । यस्ता अत्यधिक प्रयोगमा आएका

स्थानहरुको जम्मा क्षेत्रफल ६६ हेक्टर छ । Land Reform Mapping Project (LRMP), १९८६ अनुसार ३० डिग्री भन्दा माथि तिब्र भिरालोपन भएको भौगोलिक क्षेत्र खेती किसानी र कृषि गतिविधिका लागि उपयुक्त हुदैन जहाँ भू(क्षय, पहिरो र भू(स्खलन रोक्न र माटोको उर्वरा शक्ति दिगो रुपमा कायम गराउन कसषि वन वन खेति प्रणाली लागु गराउनु पर्दछ । यसलाई नै प्राविधिक भाषामा भू(उपयोग समायोजन क्रियाकलाको नामले चिनिन्छ । यो वडामा यस्ता अत्यधिक प्रयोग भएको क्षेत्र अर्थात भू उपयोग समायोजन गर्नु पर्ने क्षेत्र निम्न नक्शामा रातो रंगले देखाईएको छ जस्को क्षेत्रफल १९.३ हेक्टर छ ।

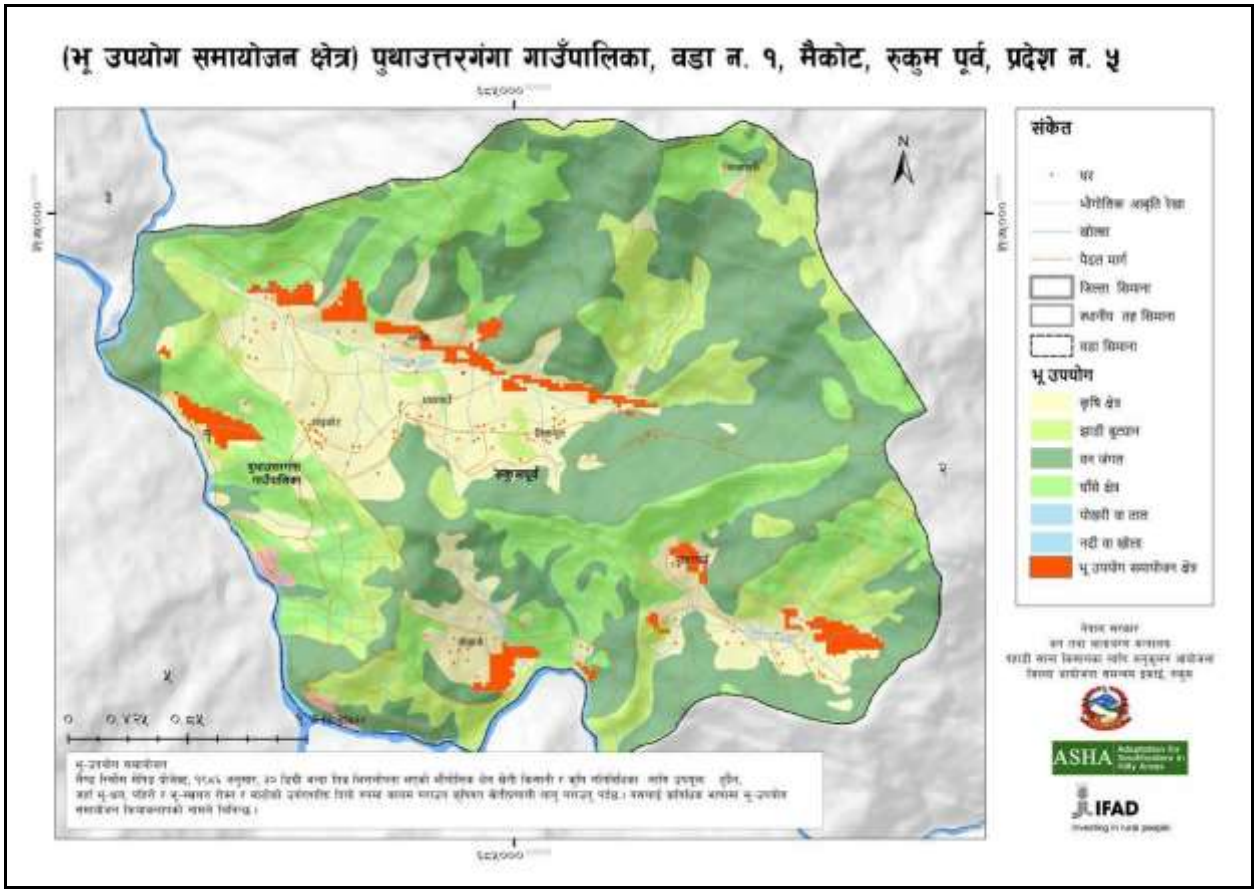

चित्र १५. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को भूउपयोग समायोजन नक्शा

३.२.१.५ पुथा उत्तरगंगा गा.पा.वडा नं. १ को नदि, खोला, खोल्सीको विवरण

यस वडाको नदी तथा खोलाहरु निम्न नक्सामा देखाइएको छ । यस वडा भएर बग्ने पेलमा खोला (सानी भेरी नदी) खोल्सीहरुमा रन्मा खोला, क्वाँखोला, थुम ओला, शिरखोला, पुसर खोला आदि रहेका छन ।

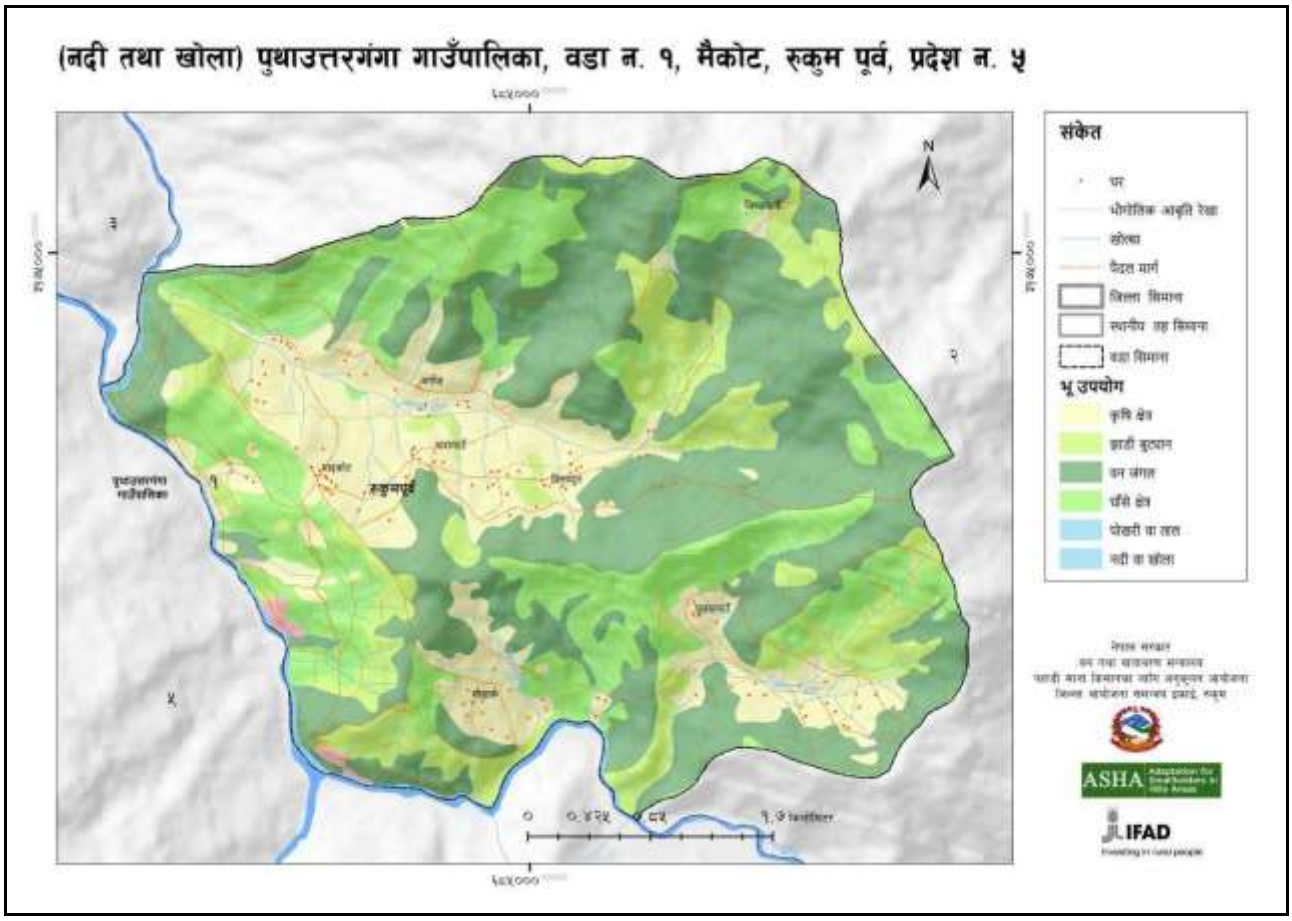

चित्र १६. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ का नदी तथा खोलाको नक्शा

३.२.१.६ पुथा उत्तरगंगा गा.पा.वडा नं. १ को वन डढेलोको अवस्था

भौगोलिक सूचना प्रणालीको आधारमा विश्लेषण गर्दा निम्न नक्शामा ७ ठाउँमा आगलागीका घटनाहरु देखिन्छ । स्थानीय समुदायसंग सहभागितामूलक विधि प्रयोग गरी छलफल गर्दा योवाङ सामुदायिक वनको वालीयो, रिजा, झिम्जा, मुईवाँ, हाँछु जस्ता स्थानहरुमा आगलागी छिटफुट आगलागि भएको पाइन्छ ।

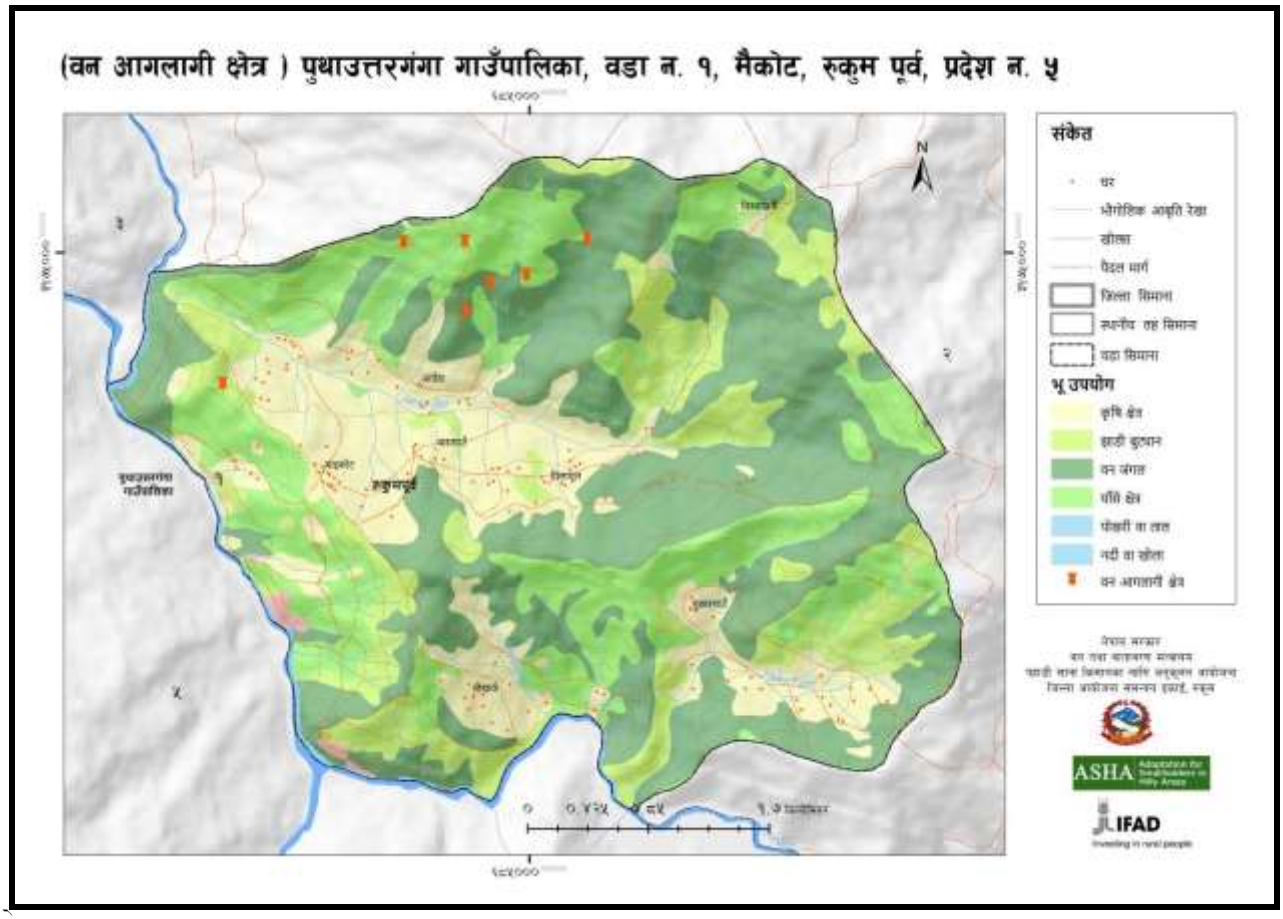

चित्र १७. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ का आगलागीको जोखिम क्षेत्रको नक्शा

३.३. वैज्ञानिक तथ्य र स्थानीय समुदायको दृष्टिकोणको समायोजन

भौगोलिक सूचना प्रणलीमा आधारित वैज्ञानिक तथ्यहरु उक्त खण्डमा प्रस्तुत गरिएको छ जस्बाट संकटासन्नताका क्षेत्रहरु पहिचान गर्न सकिन्छ । यी तथ्यहरुलाई स्थानीय समुदायसंग सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखा विधिहरु र प्रकृयाहरुबाट पुष्टाईं गरिएको थियो । यस पछिका खण्डहरुमा स्थानीय समुदायको सहभागितामा स. ग्रा. ले.को विधिहरुबाट यस वडाको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा स्थानीय समुदायको अनकूलन क्षमताको विश्लेषण गरिएको छ ।

३.४. सहभागितामुलक जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता विश्लेषण

विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाको विधि तथा प्रकृयाहरुको प्रयोगबाट स्थानीय समुदायले महशुस गरेका, उनीहरुको दृष्टिकोण र अनुभवहरुबारे छलफल गरी जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा अनुकूलन क्षमता, अनुकुलनका उपायहरुको पहिचान र प्राथमिकिकरण र अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिन्छ । निम्न खण्डमा यसबारे विस्तृत वर्णन गरिएको छ ।

३.४.१ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीको क्रममा यस वडाका प्रत्येक वस्तिहरु (साविकको रन्मामैकोट गा.वि.स.को वडा नं १ देखि ३ सम्म) मा सहभागितामुलक तरिकाले घरधुरीहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नटाताको स्तरीकरण गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण समुदाय आफैले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, सम्वेदनशिलता र अनुकुलन क्षमता आधारहरुमा आधारित भई गरिएको थियो । उक्त स्तरीकरण गर्दा जिबिकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरु (

प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति)का साथै जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरुले घरधुरीमा पारेको प्रभाबलाई समेत आधार बनाईएको थियो । घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने, सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएका, र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभाबित नभएका सम्पन्न घरधुरीलाई न्यून संकटासन्न घरधुरी (V1) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ९ महिना मात्र खाना पुग्ने वा घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने र सरकारी सेवामा स्थायी रोजगारी भएतापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभाबित घरधुरीलाई मध्यम संकटासन्न घरधुरी (V2) मा राखिएको थियो । त्यसै गरी घरको उत्पादनले घरको उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खाना पुगे तापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभाबित घरधुरीलाई उच्च संकटासन्न घरधुरी (V3) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ३ महिना मात्र खाना पुग्ने र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभाबित अति बिपन्न घरधुरीलाई अति उच्च संकटासन्न घरधुरी (V4) मा राखिएको थियो । यस क्रममा वडाका जम्मा ३७६ घरधुरी मध्ये ४५ प्रतिशत घरधुरीहरु अति उच्च (V4) मा, ३६.७ प्रतिशत घरधुरीहरु उच्च (V3) मा र १७.८ प्रतिशत घरधुरीहरु मध्यम (V2) मा संकंटासन्न रहेको पाईएको थियो (तालिका १) ।

तालिका १०. वडा नं. १ को जलवायु परिवर्तन सम्वेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण

साविकका वडा नं.	घरधुरीगत जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल सम्पन्नता स्तर				जम्मा
	न्यून (V1)	मध्यम(V2)	उच्च (V3)	अतिउच्च(V4)	
१	२	९	४८	४	६३
२	०	८	०	४३	५१
३	०	५०	९०	१२२	२६२
जम्मा	२	६७	१३८	१६९	३७६
प्रतिशत	०.५ %	१७.८ %	३६.७ %	४५ %	१००%

आधारः जलवायु परिवर्तन सम्वेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरीकरण, २०७५

वस्ति स्तरीय गोष्ठीहरु पश्चात ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो जहाँ हरेक वस्तिबाट आएका तथ्यांक र विश्लेषणहरु माथि छलफल गरी वडा स्तरीय विश्लेषण गरिएको थियो । उक्त ३ दिने वडा स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी गोष्ठीमा जन प्रतिनिधिहरु, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधि, सेवा प्रदायक कार्यालयका प्रतिनिधि, स्थानीय राजनैतिक दलका प्रतिनिधि लगायत स्थानीय भद्र भलादमीहरुको सहभागिता थियो । यस अनुकूलन कार्ययोजना निर्माणको क्रममा तपसिलका संकटासन्नता विश्लेषणका विभिन्न विधिहरुको उपयोग गरिएका थिए ।

३.४.२ जलवायु परिवर्तनको अवस्था - मौसमी पात्रो

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा स्थानीय स्तरमा जलवायुमा आएका परिवर्तनहरुको जानकारी प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, वुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरुको सहभागिता रहेको थियो । यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले वालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरुको जीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरुमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरुको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो ।

मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानीय स्तरमा जाडोको समयावधि घट्दै गएको, गर्मीका दिनहरु लम्बिएको र तुलनात्मक रुपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँदे वर्षाको समयावधि, मात्रा र तौर तरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा बर्षात्को अवधि कम भएको तर बर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा बर्षा हुने गरेको देखिन्छ । यहाँका बासिन्दाको अनुसार तुसारो लाग्ने समयावधि पहिलेको तुलनामा घटेको देखिएको छ । त्यसैगरी गर्मीका दिनहरु बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतिपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँको प्रमुख वाली मकै लगाउने समयावधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन

आएको छ । गुँरास तुलनात्मक रुपमा छिटो फुल्न थालेको पाइयो । त्यसैगरी बर्षायाममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ । हिउँदमा पनि हिमपात निकै कम हुने गरेको छ र हिमपात भई हाले पनि छिटै पग्लने गरेको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरु, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरुले स्थानिय बासिन्दाहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरुको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ ।

तालिका ११. परिवर्तित मौसमी पात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख		ज्येष्ठ		असार		श्रावण		भाद्र		आश्विन		कार्तिक		मंसिर		पौष		माघ		फाल्गुण		चैत्र		समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले																									गर्मीका दिन २ महिनाले बढेको र गर्मिको मात्रा पनि बढेको
		अहिले																									
	जाडोको दिन	पहिले																									जाडोका दिन करिब १ महिनाले घटेको
		अहिले																									
वर्षा तथा यसको स्वरुप	मनसुनी वर्षा	पहिले																									मनसुनी बर्षाका दिन १.५ महिनाले घटेको
		अहिले																									
	हिउंदे वर्षा	पहिले																									२.५ महिना घटनुका साथै हिउँदे बर्षा छिटपुट मात्र हुने गरेको
		अहिले																									
	तुसारो	पहिले																									तुसारो पर्ने दिनहरु १.५ महिनाले घटेको
		अहिले																									
	हिमपात	पहिले																									हिउँ पर्ने दिनहरु १.५ महिनाले घटेको अहिले हिउँ परेको छोटो समयमै पग्लिने गरेको
		अहिले																									
वनस्पति प्रजातिहरुको जीवनचक्र/व्यवहार	लालीगुराँश फुल फुल्ने	पहिले																									लालीगुराँश फुल्ने समय १ महिनाले अगाडि सरेको
		अहिले																									
प्रकोपको स्वरुप	बाढीको	पहिले																									अहिले बर्षामा

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरु	समय	वैशाख		ज्येष्ठ		असार		श्रावण		भाद्र		आश्विन		कार्तिक		मंसिर		पौष		माघ		फाल्गुण		चैत्र		समयमा देखिएको परिवर्तन (घटबढ)
	घटना	अहिले																									फेरबदल भएकोले बाढी तथा पहिरोको समयमा पनि परिवर्तन भएको छ तर मात्रा र बारम्बारता भने बढेको छ
	पहिरोको घटना	पहिले																									
		अहिले																									
जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरु	स्थानिय मकै लगाउने	पहिले																									मकै लगाउने समय १.५ महिनाले अगाडि सरेको
		अहिले																									
	स्थानिय मकै भित्र्याउने	पहिले																									पाक्ने समयमा फरक नभए पनि उत्पादन निकै घटेको
		अहिले																									
	स्थानिय गहुँ लगाउने	पहिले																									बढदो खडेरी, हिउँदे वर्षाका कमी र मुसाको प्रकोपले गर्दा विगत ८ वर्ष देखि गहुँ लगाउन छोडेको
		अहिले																									
	स्थानिय गहुँ भित्रयाउने	पहिले																									
		अहिले																									
भौतिक जानकारी	पानीका मुल फुटने	पहिले																									पानी कम निस्कने र समय १.५ महिना पछि सरेको
		अहिले																									

नोट : पहिले भन्नाले ३० वर्ष भन्दा माथि र अहिले भन्नाले विगत ५ देखि यताको समय सम्झनु पर्छ ।

३.४.३ मौसमी तथ्यांक

पुथा उत्तरगंगा गा.पा मा जल तथा मौसम मापन केन्द्र नभएको तथा रुकुम मुसिकोट र रुकुमकोट को यस गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिलाई प्रतिनिधित्व नगर्ने हुँदा समावेश गरिएको छैन ।

३.४.४ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा यस वडामा घटेका विभिन्न प्रकोपहरुको विश्लेषण ऐतिहासिक समय रेखाको माध्यमबाट गाउँका जेष्ठ नागरिक, वुद्धिजिवी तथा जानिफकारहरुसँग छलफल गरी तयार गरिएको थियो । यस विधिमा जलवायुजन्य घटना बारे छलफल गर्नुका साथै त्यस घटनाको असर र समुदायले त्यस घटनासँग जुध्नका लागि गरेको प्रयास र उक्त परिस्थितिमा विभिन्न संघ संस्था र सरकारी निकायहरुबाट पाएको सहयोगको बारेमा छलफल गरिएको थियो । यसबाट जलवायु परिवर्तनको सम्बन्धमा स्थानीय बासिन्दाहरुको अनुभव र प्रकोपसँग जुध्न सक्ने क्षमताको बारेमा जानकारी हासिल गरिएको थियो ।

तालिका १२. प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृति तथा असरहरु	असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
१	पहिरो तथा भू-क्षय	२०५४	साविक वडा नं. ३ को अस्तापामा पहिरोले अर्जलको ६ घरधुरीको मकै वारी र जमिनमा क्षति गरेको ।	पानी पर्ने तरिकामा फेरवदल आएको देखिन्छ साथै यस वडाको माथिल्लो तटीय क्षेत्रमा रहेका खर्क, तथा वनमा खुल्ला चरिचरण भइरहेकोले गर्दा भविष्यमा पहिरो तथा भू-क्षयका घटनाहरु साथै तिनले ल्याउने असरहरु वढ्ने देखिन्छ ।	खासै प्रयास नभएको
		२०५६	साविक वडा नं. ३ को यो भन्ने स्थानमा पहिरोले ४ वटा घर वगाएको, करिव ५० रोपनी मकै खेतीमा क्षति भई खाद्यान्नको अभाव भएको ।		घर पुरिएपछि अन्य सुरक्षित स्थानमा बसाई बसाएको
		२०६६	साविक वडा नं. ३ अरकेम्कामा ३० रोपनी जग्गा वर्षेणी भासिदै गएको, मोस्थ्रापुमा ३० रोपनी जमिनमा क्षति भएको ।		पुरिएको स्थान भन्दा अर्को सुरक्षित ठाउँमा सरेको
		२०७१	साविक वडा नं. २ को हाजामा ४ वटा घरहरु पहिरोको जोखिममा रहेको, साविक वडा नं. ३ को सिरुम पहिरोले १२ रोपनी स्याउवारीमा क्षति भएको, साविक वडा नं. ३ डाडागाउको पहिरोले ९ घरधुरीहरु जोखिममा रहेको ।		व्यक्तिगत प्रयास बाट ढुंगाका गारा लगाउने गरेको
		२०७२	साविक वडा नं. ३ को अस्ता खोलाको पहिरोले ४ घरधुरीको वारीमा क्षति ।		केही नभएको
		२०७४	साविक वडा नं ३ को कालदुङमा पहिरो गई १		केही नभएको

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृति तथा असरहरु	असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			घर भासिएको अन्य २४ घरधुरीहरु पहिरोको जोखिममा रहेको ।		
२.	**बाढी/खोला कटान**	२०६२	खालीखोलामा वार्षिक रुपमा १५ घरधुरीको २०० मि. लम्वाईमा खेतियोग्य जमिनमा क्षति, वार्षि रुपमा कटान गर्दै गएको ।	जलवायु परिवर्तनसँगै पानी पर्ने तरिकामा फेरवदल आएको देखिन्छ साथै यस वडाको माथिल्लो तटीय क्षेत्रमा रहेका खर्क, बुकी र पाटनहरुमा खुल्ला चरिचरण भइरहेकोले गर्दा भविष्यमा पहिरो तथा भू-क्षयका घटनाहरु साथै तिनले ल्याउने असरहरु वढ्ने देखिन्छ ।	खेतीयोग्य क्षेत्रमा कटानलाई रोक्न केही कृषकहरुले ढुंगाको सुख्खा गारा लगाउने गरेको ।
		२०६४	रिजापु खोलाले कटान गर्दा ३ घरधुरीको ३०० मि. को दुरीमा पर्ने छेउको जमिन कटान गर्नुका साथै प्रत्यक वर्ष वोटविरुवाहरुमा क्षति भएको ।		खेतीयोग्य क्षेत्रमा कटानलाई रोक्न केही कृषकहरुले ढुंगाको सुख्खा गारा लगाउने गरेको ।
		२०६९	क्वाखोलाले ५०० मि. भन्दा वढी क्षेत्रमा कटान गर्दा हाप्या भन्ने स्थानमा २५ घरधुरीको ४० रोपनी मकै वारी कटान भएको ।		खासै प्रयास नभएको ।
३	**खडेरी**	२०५७	खडेरीका कारण पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा निकै कम भएको, ३ पटक मकै छर्दा पनि नउम्रेको छिटफुट उम्रेको ठाउँमा पनि खुम्रे किराले नोक्शान गरी क्षति भएको जसले गर्दा भोकमरीका कारण कुपोषण बढेको ।	जलवायु परिवर्तनसँगै खडेरीको प्रकोपहरु भबिश्यमा अझै बढ्दै जाने देखिन्छ	अन्यत्रबाट बेसाएर ल्याएको
		२०७०	कृषि वालीमा क्षति तथा असर, वन पैदावारको उत्पादनमा कमी		अन्यत्रबाट बेसाएर ल्याएको
		२०७३	समयमा पानी नपर्दा जौवाली नउम्रेको जसका कारण खाद्य संकट भएको, हारप्या, गादारी, धर्मशालाका पानीका मुहानहरुमा पानीको		जडीबुटी संकलन, ज्याला मजदुरीवाट आर्जन भएको पैंसाले चामल तथा खाद्यान्न

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृति तथा असरहरु	असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
			मात्रामा अत्यधिक कमी भएको		किनेर खाँदै आएको ।
			प्रत्येक बर्ष लामो खडेरी पर्नाले हिउदे बाली लगाउन छाडेको सवै मुहानहरुमा पानीको मात्रा निरन्तर रुपमा घट्दै गएको ।		
४	**कृषिमा रोग**	२०६७	सिमी, गोलभेडा, करेला, आख्ले रोगका कारण पहेलो हुने, लहरा टुक्रिने, फुल झर्ने, पात झर्ने, जरा सुक्ने जस्ता रोगले गर्दा खाने दालको अभाव भएको	भबिश्यमा कृषिमा रोगहरु बढ्दै जाने देखिन्छ ।	अन्नहरु खरिद गरेर पुर्ति गरिएको ।
		२०६८	नया प्रकारका मुसाहरु अत्यधिक मात्रामा वृद्धि भई अन्नवाली सखाप गरेको, जमिनमा खाल पारि जमिनमा पहिरो जाने, भासिने गरेको		केही प्रयास नभएको ।
		२०६९	आलु वालीमा खुर्मे किरा, लार्भाहरु कमिलाहरुले खाईदिदा उत्पादनमा कमी भएको, सागपात, तरकारी वालीमा लाहि किरा लाग्ने गरेको		अन्नवाली खरिद गरेर पुर्ति गरेको ।
		२०७०	वंशेलु, सेतो कालो लार्भा जस्तो देखिने किराले मकैको वाली खाएर वोटहरु नष्ट हुदा पुन मकै रोप्ने कार्य गरेको जसका उत्पादन नभई मकै वाली भित्राउन नसकेको		अन्नवाली खरिद गरेर पुर्ति गरेको ।
५.	**पशुमा रोग**	२०६५	खोरेत रोगले ६ वटा गाई गोरुहरु तथा १० वटा भेडा वाखाहरु मरेका ।	भबिश्यमा पशुमा रोगहरु बढ्दै जाने देखिन्छ ।	चरिचरन बन्द गरेको
		२०६८	कुखुरामा आखा पाक्ने, झोक्रिने, सुन्निने र रिगाटा लागेर १००० भन्दा बढी कुखुरा मरेका । प्रत्येक बर्ष ५०० भन्दा बढी मर्ने गरेका ।		खरानी, ध्वाँसो रक्सीमा मिसाएर खुवाउने गरेको, केहीले लसुन, समायो, कुटकी, तिते खुवाउने गरेको
		२०६५ देखि	गाई गोरु तथा भेडा वाखाहरु आँखे रोगले सताउने गरेको , गाईको पेट ढाडिने रोग देखिएको, घोडा खच्चरका घाटी सुन्निने, खोरेत रोगमा वृद्धि भएको		जाँडको छोक्रा खुवाएको तर निको नभएको ।

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृति तथा असरहरु	असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
६	**वन डढेलो**	२०७२	योवाँ सामुदायिक वनको वालीयो, रिजा, झिम्जा, मुईवाँ, हाँछु लगायतका वन क्षेत्रमा भएको आगलागि वाट १२० हेक्टरमा भएका वनका वोटविरुवा, जडिवुटिहरु जलेर नष्ट भएको, परला जस्ता मिचाहा प्रजातिको प्रशारण भएको ।	खडेरीको प्रकोप वढ्दै गएकोले गर्दा भबिश्यमा वन डढेलोका घटनाहरु पनि वढ्ने देखिन्छ ।	समुदायवाट निभाउने प्रयास भएको र केही मात्रामा नियन्त्रण भएको ।
		२०७४	योवाँ सामुदायिक वनको वालीयो, रिजा, झिम्जा, मुईवाँ, हाँछु लगायतका वन क्षेत्रमा भएको आगलागि वाट वनका वोटविरुवा, जडिवुटिहरु जलेर नष्ट भएको ।		निभाउने प्रयास भएको र केही मात्रामा नियन्त्रण भएको ।
७	**हावाहुरी**	२०६८	श्री पुथा हिमालय मा.वि. को छाना फालेको, घरका छानाहरु फालेको, गा.वि.स. भवनमा क्षति, प्रतिक्षालयको छाना उडाएको, रुख विरुवाका हागाहरु भाचेको	भबिश्यमा हावाहुरीका घटनाहरु बृद्धि हुने देखिन्छ ।	छाना स्थानीयको श्रमदानवाट मर्मत भएको
		२०७१	श्री पुथा हिमालय मा.वि. को छाना फालेको, घरका छानाहरु फालेको, गा.वि.स. भवनमा क्षति, प्रतिक्षालयको छाना उडाएको, रुख विरुवाका हागाहरु भाचेको		छाना स्थानीयको श्रमदानवाट मर्मत भएको
८	**मिचाहा प्रजाति**	२०७०	वनमारा कालो झारले खेतीपाति तथा वन पैदावारको उत्पादनमा कमी भएको	भबिष्यमा मिचाहा प्रजाति अझै फैलिने देखिन्छ ।	कृषिवालीमा भएको उखेलेर फाल्ने गरेको ।
		२०७२	परला झारको अत्यधिक मात्रामा वृद्धि भएको		कृषिवालीमा भएको उखेलेर फाल्न
९	**हिमपात**	२०५६	१ हप्ता भन्दा वढी १५ फिट वाक्लो हिउ पर्दा अन्न वाली लगायत वनका वन पैदावारमा क्षति भएको	हिमपातको समयरेखालाई केलाउदा भबिश्यमा हिमपातका असरहरु कम हुने देखिन्छ ।	घरभित्र बसेर हिउँ तताएर पानी खाने, दाउरा बालेर न्यानो भएर बस्ने गरेको ।
१०	**मानव रोग**	२०६५	जण्डिस, ज्वरो, पत्थरी, दम, मृगौला, निमोनिया,	भबिश्यमा	स्थानीय जडीवुटीहरु

क्र.स.	प्रकोप	वर्ष/ वारम्वारता	प्रकोपले ल्याएको असर तथा प्रभावहरु	भविष्यमा हुन सक्ने यसको प्रवृति तथा असरहरु	असरहरुसंग जुध्न समुदायले अपनाएका प्रयासहरु
		देखि	टाईफाइड , प्रेसर जस्ता रोगहरु बढेको ।	मानवमा बिभिन्न खाले रोगहरुको बृद्धि हुने देखिन्छ ।	प्रयोग गर्ने गरेको र केहीले स्वास्थ्य चौकीवाट जाँच र औषधी लिएको ।
		२०७०	भाइरल ज्वराले गाउँभरी सताएको ।		

यस ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषणबाट यहाँका बासिन्दा सबैभन्दा पहिरो तथा भू-क्षय, बाढी/खोला कटान, खडेरी, मानब रोग, मिचाहा प्रजातिबाट प्रभावित भएको देखिन्छ । यी प्रकोपहरु लगायत कृषिमा रोग, पशुमा रोग, हावाहुरी, वनडढेलो र हिमपात जस्ता प्रकोपहरु पनि पटक पटक दोहोरिरहेको र यी प्रकोपहरुले सबै वडाहरुमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ यी प्रकोपहरु र यिनका असर तथा प्रभावहरुसंग जुध्न स्थानीय समुदायले केही प्रयासहरु गर्ने गरेको देखिए पनि ती प्रयासहरु अपर्याप्त रहेको देखिन्छ ।

३.४.५ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जूमा गोष्ठिमा प्रत्येक वस्तिमा भएका श्रोत तथा प्रकोपहरुको पहिचान गरी सहभागीतामूलक तरिकाबाट श्रोत तथा प्रकोप नक्शा तयार गरिएको थियो । उक्त श्रोत तथा प्रकोप नक्सा तयार गर्ने बखत भौगोलिक सूचना प्रणालीमा आधारीत नंक्शाहरुमा पनि छलफल गरी सम्पूर्ण श्रोत तथा प्रकोपहरुलाई नक्सामा उतार्न आग्रह गरिएको थियो । तल प्रस्तुत श्रोत तथा प्रकोप नक्सामा यस वडामा खेतीयोग्य जमिनको तुलनामा वन क्षेत्रनै बढी रहेको देखिन्छ । नदि किनारमा रहेको पहाडी वडा भएकोले बाढी, पहिरो तथा भुक्षयको जखिममा रहेको देखिन्छ । वडाका प्रत्येक वस्तिहरुमा एथेष्ट मात्रामा पानीका मुहानहरु रहेतापनि ती मुहानहरुमा क्रमिक रुपमा पानीको मात्रामा कमी हुँदै गएको पाईयो।

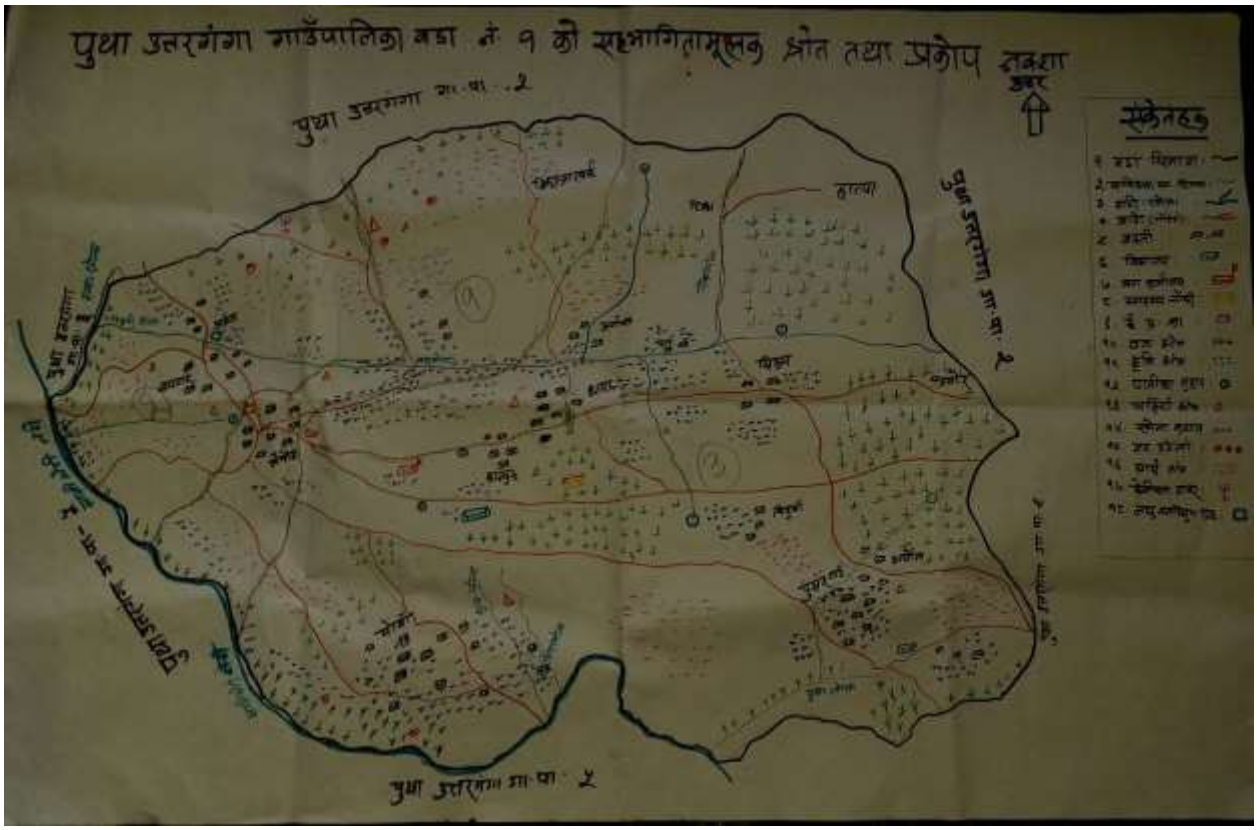

चित्र १८. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को सहभागितामूलक श्रोत तथा प्रकोप नक्सा

३.४.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

जलवायु परिवर्तनले निम्त्याउने प्रकोपले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ फरक फरक प्रकोपहरुले उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अबस्था अनुसार फरक फरक प्रभाव पारेको हुन्छ ।यस विधिको प्रयोग गरी यस वडामा भएका जलवायुजन्य प्रकोपहरुबाट वडामा कुन उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अबस्थाका समुदायमा कस्तो प्रभाव परेको छ भन्ने कुराको विश्लेषण गरिएको थियो । यस विधिको प्रयोगले वडामा रहेको लैङ्गिक तथा जातीय समावेशीकरणको स्थितिको समेत उजागर गर्न मद्दत गरेको छ ।

तालिका १३. जलवायु परिवर्तनबाटप्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

प्रकोप	प्रकोपका असरहरु	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग														
		उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	जनजाति	ब्राह्मण क्षेत्री
वाढी	खेती योग्य जमिन कटान, वाली नाली नष्ट, सिंचाई कुलोमा क्षति, पानी घट्टमा क्षति, पानीका मुहानमा क्षति, पशुचौपायाको क्षति,	***	**	**	***	***	**	***	**	**	*	***	**	***	**	**
पहिरो	खेती योग्य जमिनमा क्षति, घरगोठ तथा चौपायामा क्षति, वालीनाली नष्ट, सिंचाई कुलोमा क्षति, पानीको मुहानमा क्षति, बाटोघाटोमा क्षति	***	**	**	***	***	**	***	**	**	*	***	**	***	**	**
खडेरी	पानीका मुहान सुकेको तथा पानीको मात्रा घटेको, कृषि उत्पादनमा कमी, वन तथा जैविक विविधतामा क्षति तथा असर, मानव रोगमा वृद्धि,	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	***	**	**	**
आगलागि	वोटविरुवाहरु नष्ट, जनावरहरुको क्षति, पाईपलाईनमा क्षति	*	***	***	*	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**	**

प्रकोप	प्रकोपका असरहरु	प्रकोप संकटासन्नता वर्ग														
		उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातजाति		
		बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	जनजाति	ब्राह्मण क्षेत्री
मानवरोग	झाडा पखाला, औलो, टाईफाईड, भाईरल ज्वरो, जन्डिस जस्ता रोगहरुमा वृद्धि	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*
कृषि तथा पशुमा रोग	कृषि तथा पशुमा बिभिन्न किसिमका रोगमा बृद्धि, कृषि उत्पादनमा कमी, पशु चौपायाको मृत्यु	***	**	**	***	***	**	***	**	*	*	***	**	***	**	*
हावाहुरी	स्कुल तथा घरका छानाहरु उडाएको, जंगलमा वोटविरुवाहरु ढलेको, मकै वालीमा क्षति	***	**	**	**	***	***	***	**	*	*	***	**	***	**	*
हिमपात	रुख बिरुवामा क्षति, मानबिय क्षति, पशु चौपायामा क्षति	***	**	**	**	***	***	***	**	*	*	***	***	***	**	*
मिचाहा प्रजाति	रैथाने घासहरु हराएको, वारीका काल्ना तथा वारीमा भएका कारण उत्पादनमा कमी, चरण क्षेत्रको अभाव	*	***	***	*	***	***	**	**	**	**	**	**	**	**	**

*नोट : * न्यून, ** मध्यम र ***अति उच्च जोखिम*

यसरी जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदायको विश्लेषण गर्दा जलवायु परिवर्तन र जलवायुजन्य प्रकोपहरु (बाढी, पहिरो, खडेरी, कृषिमा रोग, हावाहुरी, पशुमा रोग, मिचाहा प्रजातिको प्रकोप, आदि) बाट सबैभन्दा बढी वाल वालिका, महिला, अति विपन्न वर्ग तथा जातजातिको आधारमा दलितहरु र सामाजिक स्तरको हिसाबले एकल महिला र फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरु उच्च संकटासन्न रहेको देखिएको छ। यी प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट अन्य वर्ग समुदाय प्रभावित भएतापनि उनीहरुसँग ती प्रकोपहरुको सामना गर्न सक्ने क्षमता तुलनात्मक रुपमा उच्च रहेको देखिन्छ ।

३.४.७ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण

यस विधिको प्रयोगबाट ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा प्रकोप नंक्शाकनबाट पहिचान गरिएका यस वडामा रहेका विभिन्न जलवायुजन्य प्रकोपहरु मध्ये सबैभन्दा बढी असर तथा प्रभाव पारेको प्रकोप कुन हो भनी जोडागत स्तरीकरण गर्दै विश्लेषण गरिएको थियो ।

तालिका १४. प्रकोपहरुको जोडा स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	बाढी/ खोला कटान	हिमपात	खडेरी	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	हावाहुरी	वन डडेलो	मिचाहा प्रजाति	मानवमा रोग	स्तर
पहिरो		पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	पहिरो	**पहिलो**
बाढी/खोला कटान			बाढी/ खोला कटान	बाढी/ खोला कटान	बाढी/ खोला कटान	बाढी/खोला कटान	बाढी/ खोला कटान	बाढी/ खोला कटान	बाढी/ खोला कटान	बाढी/ खोला कटान	**दोश्रो**
हिमपात				खडेरी	कृषिमा रोग	पशुमा रोग	हावाहुरी	वन डढेलो	मिचाहा प्रजाति	मानवमा रोग	**दशौं**
खडेरी					खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	**तेश्रो**
कृषिमा रोग						पशुमा	कृषिमा रोग	कृषिमा रोग	मिचाहा प्रजाति	मानवमा रोग	**सातौं**
पशुमा रोग							पशुमा रोग	पशुमा रोग	मिचाहा प्रजाति	मानवमा रोग	**छैटौं**
हावाहुरी								वन डढेलो	मिचाहा प्रजाति	मानवमा रोग	**नवौं**
वन डढेलो									मिचाहा प्रजाति	मानवमा रोग	**आठौं**
मिचाहा प्रजाति										मानवमा रोग	**पाँचौं**
मानव रोग											**चौंथो**
जम्मा	१०	९	१	८	४	५	२	३	६	७	

यस प्रकोप जोडा स्तरीकरणबाट यस वडाले सामना गरिरहेको प्रमुख प्रकोपको रुपमा पहिरो तथा भू-क्षय देखिएको छ भने त्यस पछिका प्रकोपहरुमा क्रमशः बाढी/खोला कटान, खडेरी, मानवमा रोग, मिचाहा प्रजाति, पशुमा रोग, कृषिमा रोग, वन डढेलो, हावाहुरी, र हिमपात देखिएका छन् ।

३.४.८ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट प्रकोपको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै प्रकोपसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरुको स्तर दुबैलाई ०.५ देखी ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा ०.५ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ ।

तालिका १५. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
१	पहिरो तथा भू-क्षय	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार, जलश्रोत तथा उर्जा	✓ गाई,गोरु, भैंसी, कृषियोग्य जमीन,अन्नबाली बगाएको ✓ मानिस ,विद्यालय र घरहरु बगाएको ✓ वनक्षेत्रमा रहेका वनस्पति र प्रजातिहरुमा क्षति भएको ✓ खानेपानी मुहान र पाईपलाईनहरु बगाएर क्षति भएको	३	✓ सुख्खा पर्खालहरु लगाएर बृक्षरोपण गरेर पहिरो रोकथामको प्रयास भएको ✓ क्षति भएका घर, भवनहरु पुनः मर्मत गरिएको ✓ सुरक्षित बासस्थानतिर सराई गरिएको ✓ भल कुलेसो निर्माण गरेको	१
२	बाढी	कृषि तथा खाद्यशुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार	✓ खेतबारी, अन्नवाली र वनजंगलको क्षति भएको ✓ जमीन कटान भई खोला वरिपरिका सिंचाई कूलो, घट्ट लगायतका भौतिक पुर्वाधारहरुमा क्षति भएको	३	✓ सुख्खा तटबन्ध निर्माण भएको ✓ अन्नबाली खरिद गरी आपुर्ति भएको ✓ भौतिक पुर्वाधारहरुको पुनः निर्माण र मर्मत भएको	१
३	वन डढेलो	वन तथा जैविक विविधता, भौतिक पुर्वाधार	✓ घर जलेर आर्थिक क्षति भएको ✓ वनमा आगलागी भई बोट, बिरुवा तथा र आर्थिक क्षति भएको	२	✓ निभाउने र नियन्त्रणमा लिने प्रयास भएको	१
४	खडेरी	जलश्रोत तथा उर्जा वन तथा जैविक विविधता कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ पानीका मुहानहरुमा पानीको कमी हुने ✓ खडेरीका कारण समयमा वालीनाली नलाग्दा उत्पादनमा ह्रास आएको ✓ पिउने पानी, सिँचाईको अभाव भएको ✓ फलपुलवाली र तरकारीवालीहरुको उत्पादनमा कमी भएको ✓ घाँस, डालेघाँसहरुको उत्पादन घटदै जाँदा पशु आहारामा कमी भएको ✓ रैथाने वनपैदावरहरु , जडीबुटीहरुको ह्रास हुनुका साथै बन्यजन्तुहरु बसाई सराई गर्नुका साथै लोप हुने अवस्थामा रहेको,	२.५	✓ पानी टाढाबाट ल्याएर खाएको, ✓ खानेपानीका मुहानहरुको संरक्षण र फाटफुट रुपमा बृक्षरोपण गरिएको , ✓ बिउँ, बिजनहरु परिवर्तन गरेको ।	१

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
			✓ आगलागी र मिचाहा प्रजातिको बृद्धि हुँदै गएको			
५	हावाहुरी	भौतिक पुर्वाधार, कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता	✓ घर, विद्यालय,शौचालयको छानाहरु उडाएको ✓ कृषिवाली, फलफुल, अन्नवाली, वनप्रजाति, डालेघाँस र रुखका हाँगाहरुमा क्षति भएको	१.५	✓ भौतिक पुर्वाधारहरुको पुनः मर्मत भएको ✓ बालीनालीका विरुवाहरुलाई थाँक्रो राखी सोझो बनाउने गरिएको ✓ बचेजति बनपैदावार, अन्नवाली तथा तरकारीवाली सदुपयोग गरिएको	१
६	मिचाहा प्रजाति	वन तथा जैविक विविधता, कृषि तथा खाद्यशुरक्षा	✓ रैथाने घास प्रजातिहरु लोप हुदै गएको ✓ वोटविरुवाको वृद्धि विकासमा असर ✓ पाखो वारी तथा खेतहरुमा अनावस्यक झारहरुले गर्दा कृषि उत्पादनमा कमी ✓ चरण क्षेत्रको अभाव भएको	२.५	✓ खेतवारीमा भएको झारलाई उखेलेर फाल्ने तथा आगो लगाउने कार्य गरेको	१
७	कृषिमा रोग	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ अन्नवालीहरुमा ढुसी, डढुवा, पहेँलो हुने,जरा कुहिने, सिन्दुरे, पोके,फल कम लाग्ने रोगहरुले अन्नवाली उत्पादनमा ह्रास आएको ✓ रैथाने अन्नवाली, तरकारीवाली,मसलावालीहरुमा रोग किराको कारण उत्पादन कमी हुनुका साथै केही प्रजातिहरुको विउविजन हराएको ✓ सवै खालका कृषिवालीहरुमा जरा, पात, विरुवा,गुदी,टुप्पा खाने किराहरु(बँशेलु, चुर्ना, फटयाङग्रा, कमिला) हरु बृद्धि भई कृषि उत्पादनमा क्षति भएको	२	✓ अन्नवालीको विउ परिर्वतन गरिएको ✓ बेमौसमी तरकारीवाली उत्पादन अपनाइएको ✓ एग्रोभेटवाट केही विषादीहरुको प्रयोग भएको	१
८	पशुमा रोग	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा	✓ गाई, गोरु, भैंसी, भेडा, बाखामा खोरेत, मुखेत, पखाला, रगत पिसाव गर्ने, पातलो दिसा गर्ने ; जुका, चुर्ना, किर्णा, उपिँया, जुर्मा जस्ता परजिवीहरु बृद्धि भई	२	✓ लसुन, समायो लगायतका स्थानीय जडीबुटीहरु प्रयोग गर्ने गरेको ✓ भेटनरी प्राविधिकवाट परामर्श चेकजाँच र	१

क्र. सं.	प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभावहरु	स्तर	अनुकूलनका उपायहरु	स्तर
			पाल्तु पशुहरु मर्ने साथै कुखुराहरुमा कुभिने, बाउँडिने, ऱ्याल छाड्ने, पाखाला लाग्ने लक्षणका रोगले धेरै कुखुराहरु मर्ने गरेको।		उपचार भएको	
९	हिमपात	कृषि तथा खाद्यसुरक्षा वन तथा जैबिक बिबिधता	✓ रुखका हाँगाहरु भाँचिएका ✓ पशु चौपाया मरेका ✓ जन जिवन कस्टकर	१.५	✓ हिउँ उमालेर पानी खाएको	१
१०	मानवमा रोग	मानव स्वास्थ्य	✓ झाडापखाला, टाईफाईड, भाईरल ज्वरो, छाला चिलाउने, आखा पाक्ने, प्रेसर, मानसिक असन्तुलन जस्ता रोगहरु वढदै गएको	२.५	✓ स्थानिय जडिवुटिहरुको प्रयोग गर्ने गरेको ✓ स्वास्थ्य चौकि तथा स्थानिय मेडिकलहरुवाट औषधी उपचार गरेको	१.५

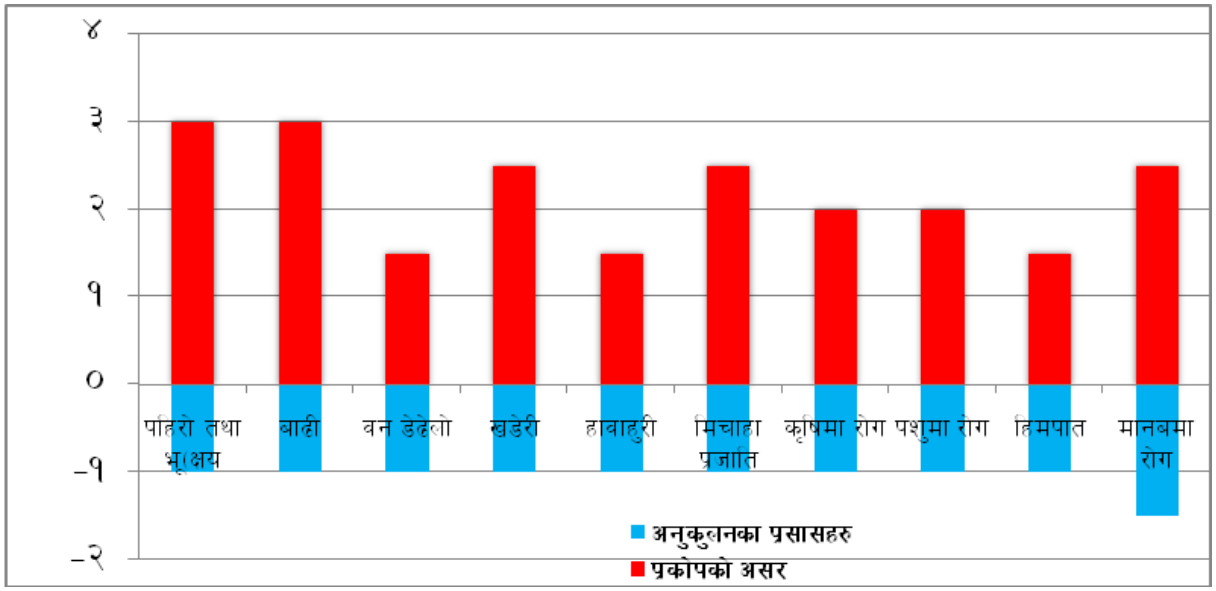

चित्र १९. प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

माथि उल्लेखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरुको विश्लेषण विधिबाट पहिचान गरिएका १० किसिमका प्रकोपहरुको मूल्यांकन तथा अनुकूलनको क्षमताको लेखाजोखालाई उक्त चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त चित्रको विश्लेषण गर्दा यस वडामा सबैभन्दा बढी खडेरी, कृषि रोग, पशुमा रोग, मानव रोग जस्ता प्रकोपहरुले असर पारेको देखिन्छ र यी प्रकोपहरु बारम्बार दोहोरिएको पनि पाईएको छ भने यस्ता प्रकोपहरुको प्रभावहरुसँग जुध्न सक्ने क्षमता अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ । यस विश्लेषणले प्रकोपहरुसँग जुध्न सक्ने क्षमता विकास हुन अझै समय लाग्ने र त्यतिबेलासम्म धेरै नै क्षति हुने देखिन्छ । तसर्थ यस अनुकूलन योजनामा ती प्रकोपहरुसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालिन तथा दिर्घकालिन अनुकूलनका उपायहरु समावेश गरिएका छन् ।

३.४.९ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट वडामा जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरु (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति) अन्तर्गत कुन कुन सम्पत्तिहरु उपलब्ध छन् तिनीहरुको विद्यमान अवस्था के छ र ती सम्पत्तिहरुमा जलवायु परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर के कस्ता रुपमा देखिएका छन् साथै ती असरहरुसंग अनुकूलित हुनको लागि अवलम्वन गर्न सकिने उपायहरुको के के हुन सक्छन् भनी विश्लेषण गरिएको थियो । जसको परिणाम तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६. जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा श्रोतहरुको विश्लेषण

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुंच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
प्राकृतिक सम्पति	**सामुदायिक वन :** योवाङ, सिरुपाताल गरी जम्मा २ वटा **रुख प्रजातिहरु :** यस वडामा लौठ सल्ला, खाटे सल्ला, गोब्रेसल्ला, धुपि, लालिगुरास, सेतोगुरास, रयाज, खस्रु उतिस, ओखर, पांगर कटुज, भलायो, फलाट, वैश, मेल डिमुर, दालचिनी, घोरेमचा, जमाने मान्द्रो रुख तथा वुट्यानहरु जस्ता प्रजातिहरु पाईन्छन। **जडिवुटिहरु :** यार्सागुम्वा, पाँचऔले, कटुकी, अतिस, विखमा, सतुवा, पदमचाल, चुल्ठे, तिते, भुले, समायो, सिल्पारो, खिरौला, वनलसुन जस्ता जडिवुटिहरु पाईन्छन । **वन्यजन्तुहरु :** नावर, घोरल, झारल, रेडपान्डा, वनविरालो, चितुवा, मलस्याप्रो, भालु, दुम्सि, स्याल, लंगुर, भालु आदी । **पंक्षिहरु:** डाफे, लरुवा, भंगेरा, काग, कालिज, चिल, च्याखुरा, उल्लु, गिद्ध, फिउरे, वाज, भोर्दा, तालके, चमेरा आदी । सामुदायिक वनको कारणले गर्दा वन क्षेत्रको शंरक्षण भएतापनि मिचाहा प्रजाति र खडेरीको प्रकोपले गर्दा विभिन्न खाले घास र जडिवुटिहरु घटदो अवस्था रहेको छ साथै गिद्ध जस्ता चराहरु र वाघ र गुना जस्ता वन्यजन्तुहरु लोप हुदै गएको पाईएको छ । **खोला तथा खोल्सीहरु :** यस वडा भएर बग्ने पेलमा खोला (सानी भेरी नदी) खोल्सीहरुमा रन्मा खोला, क्वाँखोला, थुम ओला, शिरखोला, पुसर खोला आदि रहेका छन ।	सामुदायिक वनका कारणले गर्दा केही हदसम्म वन क्षेत्रको संरक्षण भएता पनि खडेरी र मिचाहा प्रजातिको वढदो प्रकोपले गर्दा वनका जडिवुटि हरु तथा स्थानिय रैथाने घास प्रजातिहरु लोप हुदै जाने देखिन्छ साथै उचित वासस्थानको अभावमा वन्यजन्तुहरु पनि क्रमिक रुपमा लोप हुदै जाने देखिन्छ । वढदो खडेरीका कारणले गर्दा खोला खोल्सी तथा पानीका मुहानहरुमा पानीको मात्रा घटदै जाने देखिन्छ जसले गर्दा सिंचाईको लागि पानीको अभाव भई कृषि उत्पादनमा कमी	-	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुंच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	पानीका मुहानहरु : लाटाकामीखोर्रे, गाजारी, धर्मशाला, ओपार, हाजा, रिजा, सगन्जेखोला, केरीवि, सरसिहा, मुमाहा जस्ता पानीका मुहानहरु रहेका छन । यिनै पानीका मुहानहरुवाट यस वडाका वासिन्दाहरुले खानेपानीको प्रयोग गरीरहेता पनि व्यवस्थित धारा तथा पाईपलाईनको अभाव देखिन्छ । **सुकेका पानीका मुहानहरु**: अर्गामा, तिजभिर खोला, सिउरुमखोलाका पानीका मुहानहरु गर्मीमा सुक्ने गरेका छन । **रमणिय स्थल/धार्मिक स्थल** : मैकोट वुकि, पुपालताल आदि यस क्षेत्रका रमणिय स्थलहरु रहेका छन् ।	आउनुका साथै स्वच्छ पिउनेपानीको पनि अभाव हुने देखिन्छ ।			
भौतिक सम्पति	**विजुलीवत्ति** : यस वडामा रानिपाताल लघु जलविद्युत आयोजनाले रहेका छ जसले गर्दा यस वडाका सवै घरधुरीमा विजुलिवत्तिको आपुर्ति गरेको छ । **झोलुंगे पुल** : यस वडामा अर्जेलबाँ खोला, गामाखोला गरी २ वटा झोलुंगे पुल र पत्रिका खोलामा १ वटा काठे पुल रहेका छन जसले गर्दा आवत जावत गर्नमा सहजता ल्याएको देखिन्छ । **मिल तथा पानी घट्ट** : यस वडामा ३ वटा पानी घट्टहरु रहेका छन तर घट्टहरु परम्परागत रहेका छन् । **विद्यालय भवनहरु** : श्री पुथा हिमालय मा.वि.को भवन रहेका छन् । **सामुदायिक भवनहरु** : यस वडामा वडा कार्यालय, स्वास्थ्य चौकिको भवन रहेका छन् । **सुचना तथा संचार** : यस वडामा एफ.एम. रेडियोहरुको पहुच राम्रो छ साथै स्काई, र नमस्तेले संचारको सेवा प्रवाह गरीरहेका छन् । **खानेपानीको उपलव्धता** :साविकको वडा नं. १ मा २ वटा टंकि ५ वटा धारा, सवै घरधुरीमा धारा वाट खानेपानीको प्रयोग गरीरहेका छन् ।	भविष्यमा जलवायुजन्य प्रकोपका असरका वावजुद विकास प्रक्रियाले गर्दा मोटरवाटोको स्तरउन्नती भई यातायातको राम्रो सुविधा हुनेछ । विजुली वत्तिको विस्तार हुनेछ । सामुदायिक भवनहरुको स्तरउन्नती हुनेछ । परम्परागत घट्टहरु समय अनुसार सुधारिएको हुनेछन । स्वच्छ पिउनेपानी	+	+	-

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुंच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	यि टंकिहरु मर्मत गर्नुपर्ने अवस्थामा रहेका छन् । **सिंचाईकुलो** : साविक वडा नं. ३ अर्जल,गामा,पाँमा सानो सानो सिंचाई कुलोहरु रहेका छन् ।	उपलव्ध गराउनका लागि खानेपानीका टंकि तथा धाराहरुको मर्मत तथा स्तरउन्नती गरीनेछ । सिचना तथा संचारको पहुच वढनेछ ।			
सामाजिक सम्पति	**सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह** : यस वडामा २ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरु रहेका छन् । **आमा समुह** : यस वडामा ५ वटा स्वास्थ्य आमा समुहहरु रहेका छन् । **विद्यालय व्यवस्थापन समिति** : यस वडामा २ वटा विद्यालयमा व्यवस्थापन समिती रहेका छन् । **कृषि समुहहरु** : यस वडामा ३ वटा कृषि समुहहरु रहेका छन् । **युवा क्लव** : यस वडामा पुथा युवा क्लवहरु रहेका छन् । **सहकारीहरु/बित्तिय संस्था** : साविकको वडा नं. १ मार्याच कृषि सहकारी संस्था मा समावेशी रहेको छ । यस वडाको प्रभु बैंकले शाखा रहित बैंकिङ संचालन गरेको छ । **संघ संस्था तथा परियोजनाहरु** : यस वडामा दुर हिमचुरी स्वास्थ्य सेवा प्रा.लि. रुपान्तरण नेपाल, ब्क्ज्ब, सुआहारा, जस्ता संघ संस्था तथा परियोजनाहरुले काम गरीरहेका छन् ।	भविष्यमा यस वडामा विभिन्न सामुदायिक संघ संस्थाहरुको सक्रियता वढने छ ।	+	+	+
मानविय सम्पति	**शिक्षा सेवा** : साविकको वडा नं. १ मा ७ जना, वडा नं. २ मा २ जना, वडा नं. ३ मा ६ जना, गरी जम्मा १५ जना रहेका छन् । **निजामति** : साविकको वडा नं. १ मा २ जना, वडा नं. २ मा १ जना वडा नं.३ मा १ जना गरी	भविष्यमा यस वडामा पनि शैक्षिक अवस्थामा सुधार आउनुका साथै शिक्षा सेवा, सेना प्रहरी तथा	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुंच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	जम्मा ४ जना रहेका छन् । **सैनिक प्रहरी :** साविकको वडा नं. २ मा २ जना, वडा नं. ३ मा ३ जना गरी जम्मा ५ जना रहेका छन् । **गैहसरकारी संस्था :** साविकको वडा नं. १ मा १ जना, वडा नं. २ मा ३ जना र वडा नं. ३ मा २ जना गरी जम्मा ७ जना रहेका छन् । **वैदेशिक रोजगार :** साविकको वडा नं. १ मा २ जना, वडा नं. २ मा ४ जना, वडा नं. ३ मा ६ जना, गरी जम्मा १२ जना रहेका छन् । **कृषि जे.टि.ए. /भेटनरी जे.टि.ए. :** साविकको वडा नं. १ मा २ जना, वडा नं. ३ मा १ जना गरी जम्मा ३ जना रहेका छन् । **अ.न.मि/ अ.हे.व. / सि.एम.ए. :** साविकको वडा नं. १ मा २ जना, वडा नं. २ मा १ जना वडा नं.३ मा ३ जना गरी जम्मा ६ जना रहेका छन् । **महिला स्वयमसेविका :** यस वडामा ३ जना महिला स्वयमसेविका रहेका छन् । **डकर्मि सिकर्मि :** साविकको वडा नं. १ मा ३ जना, वडा नं. २ मा २ जना, वडा नं. ३ मा ३ जना गरी जम्मा ८ जना रहेका छन् । **सिलाई कटाई :** साविकको वडा नं. ३ मा ५ जना, गरी जम्मा ५ जना रहेका छन् । **अगुवा कृषक :** साविकको वडा नं. १ मा १ जना, वडा नं. ३ मा ४ जना, गरी जम्मा ५ जना रहेका छन् । **नर्सरी नाईके :** साविक वडा नं. ३ मा १ जना रहेका छन् । **ग्यावियन तारजाली वुन्ने :** साविक वडा नं. १ मा २ जना वडा नं. ३ मा १ जना गरी जम्मा ४ जना रहेका छन् । **एस.एल.सि. पास :** साविकको वडा नं. १ मा ६ जना, वडा नं. २ मा ७ जना, वडा नं. ३ मा ७ जना गरी जम्मा २० जना रहेका छन् ।	निजामति सेवा लगायत विभिन्न संघ संस्थाहरुमा यस वडाका व्यक्तिहरुको संलग्नता वढनेछ ।			

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुंच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	प्रविणता प्रमाण पत्र तह : साविकको वडा नं. १ मा ५ जना, वडा नं. २ मा ३ जना, वडा नं. ३ मा ४ जना गरी जम्मा १२ जना जना रहेका छन् । **स्नातक :** साविकको वडा नं. १ मा ३ जना, वडा नं. २ मा १ जना, वडा नं. ३ मा ३ जना गरी जम्मा ७ जना रहेका छन् । **स्नातकोत्तर :** साविकको वडा नं. १ मा २ जना, वडा नं. २ मा २ जना, वडा नं. ३ मा २ जना, गरी जम्मा ६ जना रहेका छन् ।				
आर्थिक सम्पति	परम्परागत खेती प्रणाली र पशुपालनवाट यस वडाको जिविकोपार्जन चलेको छ । **गाई/गोरु :** साविकको वडा नं. १ मा ३४९वटा,साविक वडा नं.२ मा १८५ साविक वडा नं.३ मा ४२६ वटा गरी जम्मा ९५० वटा रहेका छन् । **घोडा / खच्चड -** साविक वडा नं.१ मा ६० वटा,साविक वडा नं. २ मा ९९ वटा, साविक वडा नं. ३ मा ३६३ वटा गरी जम्मा ५२२ वटा रहेका छन् । **भेडा/वाखा :** साविकको वडा नं. १ मा ५६३ वटा, साविक वडा नं.२ मा ९१ वटा,साविक वडा नं.३ मा ४३९ गरी जम्मा ७९३ वटा रहेका छन् । नोकरी तथा व्यवसायमा केही व्यक्तिहरु संलग्न भएता पनि अधिकाशं घरधुरीहरुको आर्थिकोपार्जनको श्रोत जडिबुटी संकलन रहेको छ । यस वडाका केही घरधुरीहरु रोजगारीको लागि भारतको कालापहाड जाने चलन रहेको छ साथै ईट्टभट्टा मा काम गर्न सपरिवारहरु काठमान्डौ जाने चलन रहेको छ । **व्यापार व्यवसाय :** साविकको वडा नं. १ मा १ जना, वडा नं. २ मा २ जना, वडा नं. ३ मा ५ जना गरी जम्मा ८ जनाले व्यापार व्यवसायवाट जिविकोपार्जन गरीरहेका छन् । यस वडाको नजिकको व्यापारिक केन्द्र सिस्ने	भविष्यमा यहाका कृषकहरुले पनि व्यवसायिक रुपमा कृषि तथा पशुपालन गर्नेछन । व्यापारिक केन्द्रहरुको स्तरउन्नती हुनेछ। सहकारी तथा वित्तिय संस्थाहरुले थप सेवा प्रवाह गर्नेछन ।	+	+	+

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको अवस्था बढ्दो (+) वा घट्दो (-)	लक्षित वर्गको पहुंच (+ वा -)	लक्षित वर्गको नियन्त्रण (+ वा -)
	गाउँपालिकाको रुकुमकोट, मुसिकोट रहेका छन् ।				

यस वडाको जीविकोपार्जनका मुख्य पाँचवटा सम्पत्तिहरुको विश्लेषण बाट यस वडामा रहेका प्राकृतिक सम्पत्तिहरुमा विभिन्न खालका मिचाहा प्रजातिको प्रकोपले गर्दा वन जंगलको हैसियत दिन प्रतिदिन खस्किदै गईरहेको देखिन्छ साथै खेतीयोग्य जग्गाहरुमा समेत खडेरी र मिचाहा प्रजातिहरुले असर पारेको देखिन्छ । यस वडामा जम्मा २वटा मात्र सा.व.उ.स.गठन भएको छ। दिगो वन व्यवस्थापनको अभावमा ती सा.व.उ.स.हरुले उपभोक्ताहरुलाई आशा अनुरुप लाभ पुऱ्याउन सकेका छैनन् । वडाका कुनै वस्तिहरुमा मोटर बाटोको सुबिधा छैन सबै क्षेत्रमा प्रभावकारी संचार पुग्न सकेको अवस्था छैन् । शैक्षिक संस्थाहरुको संख्या पनि तुलनात्मक रुपमा कम छ भने वस्ति स्तरमा आमा समूहहरु, सामाजिक संस्थाहरु गठन भएता पनि कम सक्रिय रहेका छन् । आयाआर्जनका लागि जडिबुटी संकलनमा निर्भर रहने भएकाले कृषि उत्पादनमा सिधै असर पुगेको देखिन्छ ।

३.४.१० वस्ति (साविकका वडाहरु) को संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण

यस विधि अर्न्तगत विभिन्न बस्तिहरु (साविकका वडाहरु) बीच प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा तुलना गर्दै सबैभन्दा जोखिममा रहेको वडा निर्धारण गरिएको थियो । यस विधि अपनाउँदा जलवायु परिवर्तनका असरसँगको सम्मुखता, संवेदनशिलता र अनुकूलन क्षमताको आधारमा विभिन्न जोखिम र अनुकुलित हुने क्षमताको विश्लेषण गर्दै सहभागीहरु बीच छलफलको माध्यमबाट वस्ति स्तरीकरण गरिएको थियो ।

तालिका १७. प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वस्ति स्तरीकरण

साविकको वडा नं	१	२	३	स्तर
१		२	३	मध्यम
२			३	उच्च
३				अति उच्च
जम्मा	१	२	३	

तालिका १८. वस्ती स्तरीकरणको निष्कर्ष

साविकको वडा नं.	संकटासन्नताको स्तर	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरु
३	अति उच्च	सबैखाले जलवायुजन्य प्रकोपहरु रहेको साथै पहिरो तथा भुक्षयका, खोला कटानका घटनाहरु अरु बस्तीको तुलनामा धेरै मात्रामा भएको , भौगोलिक रुपमा बिकट भएको वस्ती छरिएर रहेकोले सेवा प्रबाहमा कठिनाई हुने ।
२	उच्च	अन्य वडाहरु जस्तै सबैखाले जलवायुजन्य प्रकोपहरु रहेको तर पहिरो तथा भुक्षयका, खोला कटानका घटनाहरु साबिक को १ भन्दा धेरै भएको ।
१	मध्यम	अन्य वडाहरु जस्तै सबैखाले जलवायुजन्य प्रकोपहरु रहेको तर पहिरो तथा भु-क्षयका,

		खोला कटानका घटनाहरु अरु बस्तीको तुलनामा कम भएको, बजार भएको ।

वस्तीहरुको स्तरीकरण गर्दा साविक वडा नं ३ सबैभन्दा संकटासन्न (अति उच्च), साबिक वडा नं. २ उच्च र वडा १ मध्यम संकटासन्न स्तरमा रहेको देखिन्छ । स्तरीकरण गर्दा संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरुलाई विशेष ध्यान दिइएको थियो ।

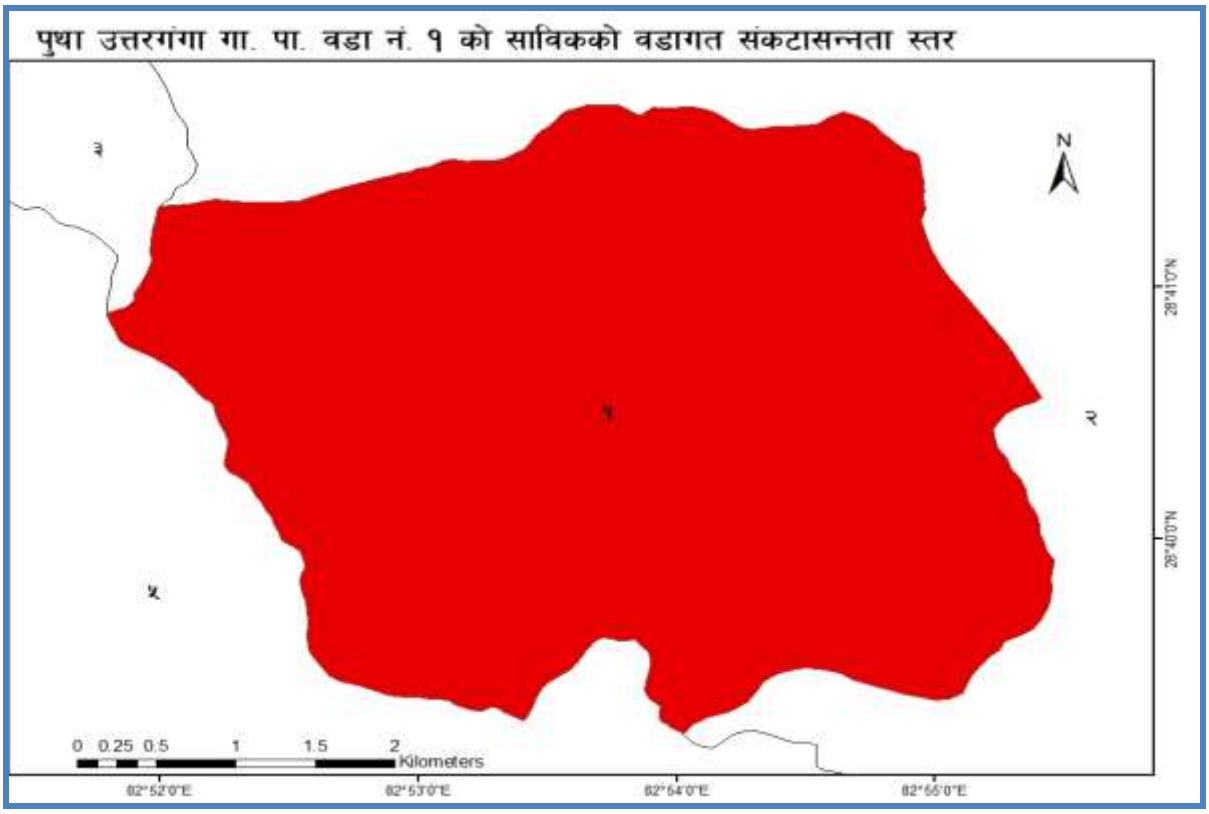

चित्र २०. पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ को बस्तिगत संकटासन्नता नक्शा

पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको वडाहरु छुट्याउनको नेपालको साविकको वडाहरु छुट्याईएको नक्सासंग विशेष गरेर साविकको रन्मामैकोट गाउँ विकास समितिको साविकको वडाहरु नमिलेकोले स्थानीय स्तरका सरोकारवालाहरुसंगको छलफलबाट हालको पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको वडा नं १ र २ छुट्याईएको छ तर स्थानीय बासिन्दाहरुले पनि साविकका वडाहरु एकिनका साथ छुट्याउन नसकेकाले दुबै वडाहरु १, २ र ३ नं. मिसिएको एउटै नक्सा राखिएको छ पछि स्थानीय स्तरको सरोकारवालाहरु र बासिन्दाहरुसंग बसी यसलाई छुट्याउन सकिने छ । यसैले यहाँ साविकको वडागत संकटासन्नता स्तर नक्सामा देखाउन सकिएको छैन ।

३.४.११ उच्च अनुकूलन क्षमताको परिकल्पना

स्थानीय स्तरमा विद्यमान अवस्था र प्रणालीको चित्रण गरिसकेपछि वडा स्तरीय सरोकारवालाको दृष्टिमा उच्च अनुकूलन क्षमताका परिदृष्यहरूको परिकल्पना गरिएको थियो । तिनै परिकल्पनाहरुका आधारमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना गोष्ठीका सहभागीहरुले यस वडाको लागि गरेको परिकल्पनाहरु निम्न अनुसार छन् ।

- स्थानीयवासीहरुको जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भई यसको असरसँग अनुकुलित हुने क्षमता विकास भएको हुनेछ । जसले गर्दा जलवायुजन्य प्रकोपबाट हुने क्षति न्युन भएको हुनेछ ।
- खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको उपलब्धता बढेको हुनेछ ।

- पाइप सिंचाई योजना तथा सरल सिंचाई प्रबिधिको प्रयोगले सिचाईको उपलब्धतमा बृद्धि भई स्याउ लगायतका कृषि उत्पादनमा वृद्धि हुनुका साथै स्थानीय जनताको आयआर्जनमा टेवा पुगेको हुनेछ ।
- स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारण स्थानीय समुदायको स्वास्थ्यमा सुधार आएको हुनेछ ।
- विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट वडामा बाढी, पहिरो जस्ता जलवायुजन्न प्रकोपको असर कम भई विकास निर्माणमा अग्रसर भएको हुनेछ ।
- दिगो वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट वनको हैसियत सुदृढ हुनुका साथै वन डढेलोको प्रकोप पनि कमी आएको हुनेछ र संगसंगै वन विनाश र वन अतिक्रमणमा पनि कमी आएको हुनेछ ।
- उपयुक्त उन्नत जातको कृषिवाली तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोगका कारण कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई जीविकोपार्जन सहज भएको हुनेछ ।
- पशु तथा कृषिमा देखा पर्ने रोगको असर कमी भई कृषि उत्पादनमा बृद्धि हुनाले खाद्य सुरक्षा बढ्नेछ ।
- भू-क्षमता अनुसारको उचित कृषि प्रविधीहरुको प्रयोग र भू-संरक्षणका उपायहरुको अवलम्बनसंगै भू-क्षयमा कमी आएको हुनेछ ।

स्थानीयवासीहरुमा जलवायु परिवर्तनको बारेमा चेतना अभिवृद्धि भईर यसका प्रभावहरुसँग अनुकुलित हुन तथा समग्र वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकास गर्न प्रशासकिय सिमा भित्र मात्रै सिमित नभई समग्र उप जलाधार क्षेत्रका माथिल्लो तथा तल्लो तटीय क्षेत्रहरुबीच सहकार्यको शुरुवात भएको हुनेछ ।

३.४.१२ अनूकुलनका कार्यहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

यस विधि अन्तर्गत अनुकुलनका कार्यहरुको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरु जस्तैः प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, संकटासन्न घरधुरीमुखी (लक्षितबर्गमूखी) तथा महिला प्रति संवेदनशिलता निर्धारण गरिएका थिए । प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ३ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरिएको थियो । अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरु राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ भने अङ्कभार ३ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ । खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ३ अंक र धेरै खर्चिलोलाई १ अंक दिइएको थियो । त्यस पछि सबै विश्लेषणको नतिजालाई जोडेर कूल जम्मा निकालिएको थियो । उक्त कूल जम्मामा अंकको आधारमा नै अनुकूलनका क्रियाकलापहरुको प्राथमिकीकरण गरिएको थियो । जुन क्रियाकलापले बढी अंक प्राप्त गरेको थियो उक्त क्रियाकलापलाई योजनामा पहिलो प्राथमिकतामा राखिएको छ । यस विश्लेषणबाट प्राप्त नतिजालाई अनुकूलन कार्ययोजनामा प्राथमिकताका साथ राखिएको छ । तर यसो भन्दैमा कुनै क्रियाकलापले उत्कृष्ट अंक ल्याउदैमा त्यो नै सबै स्थानको लागि उक्त क्रियाकलाप सर्वोत्कृष्ट भन्ने चाहि होइन, स्थान अनुसार क्रियाकलापको उत्कृष्टता फरक हुन सक्छ ।

तालिका १९. अनुकूलन उपायहरुको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मूखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
कृषी तथा खाद्य सुरक्षा	वाढी तथा पहिरो	खेती योग्य जमिन कटान तथा पुरेको,	अनुकुलनका प्रयासहरुले गर्दा कृषि क्षेत्रमा विभिन्न खाले अनुकुलनका उपायहरु अपनाइने हुनाले वाढी, पहिरो, खडेरी कृषि तथा तथा प्रभाव कम हुनाले उत्पादनमा वृद्धि हुनेछ र खाद्य शुरक्षा वढने छ ।	तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				नदि किनारमा वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		पशु चौपायामा क्षति		पशु विमा	२	२	३	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
		अन्नवालीमा क्षति		वाली विमा	२	१	३	२	३	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
		माटोको उर्वराशक्तिमा कमी, कृषि उत्पादनमा कमी		माटो परिक्षण शिविर	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				माटोको उपचार	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
	कृषि तथा पशुमा रोग	अन्नवालीमा रोग किराको संक्रमणमा वृद्धि		रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				प्रांगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		पशु चौपायामा रोगको वृद्धि		पशुपालन सम्वन्धि तालिम	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				पशु स्वास्थ्य शिविर	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता तयारी	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				मिनिरल ब्लक तयारी तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				व्यबसायिक पशुपालन (भेडा/बाखा)	२	२	३	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				नश्ल सुधार (वोका)	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				नश्ल सुधार (चौरी)	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				नश्ल सुधार (खच्चड)	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
	खडेरी	पानीको उपलव्धतामा कमी,		रैथाने सिमी खेतीमा सहयोग	३	३	२	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
		पानीका मुलहरु सुक्ने क्रममा वृद्धि, हिउँदमा खोलाहरुको बहावमा कमी		पाइप सिंचाई योजना	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				थोपा सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				फिरफिरे सिंचाई	३	३	२	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				प्लास्टिक घरमा वेमौषमी तरकारी खेती	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				प्लास्टिक पोखरी	२	३	२	१	२	३	१३	चौथो	अल्पकालिन
				पक्की सिंचाई पोखरी	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				आलु खेती सम्वन्धि तालिम तथा सहयोग	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				घर वगैचा तालिम	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				तरकारी खेतीका लागि नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				श्रोत घर वगैचा स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				घास रोपण	२	३	२	१	३	२	१३	चौथो	दिर्घकालिन
				कृषि उपज संकलन केन्द्रको स्थापना तथा सवलिकरण	२	३	२	१	३	२	१३	चौथो	दिर्घकालिन
				मकै छोडाउने मेसिन खरिद	३	३	२	१	३	३	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				फलफुल खेती सम्वन्धि तालिम तथा विरुवा वितरण (सुन्तला, स्याउ)	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				ओखरका बिरुवा बितरण	३	३	२	१	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
	भु क्षय	खेतबारीको माटो तथा पोषक तत्वहरु बगाएको		गह्रा सुधार	२	३	३	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				कृषि वन प्रणाली प्रर्वद्धन	२	३	३	२	२	२	१४	तेश्रो	मध्यकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
वन तथा जैविक विविधता			वन व्यवस्थापन तथा वृक्षारोपण लगायतका विभिन्न किसिमका अनुकुलनका प्रयासहरुले गर्दा वनको हैसियतमा सुढृढ हुनुको साथै जैविक विविधता संरक्षणमा टेवा पुग्नेछ ।	वृक्षारोपण	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
		रुखहरु वगाउने		तटवन्ध निर्माण, ग्याविन पर्खाल निमार्ण	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		वन जंगलको माटो वगाउने गरेको		वायो ईन्जिनियरिंग (वैस, वास रोपाण)	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				नर्सरी स्थापना	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				डाले घाँस प्रजातिहरु रोप्ने	२	३	३	२	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
		पानीको वन्य जन्तुहरु तथा वोटविरुवाहरु लोप हुदै जाने		संरक्षण पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				रिचार्ज पोखरी निर्माण	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
		वोटविरुवाको वृद्धिमा असर		परम्परागत सुख्खा पोखरी संरक्षण	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
	आगलागि	रुखविरुवा, चराचुरुंगी तथा अन्य वन्यजन्तुमा क्षति		अग्नी नियन्त्रण सम्वन्धि तालिम तथा सामान खरिद	२	३	३	२	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				अग्नी रेखा निर्माण	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
				सुख्खा मौसम शुरु हुनु अगावै वनमा जम्मा भएका प्रज्वलनशील वस्तुहरु जस्तै पात पत्कर, झाडी, सुकेका घाँसपात हटाउने	२	३	२	२	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन
	मिचाहा प्रजाति	घास तथा जडिवुटिका प्रजातिहरु लोप हुदै गएको		झाडि सफाई	२	३	२	३	२	१	१३	चौथो	अल्पकालिन
		बोट विरुवाको वृद्धि विकासमा असर		मिचाहा प्रजातिहरु जस्तै वनमारा उखेलेर फाल्ने र त्यस्ता प्रजातिहरुको प्रयोग गरी वायोब्रिकेट तथा वायोचार उत्पादन	३	३	३	३	२	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन
		वन्य जन्तुहरु लोप हुदै गएको		वन व्यवस्थापन (हाँगा काटछाट)	३	३	३	३	२	१	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				खुल्ला चरिचरण रोक्ने	२	२	२	२	२	२	१२	पाँचौ	अल्पकालिन
				ओखर प्रशोधान मिल स्थापना	३	३	३	३	२	१	१५	दोश्रो	मध्यकालिन
				अल्लो प्रशोधन उद्योग	३	३	३	३	२	१	१५	दोश्रो	मध्यकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
				जडीबुटीहरुको संकलनका लागि सचेतना	२	२	३	३	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				वन्यजन्तु संरक्षणका लागि सचेतना	२	२	३	३	२	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
जलश्रोत तथा उर्जा	वाढी तथा पहिरो	खानेपानीका मुहान वगाएको	खानेपानीको मुहानको संरक्षणबाट पानीको उपलब्धता बढनुका साथै स्वस्थ पिउने पानी तथा सरसफाईको कारणले स्थानीयको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार आएको हुनेछ ।	खानेपानी मुहान संरक्षण (तारवार, वृक्षारोपण, टंकि निर्माण) तथा खानेपानी योजना निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
		पानीको उपलब्धतामा कमी		सरल सिंचाई प्रविधि (थोपा सिंचाइ र फिरफिरे सिंचाइ)	३	३	२	२	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
		पानीका मुहानहरु सुकेको		UPLIFT प्रबिधिबाट खाने पानी तथा सिंचाइ	२	२	२	१	३	३	१३	चौथो	मध्यकालिन
		पानीको कमीका कारण घट्ट संचालनमा कठिनाई भएको		सुधारिएको घट्ट	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
		दाउराको उपलब्धतामा कमी		सुधारिएको चुलो	३	३	३	२	३	३	१७	पहिलो	अल्पकालिन
				सोलार प्यानल खरिद तथा वितरण	३	३	३	१	३	३	१६	दोश्रो	अल्पकालिन
भौतिक पुर्वाधार तथा जलवायुजन्य प्रकोप	वाढी तथा पहिरो	सिचाई योजनामा क्षति	विभिन्न भौतिक पूर्वाधारको निर्माणबाट बाढी, पहिरो जस्ता जल उत्पन्न प्रकोपको असर कम हुनेछ	पाइप सिंचाई योजना निर्माण	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	मध्यकालिन
		वाटोघाटोमा क्षति		तटवन्ध/टेवा पर्खाल/चेकड्याम तथा नाली मर्मत तथा निर्माण, बाटो सुधार	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
				वायो ईन्जिनियरिंग (जैविक वाध र पर्खाल)	२	३	३	२	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				कच्ची गारो लगाउने	२	३	२	२	३	२	१४	तेश्रो	अल्पकालिन
				आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	३	१	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				स्याउको बगैंचा घेरबार	३	३	३	१	३	३	१६	पहिलो	अल्पकालिन
जन स्वास्थ्य	वाढी, पहिरो	मानविय क्षति		खोज तथा उद्धार सम्वन्धि तालिम	२	३	३	१	२	२	१३	चौथो	अल्पकालिन

क्षेत्रगत संवेदनशील क्षेत्र	प्रकोप	क्षेत्रगत प्रभाव तथा असरहरु	क्षेत्रगत भावी परिकल्पना	अनुकूलनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-३)	सम्भाव्यता (१-३)	दिगोपना (१-३)	खर्चको मितव्ययिता (१-३)	लक्षितवर्ग (V4, V3, V2) मुखि (१-३)	महिलाको कार्यबोझमा कमी वा बढी (१-३)	जम्मा	स्तर	योजना अवधि
	सरुवा रोगहरुको संक्रमणमा वृद्धि	झाडापखाला, आखा पाक्ने रोग,औलो,टाईफाईड आदीको संक्रमणमा वृद्धि	सचेतनामूलक तथा पूर्व तयारीका क्रियाकलापहरुले जलवायुजन्य रोगहरुमा कमि आउने छ ।	स्ट्रेचर खरिद	३	३	३	२	२	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				प्राथमिक उपचार सम्बन्धि तालिम तथा प्राथमिक उपचार सामग्री सहितको बाकस खरिद	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				स्वास्थ्य चौकीको सबलिकरण	२	३	२	३	३	२	१५	दोश्रो	अल्पकालिन
				जनचेतनामुलक कार्यक्रम	२	३	२	२	३	२	१४	चौंथो	अल्पकालिन
				आपतकालिन कोषको स्थापना	३	३	३	२	२	२	१३	दोश्रो	दिर्घकालिन
				पोषण सम्वन्धि तालिम	३	३	३	२	३	२	१६	पहिलो	अल्पकालिन

नोटः अल्पकालिन भन्नाले ५ वर्ष भन्दा कम, मध्यकालिन भन्नाले ५ देखि १० वर्ष सम्मका र दिर्घकालिन भन्नाले १० वर्षभन्दा माथिका योजनाहरुलाई जनाउँदछ ।

३.५. आवश्यक क्षमता विकासको लेखाजोखा तथा ज्ञान व्यवस्थापन

यस वडाका स्थानीय सुमदाय सबैले जलवायु, तापक्रम, पानी पर्ने समयमा आएका परिवर्तनहरुको महसुस गरेका भएता पनि जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान, सूचना तथा जानकारीहरुको कमीले त्यस्ता परिवर्तनहरु किन भईरहेका छन् भन्ने बारेमा उनीहरु अनभिज्ञ थिए । यसर्थ प्रत्येक वस्तीहरुमा गरिएका सचेतनामूलक क्रियाकलापहरुले स्थानीय सुमदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि ज्ञान वृद्धि गराउन निकै नै उपयोगी सावित भएका छन् । त्यसैले वडाका निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, स्थानीय सुमदायका साथसाथै वडामा कार्यरत सम्पूर्ण गैर सरकारी संस्थाहरु तथा गाउँपालिका अन्तर्गत शाखा कार्यालयहरुलाई पनि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन मैत्री योजना तथा कार्यक्रम तयार गर्न साथै सहकार्यको लागि उत्प्रेरित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया र अवलोकन भ्रमण जस्ता कार्यक्रमहरुको आवश्यकता देखिन्छ ।

यस वडाको वडा कार्यालयमा अध्यक्ष सहित ५ जना निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, १ जना सचिव, १ जना कार्यालय सहायक र १ जना कृषि प्राबिधिक रहेका छन् भने यस वडाले आफ्नै भवनबाट आफनो क्रियाकलापह प्रदान गर्दै आएको छ । लापा निर्माणका सम्पूर्ण चरणहरुमा वडा कार्यालयले मुख्य भूमिका खेल्दै आएको पनि छ । निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न केही हदसम्म दक्ष देखिएतापनि कार्यक्रमको लक्ष्य पुरा गर्न उनीहरुलाई थप ज्ञान, सीप दिनु पर्ने आवश्यक देखिन्छ । यस वडाको सम्पूर्ण सूचनाको अध्यावधि राख्न कम्प्यूटर, जनशक्तिलाई तालिम साथै वडामा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी पुस्तकहरु राख्न तथा अध्ययन गर्न ज्ञान केन्द्रको स्थापना गर्नु पर्ने देखिन्छ । यसरी लापाका योजनालाई कार्यान्वयन गर्न यस्ता तालिम, गोष्ठीहरुको आवश्यक पर्ने भएको हुंदा त्यस्ता तालिम तथा गोष्ठीहरु संचालन तथा सम्पन्न गर्नको लागि सहयोगी निकायहरु जि.स.स., गाउँ पालिका, स्थानीय संघ संस्थाहरु साथै दातृ निकायहरुको साथ र सहयोगको आवश्यकता छ भने योजना कार्यान्वयन गर्नका लागि एक जना सामाजिक परिचालक, एक जना कृषि प्राविधिक र एक जना प्राविधिक (आभेरसियर) परिचालन गर्नु पर्ने पनि आवश्यकता देखिन्छ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनका लागि निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु तथा सरोकारवाला निकायहरुलाई स्वःअनुगमन, सार्वजनिक लेखा परिक्षण, योजना प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण र योजना व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्न पनि आवश्यक देखिन्छ । यिनै आवश्यकताहरुलाई ध्यानमा राख्दै स्थानीय सरोकारवालाहरुसंगको छलफलको आधारमा तयार गरिएको क्षमता विकास योजना निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०. क्षमता विकास योजना र ज्ञान व्यवस्थापन

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरु
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	• कृषि तथा पशु व्यवस्थापन तालिम • विभिन्न भुई घाँस तथा डालेघाँस रोपण • उन्नत जातका पशु पालन • कृषिमा आधुनिक प्रविधि • उन्नत जातको विउ विजन • गह्रा सुधार तालिम • साना सिंचाई प्रविधि सम्बन्धि तालिम • भू-क्षमता अनुसारको भू-उपयोग सम्बन्धि प्राविधिक तालिम
वन तथा जैविक विविधता	• वन व्यवस्थापन तालिम तथा सोको लागि आवश्यक सामाग्रीहरु
जलश्रोत र उर्जा	• माथिल्लो तथा तल्लो तटिय क्षेत्रहरुको अन्तर सम्बन्ध र सहकार्य सहितको जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धि प्राविधिक तालिम

विषयगत क्षेत्र	समुदाय स्तरबाट आएका क्षमता अभिवृद्धिका लागि प्रस्तावित मागहरु
	• वैकल्पिक उर्जा सम्बन्धि तालिम
जन स्वास्थ्य	• प्राथमिक उपचार तालिम तथा प्राथमिक उपचारका लागि आवश्यक सामाग्रीहरु • बस्ती स्तरमा स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना • सरसफाई, पोषण सम्बन्धी तालिम
जलवायु परिवर्त सम्बन्धि सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैगिंक समावेसीकरण	• सिपमूलक तालिम (बाँसको मुढा बनाउने तथा होजेरी) • आयमूलक तालिम (खाद्य सामाग्रि निर्माण : नगदे बाली, बेमौसमी तरकारी खेती) • जलवायु परिवर्त सम्बन्धि तालिम • लैगिंक तथा समाजिक समावेसिकरण तालिम
भौतिक पूर्वाधार	• स्थानीय कृपि उपज संकलन तथा विक्री वितरण केन्द्र • जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अध्ययन गर्न श्रोत केन्द्र
जलवायुजन्य प्रकोप	• जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी जनचेतनामूलक तालिम • जलावायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्रको स्थापना
अनुगमन तथा मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	• अनुगमन तथा मूल्यांकन तालिम • अवलोकन भ्रमण
कार्यक्रम कार्यान्वयन	• कार्यक्रम कार्यान्वयन क्षमता विकास तालिम

३.६ लैंगिक विश्लेषण

जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरुले पार्ने असर व्यक्ति, परिवार वा समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ कुनै पनि समुदायमा अनुकूलनका उपायहरुको पहिचान गर्दा सदियौ देखि त्यस समाजमा व्याप्त लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरुलाई विश्लेषण गर्न अपरिहार्य हुन्छ । यसर्थ यस पुथा उत्तरगंगा गा.पा. वडा नं. १ मा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना परिमार्जनको क्रममा यहाँ विद्यमान लैंगिक तथा सामाजिक सवालहरुको बारेमा सहभागितामूलक तरिकाले छलफल गरिएको थियो । उक्त छलफलहरुबाट तयार गरिएको लैंगिक खाका तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । जस अनुसार अन्य क्षेत्रमा जस्तै यस वडामा पनि महिलाहरु घरभित्रको काममा र पुरुषहरु घरबाहिरको काममा संलग्न रहेको देखिन्छ । साथै श्रोत साधनहरुमा पुरुषहरुको पहुँच बढी रहेको देखिन्छ । यसर्थ यस कार्ययोजनामा महिलाहरुको सीप तथा क्षमता विकास गर्दै उत्पादनशिल क्षेत्रहरु तथा श्रोत साधनहरुमा उनीहरुको पहुँच बढाउने खालका योजनाहरुलाई समावेश गरिएका छन् ।

तालिका २१. काममा आधारित लैंगिक खाका

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
उत्पादनशील			
जागिर	पुरुष	घरबाहिर, कार्यालय	वार्षिक
खेतीपाति	महिला	घरबाहिर	दैनिक
व्यापार	पुरुष	वजार	दैनिक
वैदेशिक रोजगार	पुरुष	विदेश	वार्षिक

काम	कसले गर्दछ ?	कहाँ गरिन्छ ?	कहिले गरिन्छ ?
	महिला, पुरुष, बालक, बालिका	घरबाहिर, घरभित्र, बजार, कार्यालयमा, बनजंगल आदि	वार्षिक, कहिलेकाँही, दैनिक, मासिक
पुर्नउत्पादनशील			
घासदाउरा	महिला	घरवाहिर	दैनिक
पानीपधेरा	महिला	घरवाहिर	दैनिक
भान्सा	महिला	घरभित्र	दैनिक
केटाकेटीको रेखदेख	महिला	घरभित्र	दैनिक
सामुदायिक तथा राजनैतिक काम			
क) सामुदायिक व्यवस्थापकीय			
वन समुह	पुरुष	घरवाहिर	मासिक
आमा समुह	महिला	घरवाहिर	मासिक
वडा नागरिक मञ्च	पुरुष	घरवाहिर	मासिक
नागरिक सचेतना केन्द्र	महिला	घरवाहिर	मासिक
सहकारी	पुरुष	घरवाहिर	मासिक
ख) सामुदायिक राजनीतिक	पुरुष	घरवाहिर	कहिले काँहि

तालिका २२. श्रोत साधनमा आधारित लैंगिक विश्लेषण खाका

श्रोत साधनहरु	श्रोत साधन माथि पंहुच		श्रोत साधन माथि नियन्त्रण	
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
घर जग्गा		√		√
गरगहना	√			√
आर्थिक कारोबार		√		√
खेतीपाति	√			√
पशुपंक्षी		√		√
ब्यापार ब्यबसाय	√			√
जागिर		√		√
बैकिङ कारोबार		√		√

तालिका २३. लैंगिक विश्लेषणमा आधारित कार्ययोजनाको खाका

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
लैङ्गिक विभेद			
छोरीलाई गाउमा र छोरालाई शहरमा पढाउने	सचेतनामुलक कार्यक्रम	विद्यालयमा छोरा र छोरीको अनुपात	रेडियो कार्यक्रम
	महिलाहरुलाई आयमुलक कार्यक्रम	छात्राहरुको विद्यालयमा नियमितता	सडक नाटक, पोष्टर
			अभिभावक अन्तरक्रिया
			सिपमुलक, आयमुलक कार्यक्रम संचालन
ज्यालामा विभेद	पैरवी, सचेतना, विद्यमान कानुनको कार्यान्वयनमा	समान ज्याला पाएका हुनेछन	सरोकारवाला निकाय र सर्वधारण (मजदुर) विच अन्तरक्रिया
समान काममा पनि महिलालाई पुरुषको			

लैङ्गिक अन्तर/सवालहरु	समाधानका उपायहरु	मापन गर्ने सूचकहरु	कसरी गर्ने?
भन्दा कम ज्याला	जोड		
कार्यवोझ पुरुष विदेशमा जाने हुदा महिलाहरुले वच्चाहरुको पालनपोषण देखि सवै जिम्मेवारी वहन गर्नुपर्ने	आयमुलक कार्यक्रम, वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन, खानेपानीको उचित व्यवस्था, पुरुषलाई स्वदेशमै रोजगारीको व्यवस्था	घराएसी कामकाजको वाडफाड भएको हुनेछ, स्वदेशमै स्वरोजगारको अवसर श्रृजना भएको हुनेछ ।	नमुना अध्ययन
जलवायु परिवर्तनका कारणले पानीको उपलव्धता कमी भएकोले महिलालाई कार्यवोझ वढेको	पानीका श्रोतहरुको संरक्षण तथा उचित व्यवस्थापन	पानीका मुहानहरु संरक्षण भई उचित व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	अध्ययन, अवलोकन

३.७ स्थानीय अनूकुलन कार्ययोजनाको तर्जूमा

अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठीबाट पहिचान भई प्राथमिकतामा परेका जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले प्राविधिक रुपमा सवल देखिएका अनुकूलनका उपायहरुलाई समेट्दै र स्थानीय व्यक्ति तथा समुदायद्धारा गरेका अनुकूलन प्रयासहरुलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै यस अनुकूलन योजना तयार गरिएको छ । यस वडाको उच्च प्राथमिकतामा परेको र तुरुन्त गर्न आवश्यक देखिएको क्रियाकलापहरु समावेश गरिएका छन् । यस योजनाको वजेट तर्जुमा जिल्लाका विद्यमान दररेट, सम्बन्धित सरकारी निकायहरुसंगको समन्वय र योजना तयारीमा संलग्न स्थानीय व्यक्तिहरुको अनुभवको साथै प्राविधिक इस्टिमेटको आधारमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा पहिलो वर्ष रु. **१,३८,१५,०००।-** दोस्रो वर्ष रु. **१,५६,१६,०००।-** र तेस्रो वर्ष रु. **१,३४,११,०००।-** गरी जम्मा रु. **४,२८,४२,०००।-** बराबरका कार्यक्रमहरु समावेश गरिएको छन् । यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवश्यकता र कार्यक्रमको प्रकृति हेरी स्थानीय निकायहरु र समूहहरुले पनि योगदान गर्ने प्रतिबद्धता जनाएका छन् ।

तालिका २४. स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१.१	पशु विमा (भेडा/बाख्रा)	ओटा	६००	०।२	०	३०	४०	५०	१२०	२००	४०	२००	४०	२००	४०	१२०	पुथाउत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं १	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय, बिमा कम्पनी र ASHA	व्यवसायिक रुपमा भेडा र बाख्रापालन गर्ने कृषकहरुलाई प्राथमिकता दिदै बिमा गर्ने
१.२	पशु विमा (गाई/गोरु)	ओटा	३००	०।९	०	२०	३५	४५	१००	१००	९०	१००	९०	१००	९०	२७०	पुथाउत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय, बिमा कम्पनी र ASHA	व्यवसायिक रुपमा गाई पालन गर्ने कृषकहरुलाई प्राथमिकता दिदै बिमा गर्ने
१.३	पशु विमा (घोडा खच्चड)	ओटा	३००	१।५	०	३५	४५	७०	१५०	१००	१५०	१००	१५०	१००	१५०	४५०	पुथाउत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं. १	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय, बिमा कम्पनी र ASHA	व्यवसायिक रुपमा गाई पालन गर्ने कृषकहरुलाई प्राथमिकता दिदै बिमा गर्ने
१.४	भेडा/बाख्रापालन सम्बन्धी तालिम	पटक	१	२५	०	७	८	१५	३०	१	२५	०	०	०	०	२५	वडा स्तरमा	बिमा कम्पनी , वडा कार्यालय, गाउँपालिका अर्न्तगतको पशु शाखा, ASHA	व्यवसायिक रुपमा पशुपालन गर्नै घरधुरीहरुलाई शमावेस गर्ने
१.५	स्थानीय र उन्नत कुखुरापालन सम्बन्धी तालिम	पटक	४	२५	०	२०	३२	३८	९०	३	७५	१	२५	०	०	१००	साविक वडा नं १ र २ मा एक एक वटा , वडा नं ३ मा २ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	व्यवसायिक रुपमा कुखुरापालन गर्न चाहने कृषकहरुलाई समावेस गरी व्यवसायिक कुखुरापालन सम्बन्धी १०० जनालाई तालिम प्रदान गर्ने
१.६	कुखुरापालन फारम स्थापना	ओटा	३	२५	०	४	८	१८	३०	०	०	३	७५	०	०	७५	साविक वडा नं १ र २ मा एक एक वटा , वडा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र	व्यवसायिक कुखुरापालन तालिम प्राप्त कृषकहरुलाई सामुहिक

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																	नं ३ मा २ वटा	ASHA	रुपमा संलग्न गराई ४ वटा फारम स्थापना गर्ने
१.७	पशु स्वास्थ्य सिबिर	पटक	६	१००	१	३३	६९	८४	१८७	२	२००	२	२००	२	२००	६००	पुथाउत्तरगंगा गाउँपालिका वडा नं १ , मैकोट	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	प्रत्येक ६ महिनाको अन्तरमा सिबिर संचालन गर्ने
१.८	नश्ल सुधार (वोका)	ओटा	९	४०	१	३३	६९	८४	१८७	३	१२०	३	१२०	३	१२०	३६०	सवै बस्तीहरुमा ३।३ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सम्वन्धित बस्तीका कृषकहरुले प्रयोग गर्ने गरी बाखाको संख्या अनुसार हावापानी सुहाउँदो उन्नत जातको बोका हस्तान्तरण गर्ने
१.९	नश्ल सुधार (गाइ)	ओटा	९	८०	१	३३	६९	८४	१८७	४	३२०	०	०	५	४००	७२०	वडाका उपयुक्त बस्तीहरुमा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	रैथाने गाईमा चौंरीको क्रस गराई झोप्पा उत्पादनका लागि भाले चौंरी खरिद गर्ने
१.१०	नश्ल सुधार (घोडा)	ओटा	१०	८०	०	२५	३५	४०	१००	५	४००	०	०	५	४००	८००	वडाका उपयुक्त बस्तीहरुमा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	रैथाने घोडीहरुमा गधा क्रस गराई खच्चड उत्पादनका लागि गधा खरिद गर्ने
१.११	व्यवसायिक भेडा फारम स्थापना	ओटा	३	५००	०	१२	१८	३०	६०	१	५००	१	५००	१	५००	१५००	क्वाँ, अर्जल र अर्गाबाँ	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सामुहिक तरीकाले भेडापालन गर्न चाहने कृषकहरुको समुह बनाई २ वटा भेडाफारमको स्थापना गर्ने
१.१२	व्यवसायिक बाखा फारम स्थापना	ओटा	३	५००	०	१२	१८	३०	६०	१	५००	१	५००	१	५००	१५००	क्वाँ,अर्जल र अर्गाबाँ	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सामुहिक तरीकाले भेडापालन गर्न चाहने कृषकहरुको समुह बनाई २ वटा भेडाफारमको स्थापना गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१३	भैसीपालन फारम स्थापना	ओटा	१	५००	०	३	४	३	१०	०	०	१	५००	०	०	५००	हाँछु	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सामुहिक तरीकाले भैंसीपालन गर्न चाहने कृषकहरुको समुह बनाई बाखाफारमको स्थापना गर्ने
१.१४	सुधारिएको व्यवसायिक बङगुरपालन फारम स्थापना	ओटा	५	५००	०	६	१८	२६	५०	१	५००	२	१०००	२	१०००	२५००	अर्गाबाँ, योबाँ, अर्तापा, मुइबाँ, हेजापुप	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा , वडा कार्यालय र ASHA	सामुहिक तरीकाले बङगुरपालन गर्न चाहने कृषकहरुको समुह बनाई बङगुरपालन स्थापना गर्ने
१.१५	प्राङगारिक मल तथा जैविक विषादी तयारी तालिम र सामग्री सहयोग	पटक	३	२०	०	६	१८	२६	५०	१	२०	१	२०	१	२०	६०	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्येक ईभेन्टमा २५ जना कृषकहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने
१.१६	जैबिक विषादी छर्कने मेशीन सहयोग	जना	१०	५०	०	१२	२७	३३	७२	५	२५०	५	२५०	०	०	५००	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत पशु शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	सवै कृषकहरुले स्याउबारीमा प्रयोग गर्न पाउने गरी जम्मा १० वटा स्प्रे मेशीन वितरण गर्ने
१.१७	माटो परिक्षण शिविर तथा माटोको उपचार	पटक	१	१५०	१	३३	६९	८४	१८७	०	०	१	१५०	०	०	१५०	वडास्तरमा एक पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	माटोको नमुना संकलन गरि शिविरमा परिक्षण गराउने तथा आबश्यक सहयोग गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.१८	अगुवा कृषकलाई बहुउद्देश्यीय व्यवसायिक नर्सरी उत्पादन सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम	पटक	१	३५०	०	२	३	५	१०	१	३५०	०	०	०	०	३५०	वडाको पायक पर्ने स्थानमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, वन डिभिजन कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	वडाका सवै स्थानका अगुवा कृषक समेटिने गरी तरकारी, स्याउ, सुन्तला, ओखर तथा वनजन्य प्रजातिहरुको नर्सरी उत्पादन गर्न सक्ने गरी अभ्यास सहितको व्यवहारिक तालिम प्रदान गर्ने
१.१९	करेसावारी व्यवस्थापन र तरकारी उत्पादनका लागि नर्सरी स्थापना	वटा	५	१००	०	०	२	३	५	५	५००	०	०	०	०	५००	अर्गाबाँ र अर्जल	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	करेरसावारी निर्माण गरी पोषण सुधारका लागि घरबगैचा व्यवस्थापन तालिम प्राप्त र इच्छुकलाई विरुवा प्रदान गर्नको लागि ५ वटा नर्सरी स्थापनाको लागि आर्थिक तथा सामग्री सहयोग गर्ने
१.२०	पोषण सुधारका लागि करेसावारी निर्माण र घर वगैचा व्यबस्थापन तालिम तथा सहयोग	पटक	१२	२०	०	५०	११५	१३५	३००	४	८०	४	८०	४	८०	२४०	साविक वडा नं १ र २ मा एक एक वटा , वडा नं ३ मा २ वटा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	प्रत्यक टोलमा २५/२५ जनालाई पोषण सुधारका लागि करेसावारी निर्माण र घर वगैचा व्यबस्थापन तालिम तथा सहयोग
१.२१	बेमौसमी तरकारी खेतीका लागि थोपा सिँचाई सहितको प्लास्टिक गुम्बज निर्माणमा सहयोग	वटा	१०	१६	०	१५	२२	३३	७०	०	०	५	८०	५	८०	१६०	प्रत्यक टोलमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	तरकारी खेतीमा संलग्न वा उपयुक्त कृषकहरु छनौट गरि गुम्बज प्रविधि मार्फत बेमौसमी तरकारी खेतीको लागि आवश्यक सामग्री सहित ६० वटा टनेल वितरण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.२२	च्याउ खेतीका लागि तालिम र विउ वितरण	जना	३	२५	०	१५	२९	४६	९०	१	२५	१	२५	१	२५	७५	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	च्याउ खेती गर्ने इच्छुक कृषकहरुलाई तालिम र विउ वितरण गर्ने
१.२३	ब्यवसायिक आलु खेती उत्पादनसम्बन्धी तालिम तथा सहयोग	जना	१	१००	०	६	८	११	२५	०	०	१	१००	०	०	१००	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	आलुको ब्यवसायिक उत्पादनका लागि उपुक्त स्थानका कम्तीमा २५ जना कृषकको समुह बनाई तालिमका साथै खेतमा गई प्राविधिक सहयोकका साथै बिउ खरिदमा पनि सहयोग गर्ने
१.२४	टिमुर खेतीको लागि विरुवा वितरण	वटा	२४००	०।०८	०	८	१०	२७	४५	२०००	१६०	२००	१६	२००	१६	१९२	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	टिमुर उत्पादन हुने क्षेत्रका कृषकहरुलाई तीन वर्षमा ६००० विरुवा वितरण गर्ने
१.२५	स्याउको विरुवा उत्पादन सम्बन्धी तालिम	पटक	१	१००	०	३	३	९	१५	१	१००	५०००	०	५०००	०	१००	वडा स्तरमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	स्याउ उत्पादनमा सामान्य अनुभवी कृषकहरुलाई विरुवा उत्पादन सम्बन्धी अभ्यास सहहितको तालिम प्रदान गर्ने
१.२६	स्याउको स्थायी नर्सरी स्थापना	वटा	४	३००	०	०	२	२	४	१	३००	१	३००	२	६००	१२००	अर्गाबाँ, हार्पे, पुसर, योबाँ	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	विरुवा उत्पादन सम्बन्धी तालिम प्राप्त ४ जनाले नर्सरी स्थापना गर्नको लागि आर्थिक तथा सामग्री सहयोग गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
१.२७	स्याउको विरुवा वितरण	वटा	९०००	०।१	०	१५	३५	७५	१२५	३०००	३००	३०००	३००	३०००	३००	९००	हार्पे, सिउरुम, पाताबिउँ, पुसर र अन्य स्याउ उत्पादन हुने क्षेत्रहरु	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	नर्सरीमा उत्पादित स्याउको विरुवा स्याउ पकड क्षेत्रमा वितरण गर्ने
१.२८	स्याउको बगैचा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम	पटक	१	५०	०	४	९	१७	३०	१	५०	०	०	०	०	५०	हार्पे, सिउरुम, पाताबिउँ, पुसर र अन्य स्याउ उत्पादन हुने क्षेत्रहरु	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	स्याउको व्यवसायिक खेती गरका कृषकहरु छनौट गरी बगैचा व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम प्रदानमा साथै औजारहरु वितरण गर्ने
१.२९	स्याउ खेती भित्र आलु र सीमीखेती	स्थान	५	५०	०	८	१७	२०	४५	०	०	३	१५०	२	१००	२५०	कागती उत्पादन हुने क्षेत्रहरुमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय,गाउँपालिका, ASHA	करेसावारी निर्माण तथा घरबगैचा व्यवस्थापन गर्ने कृषकहरुलाई १५००० विरुवा वितरण गर्ने
१.३०	व्यवसायिक रुपमा सुर्यमुखी खेती सहयोग	स्थान	५	५०	०	८	१७	२०	४५	०	०	३	१५०	२	१००	२५०	सवै बस्तीहरुमा	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	सुर्यमुखी उत्पादनलाई व्यवसायिक वनाउन कृषकहरुलाईं विउ वितरण गर्ने
१.३१	सुर्यमुखी तेल उत्पपादनका लागि पेल्ने मिल स्थापना	स्थान	१	५००	०	३३	६९	४८	१५०	०	०	१	५००	०	०	५००	वडास्तरमा एक पटक	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, गाउँपालिका, ASHA	उत्पादिन सुर्यमुखीलाई प्रशोधन गरी तेलको बजारीकरणका लागि १ वटा पेल्ने मिल स्थापनामा सहयोग गर्ने
	जम्मा										**५०५५**		**५३२१**		**४७२१**	**१५०९७**			

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२	जलस्रोत तथा उर्जा																		
२.१	खानेपानी मुहान संरक्षण, खानेपानी योजना निर्माण तथा मर्मत																		
२.१.१	रिछापु, फलबाङ्ग ,सिरुम, लाबाअवी खानेपानी योजना	ओटा	१	३२५	०	२	३	५	१०	०	०	१	३२५	०	०	३२५	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा इन्टेक, १ वटा टंकी, ३ धारा, ३२ एम.एम.को १००० मि. पाईप सहितको योजना
२.१.२	जुनाङ्ग खानेपानी योजना निर्माण	ओटा	१	३७५	०	२	३	४	९	१	३७५	०	०	०	०	३७५	पुथा उत्तरगंगा १, जुनाङ्ग	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा इन्टेक, १ वटा टंकी, १ धारा ४, २५ एम.एम.को २७०० मि. पाईप सहितको योजना
२.१.३	निखर्पु देखि योअर्पुप, योबाँ खानेपानी योजना	ओटा	१	३५०	०	३३	६९	८४	१८६	०	०	०	०	१	३५०	३५०	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा इन्टेक, १ वटा टंकी, १ धारा ७, ३२ एम.एम.को २००० मि. पाईप सहितको योजना ११० घरधुरीमा
२.१.४	धर्मशाला कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	३	६	८	१७	१	२००	०	०	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.५	खाली कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	३	५	१०	१८	०	०	१	२००	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.६	सिउरुम कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	२	७	११	२०	१	२००	०	०	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.७	रिकुवाँ कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	१	६	८	१५	०	०	१	२००	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.८	हाँजा कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	४	६	८	१८	०	०	०	०	१	२००	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.९	कुसिगाँ कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	२	६	१२	२०	१	२००	०	०	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१०	धारा कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	१	५	८	१४	०	०	१	२००	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.११	गलचोत्रा कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	३	९	१३	२५	०	०	०	०	१	२००	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१२	क्वुँ कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	२	४	९	१५	१	२००	०	०	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१३	गादाँरी कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	४	६	१२	२२	०	०	१	२००	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१४	हार्पे कुवा संरक्षण	ओटा	१	२००	०	६	६	१८	३०	०	०	०	०	१	२००	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१५	लमकिला मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	१	८	१४	२३	१	२००	०	०	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१६	हाँछु मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	२	३	७	१२	०	०	१	२००	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.१७	योले मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००						०	०	०	०	१	२००	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने (वटुवाको लागि)
२.१.१८	जईले मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००						१	२००	०	०	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने (वटुवाको लागि)

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
२.१.१९	सवराअर्नै मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	७	१३	२०	४०	०	०	१	२००	०	०	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.२०	हारिम मुहान संरक्षण	ओटा	१	२००	०	२	५	८	१५	०	०	०	०	१	२००	२००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा तारवार, बृक्षरोपण, टंकी र धारा निर्माण गर्ने
२.१.२१	मुन्मयाबु खा.पा. योजना	ओटा	१	४५०	०	२	५	८	१५	१	४५०	०	०	०	०	४५०	पुथा उत्तरगंगा १, पुसर	खानेपानी कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	मुहानमा एउटा इन्टेक र धारा, रिजरभ्वाएर टंकी निर्माण, ७ ओटा धारा निर्माण
२.२	सुधारिएको चुल्हो वितरण	ओटा	२५०	१०	०	३०	८०	१४०	२५०	५०	५००	१००	१०००	१००	१००००	२५००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	सुधारिएको चुल्हो नभएका घरधुरीहरुमा फलामे चुल्हो वितरण गर्ने
२.३	पानी घट्ट सुधार	ओटा	२	५०	०	०	१	१	२	२	१००	०	०	०	०	१००	पुथा उत्तरगंगा १, मैंकोट	गा.पा., वडा कार्यालय , ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	पराम्परागत २ वटा घट्टको सुधारका लागि सामग्री उपलब्ध गराउने
२.४	लाँर्बावी ताल संरक्षण	ओटा	१	३२५						०	०	०	०	१	३२५	३२५	लाँर्बावी	गा.पा., वडा कार्यालय ,खानेपानी कार्यालय,डिभिजन वन कार्यालय, ASHA, अन्य सेवा प्रदायक निकायहरु	तालको वरिपरी घेरवारबार, प्रतिक्षालय, चेकडयाम निर्माण गर्ने
	जम्मा										२६२५		२५२५		२६७५	७८२५			
३	**बन तथा जैबिक बिबिधता**																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
३.१	वनको खाली क्षेत्र र अन्य खाली क्षेत्रहरुमा बृक्षारोपण	बिरुवा	५	०।१						३०००	३००	३०००	३००	३०००	३००	९००	सिद्धपातल सामुदायिक वन , राँगुस्का, घोरदाँड, डाँडागाउँ, मैकोटको तल्लो क्षेत्र	गा.पा., वडा कार्यालय, वन डिभिजन कार्यालय, युवा क्लव, सा.व.उ.स., ASHA	वन क्षेत्रको खाली भु-भागमा प्राकृतिक रुपमा उम्रिएका कम्तीमा विरुवाहरु रोपन गर्ने
३.२	डढेलो नियन्त्रणका लागि सचेतना कार्यक्रम (नाटक, रेडियो, एफएम बाट सुचना प्रसारण) बिद्यालयमा निवन्ध, वक्तृत्कला प्रतियोगिता	पटक	३	२५	०	३५	५५	६०	१५०	१	२५	१	२५	१	२५	७५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	सडक नाटक देखाउने र एफ एम बाट सुचना प्रसारण, बिद्यालयमा कार्यक्रम
३.३	ओखरको विरुवा वितरण	बिरुवा	३०००	०।२	०	३५	५५	६०	१५०	१०००	२००	१०००	२००	१०००	२००	६००	लहरवाँ, तिज्याँबिल, तिर्तिकाँ, पुसर, ब्याँखोला	गा.पा., वडा कार्यालय, ढोरपाटन शिकार आरक्ष, सा.व.उ.स., ASHA	३००० उन्नत दाँते ओखरको विरुवा खरिदको लागि सहयोग गर्ने
३.४	जडीबुटीहरुको बैज्ञानिक संकलनको लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम	ओटा	३	२०	०	१२	३०	४८	९०	१	२०	१	२०	१	२०	६०	मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	जडीबुटी संकलन गर्दा बिउ प्रसारणमा असर नपर्ने गरी संकलन गर्ने प्राविधिक नमुना अभ्यास सम्वन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
३.५	वन्यजन्तु संरक्षणका लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम	ओटा	३	२०	०	१२	३०	४८	९०	१	२०	१	२०	१	२०	६०	मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, सा.व.उ.स., ASHA	लोपउन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण सम्वन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
	जम्मा										**५६५**		**५६५**		**५६५**	**१६९५**			
४	**जलवायु परिवर्तन उत्पन्न प्रकोप**																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
४.१	काल्दुङ्ग पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	३	४	३	१०	१	२००	०	०	०	०	२००	काल्दुङ्ग	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्षय तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.२	धारा पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	०	०	१	२००	०	०	२००	धारा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्षय तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.३	हाँजा पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	०	०	०	०	१	२००	२००	हाँजा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.४	बारगर पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	१	२००	०	०	०	०	२००	बारगार	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																			,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.५	अस्ताकोला पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	०	०	१	२००	०	०	२००	आस्ताकोला	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.६	योबाङ्ग पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	०	०	०	०	१	२००	२००	योबाङ्ग	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.७	अर्तापा पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	१	२००	०	०	०	०	२००	अर्तापा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,बृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
४.८	रलयाँथी पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	०	०	१	२००	०	०	२००	रलयाँथी	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,वृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.९	अर्गाबाँ देखि अर्जल कटान नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	०	०	०	०	१	२००	२००	अर्गाबाँ	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,वृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने
४.१०	डाँडागाउँ पहिरो नियन्त्रणका लागि बायोइञ्जिनियङ्गि सहितको तारजाली स्थापना	स्थान	१	२००	०	४	३	५	१२	१	२००	०	०	०	०	२००	डाँडागाउँ	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,वृक्षरोपण तथा बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने दलित बस्ती
४.११	बर्षामा हुने जोखिम न्यूनिकरणका लागि ट्रस्ट पुल निर्माण	स्थान	३	४००	०	१५	३०	४०	८५	१	४००	१	४००	१	४००	१२००	तितिर्का खोला, अर्गाबाँ खोला, क्वाँ खोला	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	तल्लो तटीय क्षेत्रमा खोलाहरुले गर्ने भु-क्ष्य तथा कटान नियन्त्रणका लागि माथिल्लो तटीय क्षेत्रहरुमा चेकड्याम,वृक्षरोपण तथा

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
																			बायो इञ्जिनियरिङ ,प्रविधि सहितको ग्याबिन तारजाली पर्खाल लगाउने दलित बस्ती
४.१२	प्रकोप राहत (आपतकालिन) कोषको स्थापना	पटक	१	२००	१	३३	६९	८४	१८७	०	०	१	२००		०	२००	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	जोखिममा परेका व्यक्तिका लागि राहत प्रदान
	जम्मा										**१२००**		**१२००**		**१००० ०**	**३४००**			
५	**जन स्वास्थ्य**																		
५.१	स्टेचर खरिद	ओटा	१५	१०	१	३३	६९	८४	१८७	५	५०	५	५०	५	५०	१५०	वडा नं १, मैंकोट	गा.पा., वडा कार्यालय,स्वास्थ्य चौकी, ASHA	१० वटा स्टेचर खरिद गरी समुदायलाई वितरण गर्ने
५.२	पोषण सुधारका लागि घरबगैंचा र खानाका परिकार बनाउने तालिम	पटक	३	३०	०	१५	३०	४५	९०	१	३०	१	३०	१	३०	९०	वडा नं १, मैंकोट	गा.पा., वडा कार्यालय,स्वास्थ्य चौकी, ASHA	स्वस्थकर तथा सन्तुलित खाना तयारी र करेसावारी निर्माण सम्वन्धी अभ्यास सहितको तालिम प्रदान गर्ने
५.३	स्वास्थ्य सरसफाई तथा सरुवा रोग सम्वन्धी तालिम	पटक	३	३०	०	१५	३०	४५	९०	१	३०	१	३०	१	३०	९०	वडा नं १, मैंकोट	गा.पा., वडा कार्यालय,स्वास्थ्य चौकी, ASHA	जनचेतनामुलक तथा सशक्तिकरण सम्वन्धी अभ्यास सहितको तालिम प्रदान गर्ने
५.४	स्वास्थ्य चौकी क्षेत्रमा स्वस्थकर आलङकारिक विरुवाहरु रोपण	पटक	१	३०						०	०	१	३०	०	०	३०	स्वास्थ्य चौकी	गा.पा., वडा कार्यालय,स्वास्थ्य चौकी, ASHA	आलङकारिक विरुवाहरु खरिद गरी बृक्षरोपण गर्ने
५.५	मादक पदार्थ सेवनको न्युनीकरणका लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम	पटक	३	३०	०	१५	३०	४५	९०	१	३०	१	३०	१	३०	९०	वडा नं १, मैंकोट	गा.पा., वडा कार्यालय,स्वास्थ्य चौकी, ASHA	जाँड रक्सी सेवन घटाउन अल्कोहलको ल्याव परिक्षण, ब्लड प्रेसर मापन शिविर , सडक नाटक र प्रचार प्रसारमुलक कार्यक्रमहरु गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
५.६	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	ओटा	१	१००						०	०	१	१००	०	०	१००	मैबोट	गा.पा., वडा कार्यालय,स्वास्थ्य चौकी, ASHA	मैकोट गाउँको नजिक पर्ने गरी एक वटा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गर्ने
	जम्मा										**१४०**		**२७०**		**१४०**	**५५०**			
६	**भौतिक पूर्वाधार**																		
६.१	**पक्की पोखरी तथा सिचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत (पक्की वनाउने)**																		
६.१.१	अर्जल पाईप सिँचाई योजना	ओटा	१	४५०	०	१२	२५	२७	६४	१	४५०	०	०	०	०	४५०	अर्जल	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३२ एम.एम.को १५०० मि.पाईप वितरण गर्ने
६.१.२	अर्गाबाँ पाईप सिँचाई योजना	ओटा	१	४७५	०	१३	२५	३०	६८	१	४७५	०	०	०	०	४७५	अर्गाबाँ	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	घरधुरीको लागि सिँचाई व्यवस्थापन गर्न ६०, ४० र ३२ एम.एम.को १२०० मिटर पाईप सहयोग गर्ने
६.१.३	क्वाँ पाईप सिँचाई योजना	ओटा	१	४५०	०	५	१३	१८	३६	०	०	१	४५०	०	०	४५०	क्वाँ	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	४० घरधुरीलाई ३२ एम.एम.को १५०० मि.पाईप योजना निर्माण गर्ने
६.१.४	यो पोखरी सिँचाई योजना निर्माण	ओटा	१	५००	०	१५	२७	६३	१०५	०	०	०	०	१	५००	५००	यो	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	योअरपु मुहानवाट ३२ एम.एम.को २००० मि.को पाईपवाट पानी लिई पक्की पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.५	मर्फ्यादुल पोखरी सिँचाई योजना निर्माण	ओटा	१	२५०	०	१	२	२	५	१	२५०	०	०	०	०	२५०	मर्फ्यादुल	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	५ घरधुरीको लागि २० एम.एम.को २०० मि.को पाईपवाट पानी लिई पक्की पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.६	हिजापुप सिंचाई पोखरी निर्माण	ओटा	१	३७५	०	१	८	१४	२३	०	०	१	३७५	०	०	३७५	हिजापुप	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३२ एम.एम.को १२०० मि.को पाईपवाट पानी लिई पक्की पोखरी निर्माण गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
६.१.७	फल्वाँ पोखरी सिँचाई योजना निर्माण	ओटा	१	४२५	०	३	७	१०	२०	०	०	०	०	१	४२५	४२५	तिर्थनई	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	गुँखुवाट तिर्थनइमा २०एम.एम.को १००० मि.को पाईपवाट पानी लिई पक्की पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.८	थुम पोखरी सिँचाई योजना निर्माण	ओटा	१	४५०	०	१	६	८	१५	०	०	१	४५०	०	०	४५०	थुम	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	३२ एम.एम.को १०००मि.को पाईपवाट पानी लिई पक्की पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.९	पुसर पोखरी सिँचाई योजना निर्माण	ओटा	१	५००	०	२	४	९	१५	१	५००	०	०	०	०	५००	पुसर	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	खोर मुहानवाट १५ घरधुरीको लागि ३२ एम.एम.को २००० मि.को पाईपवाट पानी लिई पक्की पोखरी निर्माण गर्ने
६.१.१०	कुकुई खोला पाईप सिँचाई योजना	ओटा	१	३७५	०	१	२	४	७	०	०	१	३७५	०	०	३७५	पुसर	सिंचाई कार्यालय, गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	कुकुई खोलाको पानी पाइपवाट लिइएर पक्की पोखरी निर्माण गर्ने
६.२	स्याउ खेती संरक्षणका लागि घेरवार तथा तारजाली सहयोग	मिटर	९०००	०।५	०	६	८	१३	२७	३०००	१५००	३०००	१५००	३०००	१५००	४५००	जुनाङ्ग, सिरुम,पुसर	गाउँपालिका अर्न्तगत कृषि शाखा, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय,गाउँपालिका, ASHA	स्याउको बगैचा संरक्षणका बगैचाको स्याउ बन्यजन्तु र पुशहरुवाट वचाउनको लागि ९ कि.मी. फलामे ग्याबिन तार सहयोग गर्ने
६.३	ढल निकास योजना	मिटर	७५०	४	०	१५	२०	३०	६५	०	०	४५०	१८००	३००	१२००	३०००	धारागाउँ, कालदुङ्ग	गाउँपालिका वडा कार्यालय, ASHA	पक्की ढल निर्माण गर्ने
	जम्मा										**३१७५**		**४९५०**		**३६२५**	**११७५०**			
७	**जलवायु परिवर्त सचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास तथा लैगिंक तथा सामाजिक समावेसीकरण**																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
७.१	जलवायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्र स्थापना (वडा स्तरिय)	ओटा	१	१००	१	३३	६९	८४	१८७	०	०	१	१००	०	०	१००	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	सवै टोलका समुदायलाई जलवायु परिवर्तन सम्वन्धि सुचना प्रवाह गर्ने उद्देश्यले वडा कार्यालयको भवनमा सुचना केन्द्र स्थापना गर्ने
७.२	तल्लो तटिय र माथिल्लो तटिय क्षेत्र विचको अन्तर सम्वन्ध सम्वन्धि सचेतनाका लागि होडिङ वोर्ड निमार्ण	ओटा	३	२५	१	३३	६९	८४	१८७	३	७५	०	०	०	०	७५	वडा नं १ मैकोट, पुसर	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	प्रत्येक वडामा १ वटा होडिङ वोर्ड
७.३	लापा कार्यान्वयन का लागी अभिमुखीकरण गोष्ठि	पटक	१	१५	०	५	१२	१३	३०	१	१५	०	०	०	०	१५	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	१ दिने अभिमुखीकरण गोष्ठि (वडाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्था, राजनितिक दल)
७.४	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पीक आयमुलक क्रियाकलाप (होजेरी)	पटक	१	२००	०	५	५	१०	२०	०	०	१	२००		०	२००	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	उनका विभिन्न सामागिहरु वनाउने सम्वन्धि १५ दिने तालिम
७.५	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पीक आयमुलक क्रियाकलाप राडीपाखी प्रर्बद्धन	पटक	१	२००	०	५	५	१०	२०	०	०	१	२००		०	२००	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	परम्परागत स्थानिय राडीपाखीको सामग्री वनाउने महिलाहरुलाई सवलीकरणका लागि सामग्री र सहयोग
७.६	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पीक आयआर्जनका लागि सिलाई कटाई	पटक	१	३००	०	५	५	१०	२०	०	०	०	०	१	३००	३००	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	सिलाई कटाई सम्वन्धी ३ महिने तालिम प्रदान गरी मेशीन खरिदमा सहयोग गर्ने
७.७	विपन्न महिलाहरुलाई वैकल्पीक आयआर्जनका लागि अल्लो प्रशोधन तथा कपडा बुनाई	पटक	१	३००	०	५	५	१०	२०	०	०	०	०	१	३००	३००	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	अल्लो प्रशोधन तथा कपडा बुनाईका लागि ९० दिने तालिम, मेशीन औजार र टहरा

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	तालिम																		जिर्माणमा सहयोग गर्ने
७.८	आरन सुधार	ओटा	१५	५०	०	२	२	८	१२	१५	७५०	०	०	०	०	७५०	मैकोटमा १० जना, पुसरमा २ जना	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	आरन सुधारका लागि सामाग्री सहयोग
७.९	अवलोकन भ्रमण (अनुकुलनका प्रयासहरु भएको ठाउमा)	पटक	१	२००	०	७	१०	१३	३०	०	०	१	२००	०	०	२००	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, बिषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा
७.१०	महिला तथा बन्चित बर्गलाई लैगिंक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्वन्धि तालिम	पटक	१	३०	०	६	८	१६	३०	१	३०	०	०	०	०	३०	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	आमा समुह, कृषि सहकारीहरु, सचेतना केन्द्र र वन समुहका प्रतिनिधीहरु
७.११	विद्यालय स्तरमा जलवायु परिर्वतन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	३	१०	०	३२	४५	७३	१५०	१	१०	१	१०	१	१०	३०	वडा नं १ मैकोट	गा.पा., वडा कार्यालय, सम्वन्धित विद्यालयको वातावरण विषयको शिक्षक, ASHA	माध्यामिक विद्यालयमाजलवायु परिर्वतन सम्बन्धी सचेतनामुलक कक्षा सञ्चालन गर्ने
	जम्मा										**८८०**		**७१०**		**६१०**	**२२००**			
८	**योजना अनुगमन , मूल्याँकन तथा संस्थागत विकास**																		

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
८.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	ओटा	३	१५						१	१५	१	१५	१	१५	४५	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, बिषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा
८.२	सरोकारवालाहरुवाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्याँकन	ओटा	३	१५						१	१५	१	१५	१	१५	४५	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, बिषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा
८.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	९	१५						३	४५	३	४५	३	४५	१३५	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	वडाका निर्बाचित जन प्रतिनिधिहरु, वडामा कार्यरत सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधी, बिषयगत शाखाका प्रतिनीधिहरु, कृषि समूह, वन समूह, आमा समूह, सहकारी आदी का प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा
८.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००						१	१००	०	०	०	०	१००	वडा स्तरमा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, ASHA	कम्प्युटर, प्रिन्टर, लगायत आवश्यक फर्निचर खरीद गरी वडा कार्यालयको संस्थागत विकास गर्ने

क्र.सं.	क्रियाकलाप	ईकाइ	परिमाण	प्रति ईकाइ लागत (हजारमा)	लाभान्वित वर्ग					आर्थिक बर्ष						कूल अनुमानित बजेट	स्थान /साबिकको वडा नं.	सहकार्य, समन्वय र जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलापको विवरण
										०७५/०७६		०७६/०७७		०७७/०७८					
					V1	V2	V3	V4	जम्मा	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
	जम्मा										१७५		७५		७५	३२५			
	कुल जम्मा										१३८१५		१५६१६		१३४११	४२८४२			

३.८ संस्थागत नक्शांकन तथा सेवा प्रदायक संस्था विश्लेषण

योजना तयार गरिसकेपछि अनुकूलन योजनाका प्राथमिकतालाई स्थानीय स्तरमा आर्थिक तथा प्राविधिक रुपमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने निकायहरुको पहिचान एवं ती निकायहरुबाट उपलव्ध हुने सेवाहरुको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी जलवायु परिवर्तनका सवालमा आर्थिक, प्राविधिकको साथै सहजीकरण सहयोग पुऱ्याउन सक्ने सरकारी निकायहरुमा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, गाउपालिकाको कार्यालय, गाउँपालिका अर्न्तगत विभिन्न विषयगत शाखाहरु (कृषि शाखा, पशुसेवा शाखा, स्वास्थ्य शाखा, शिक्षा शाखा, महिला तथा बालबालिका शाखा) लगायत जिल्ला तथा फिल्ड स्थित कार्यालयहरु, गैर सरकारी संस्था तथा आयोजनाहरुमा रेडक्रस,रुकुमेली समाज बिकास केन्द्र,रुपान्तरण नेपाल, आशा, सुआहारा तथा समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरुमा सा.ब.उ.स., आमा समूह, युबा क्लब आदि रहेका छन् । संस्थागत नक्शा अनुसार जिल्लामा हुने जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि हरेक क्रियाकलापहरु वडा कार्यालय र गाउँपालिकासँगको समन्वय र सहकार्यमा हुने हुँदा वडा कार्यालय र गा.पा. संग धेरै राम्रो र नजिकको सम्बन्ध रहने देखिन्छ ।

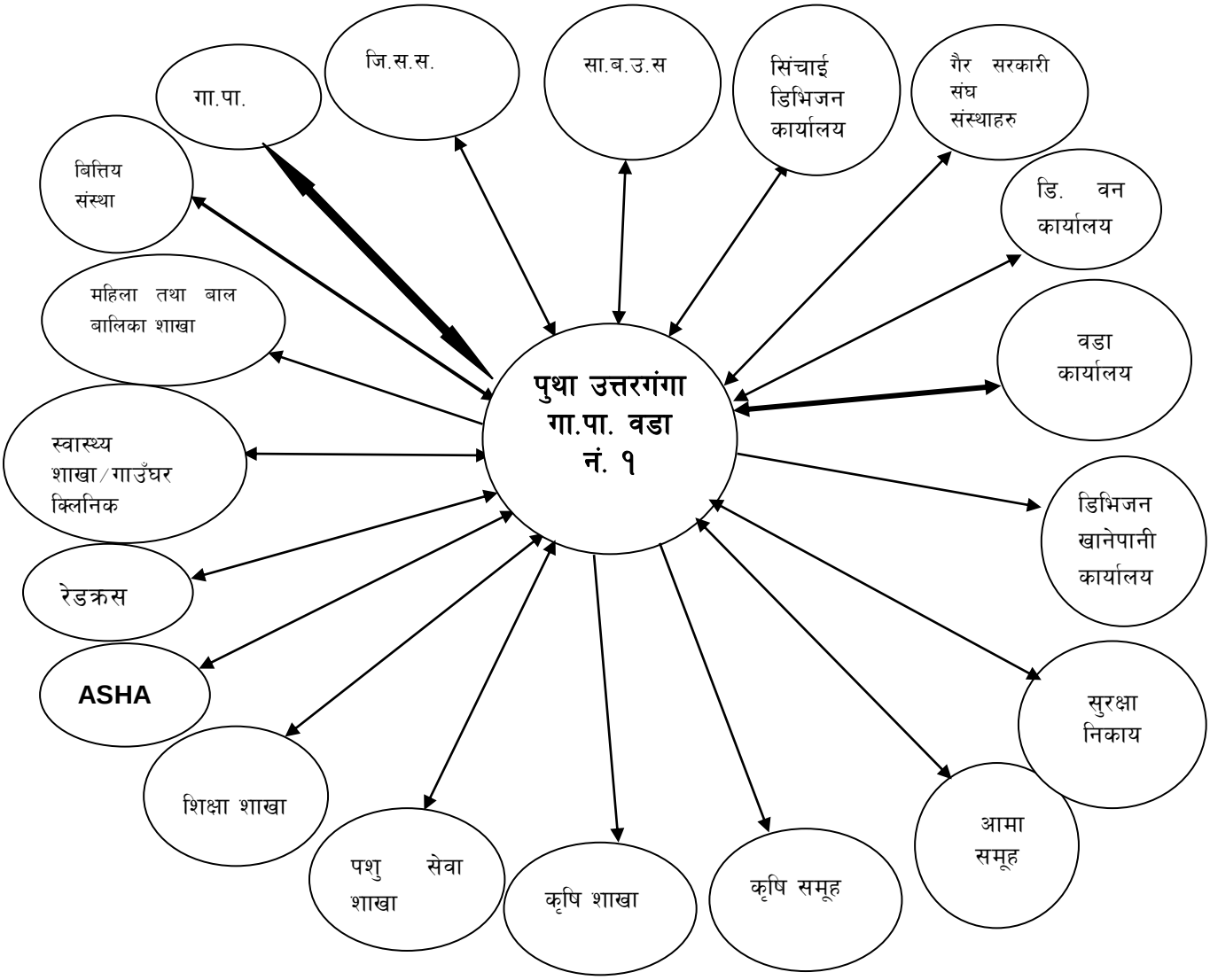

चित्र २१. पुथा उत्तरगंगा गा. पा. वडा नं. १ को संस्थागत नक्शांकन

तालिका २५. संस्थागत विश्लेषण

सेवाप्रदायक संस्था र ठेगाना	सेवा लिने विषय	सेवा लिन गरिने प्रक्रिया
वडा कार्यालय	समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	निवेदन तथा योजना प्रस्तुत
गाउँपालिकाको कार्यालय	आर्थिक सहयोग, समन्वय र सहकार्य, सल्लाह र सुझाव, सिफारिस	योजना तर्जुमामा आमन्त्रण, निवेदन तथा योजना प्रस्तुत
जि.स.स.को कार्यालय	आर्थिक सहयोग र सहकार्य	योजना प्रस्तुत, निवेदन
शिक्षा शाखा	विद्यालय निर्माण तथा मर्मत, छात्रवृत्ति, विद्यालयका लागि आवश्यक सामाग्रीहरु, शिक्षकहरुका लागि तालिम	योजना प्रस्तुत, वि.व्य.स.को निर्णय र निवेदन
स्वास्थ्य शाखा	उपस्वास्थ्य चौकी स्थापना र स्तर वृद्धि, स्वास्थ्य शिविर, गाउँघर क्लिनिकको स्तर वृद्धि,	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
महिला तथा बालबालिका शाखा	महिला सशक्तिकरणका लागि तालिम, समूह गठन, आयआर्जन सम्बन्धी कार्यक्रमहरु	सम्पर्क, समन्वय, निवेदन
पशु सेवा शाखा	पशुमा लागेको रोगको वारे जानकारी तथा प्रशिक्षण, समूह गठन र सबलीकरण	निवेदन
कृषि शाखा	कृषि सम्बन्धी प्राविधिक सहयोग, बीउविजन, कृषि सम्बन्धी तालिम, कृषक समूह गठन र सबलीकरण	योजना प्रस्तुत, कृषक समूहको निवेदन
सा.व.उ.स.	उपभोत्ताहरुलाई आवश्यक काठ, घाँस , दाउरा उपलब्ध गराउने तथा विपन्नहरुलाई आय आर्जनका लागि सहयोग गर्ने	निवेदन
डिभिजन वन कार्यालय	सा.व.उ.स. गठन र दर्ता, वन व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, गैर काष्ठ वन पैदावार सम्बन्धी तालिम र प्राविधिक सहयोग, आयआर्जनका क्रियाकलापहरुका लागि आर्थिक सहयोग	सावउसको बार्षिक योजना पेश, सावउसको निर्णय र निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
डिभिजन सिंचाई कार्यालय	कुलो, नहर निर्माण, पाईप सहयोग,	योजना प्रस्तुत, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय
डिभिजन खानेपानी कार्यालय	खानेपानीको लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग, पाईप, टंकी, धारा निर्माणका सामाग्री सहयोग, चर्पी निर्माणका लागि प्यान सेट, सिमेन्ट, सरिया, पाईप सहयोग	योजना प्रस्तुत, उपभोक्ता समिति गठन गरी निवेदन पेश, सम्पर्क र समन्वय
सुरक्षा निकाय	राहत तथा तथा उद्धारको सहयोग, सुरक्षा	उद्धारको लागि अनुरोध निवेदन
बित्तिय संस्थाहरु	बचत तथा ऋण	सम्पर्क समन्वय, निवेदन
कृषि समूह	समूहका सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण	छलफल, बैठक
आमा समूह	समूहका सदस्यहरुको क्षमता विकास, सशक्तिकरण	छलफल, बैठक
पहाडी किसानका लागि अनुकूलन आयोजना	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजन तयारी तथा कार्यान्वयनमा आर्थिक तथा प्राबिधिक सहयोग	लामा समूह निर्माण, निवेदन, सम्पर्क, समन्वय

३.९ स्थानीय तहको योजना प्रक्रियामा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन

नेपाल सरकारको स्थानिय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरुः १) संघ तथा प्रदेशबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ती, २) श्रोत अनुमान र कूल बजेट सीमा निर्धारण, ३) बस्ती/टोल स्तरबाट योजना छनौट, ४) वडा स्तरीय योजना प्राथमिकिकरण, ५) एकिकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जूमा, ६) गाउँ/नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृती गरि सभामा पेश गर्ने र ७) गाँउ/नगर सभाको बैठकमा बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृतिका चरणहरु मध्ये चरण नं. ३ बाट शुरु भई पछिका चरणहरुमा समायोजन गरी यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई अनुमोदन गराई मुल प्रवाहीकरण गरिने छ । यस कार्ययोजना जलवायु परिवर्तनसंग सम्वन्धित संवेदनशील विषयगत क्षेत्रहरुः कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलश्रोत तथा उर्जा, मानव स्वास्थ्य, जलवायु जन्य प्रकोप तथा पूर्वाधार विकास अन्तर्गतका अनुकूलनका कार्यक्रमहरु, स्थानीय तहको क्षेत्रगत विकास १) आर्थिक विकास, २) सामाजिक विकास, ३) पूर्वाधार विकास, ४) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र ५) संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रहरुमा एकिकृत एवं समायोजन गर्न सकिने छ । यस बाहेक वडा तथा गाउँपालिका अन्तर्गत क्रियाशील अन्य नीजि, सरकारी तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरु र दातृ निकायहरुको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुबाट यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको पनि आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग हुनेछ । त्यस्तै गरेर संघीय तथा प्रादेशिक सरकारहरुको तहबाट पनि सहयोग हुनेछ । पहाडी साना किसानको लागि अनुकुलन आयोजनासंग सम्वन्धित कार्यक्रमहरुमा पनि दुबै आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग हुनेछ ।

३.१० स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन यस पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिकाको समन्वयनमा यस वडाको वडा अध्यक्षको नेतृत्वदायी भूमिका हुनेछ छ । यसको लागि वडा अध्यक्ष को अध्यक्षता बहुसरोकारवाला समिति गठन गर्न सकिनेछ । सो समितिको मातहतमा यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका योजनाहरु सेवा प्रदायक संस्था तथा निकायहरु, विषयगत शाखा तथा कार्यालयहरुले पनि आ-आफ्नो प्रकृया तथा कार्यविधि अनुसार कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सहयोग गर्नेछन् । पहाडी साना किसानको लागि अनुकूलन आयोजनाबाट सहयोग हुने कार्यक्रमहरु यसै आयोजनाको कार्यविधि अनुसार सोभैं समुदायमा स्थापित भई क्रियाशिल रहेका विधिवत दर्ता भएका समूह, संस्था, क्लव तथा उपभोक्ता समितिहरु मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । योजना कार्यान्वयन हुनु पूर्व कार्यान्वयनका लागि आवश्यक विस्तृत वजेट तयार गरी उपभोक्ता समिति, समूह र क्लवहरुसंग सहमति एवं सम्झौता गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । उक्त कार्यान्वयन गर्ने समितिहरुले कार्यक्रम कार्यान्वयन पूर्व सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग समक्ष विस्तृत योजना तथा वजेट विवरण प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

यस योजनामा अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सहयोग पनि आवश्यक पर्ने हुनाले सरोकारवाला निकायको वार्षिक योजनामा समावेश गर्नका लागि जिल्ला समन्वयन समिति तथा गाउँपालिका मार्फत पहल गरिनेछ । विस्तृत कार्यान्वयनको लागि सम्बन्धित व्यक्ति, संस्था निकायहरुसँग समन्वय र सहकार्य गरी वाह्य श्रोतहरुको समेत पहिचान र परिचालन गरिनेछ ।

३.११ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन

वडा तहमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रगति र परिणाम सम्बन्धी सूचना तथा प्रमाणहरुको संकलन र मूल्यांकन गर्न वडा अध्यक्षका अध्यक्षता गठित बहुसरोकारवाला समितिलाई नै परिचालन गरिनेछ । अनुकूलन कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनमा भएको प्रगतिहरुको समिक्षा नियमित रुपमा गरिनेछ । यसका लागि वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी र समिक्षा गोष्ठी सबै सरोकारवालाहरुको सहभागितामा संचालन गरिनेछ ।

समितिबाट कार्यक्रमको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न स्थलगत अनुगमन समेत गरिनेछ । समिक्षा गोष्ठी एवं स्थलगत अनुगमनबाट लापा कार्यान्वयनमा प्राप्त भएका प्रतिफल मूल्याकंन गरि सिकाईहरुको आदान प्रदान गरिनेछ । यसै गरी समय-समयमा जिल्ला स्तरमा रहेका सयन्त्रहरुबाट पनि संयुक्त अनुगमन गरी प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण वडालाई प्राप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त अनुकूलन योजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धीहरु जिल्ला र गाउँपालिकामा हुने विभिन्न फोरमहरुमा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिईनेछ । यसबाट लापा कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसरी नै लापा कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धी र नतिजाहरुको प्रगति विवरण र घटनाको विस्तृत अध्ययन गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गरिनेछ । समय-समयमा केन्द्रिय तथा क्षेत्रिय अनुगमन समितिहरुबाट पनि अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितात्मक स्वःअनुगमन पद्धतिलाई प्राथमिकता दिईनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समूह तथा समितिहरुले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सपन्न भए पश्चात सार्वजनिक लेखा परिक्षण गर्नेछन् । लापा तयारीको क्रममा तयार गरिएको विभिन्न विधिहरुको विश्लेषणलाई आधार मानी तुलनात्मक रुपमा विश्लेषण गरिनेछ । यसरी सहभागितामूलक जलवायु परिवर्तन सम्वेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण विधिबाट पुनः वडा स्तरमा घरधुरीहरुको लेखाजोखा गरी तुलानात्मक अध्ययन गरिनेछ । यसबाट समुदाय स्वंयले संकटासन्नताको अवस्था विश्लेषण गर्न सक्नेछन् ।

अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको क्रममा आयव्ययको विवरण तथा सम्बन्धित अभिलेखहरु पारदर्शि रुपमा राख्नु पर्नेछ साथै गाउँपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय र सम्बन्धित समूहबाट स्वःअनुगमन मूल्यांकन गरिनुका साथै सहयोगी निकायहरुसंग संयुक्त रुपमा समेत कार्यक्रमको नियमित अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ । कार्यक्रम सम्पादन पश्चात सम्वन्धित क्रियाकलापको सार्वजनिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई गरिने छ । कार्यक्रम संचालनको क्रममा कार्यक्रम गुणस्तरीय तथा उद्देश्यमूलक बनाउन सम्बन्धित लाभान्वित वर्ग तथा सम्बन्धित सरोकारवाला संस्थाहरुको सुझावलाई सम्बोधन गरिनेछ ।

तालिका २६. अनुगमन योजना

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तहका अनुगमन (क्रियाकलापहरुको तहमा)	• पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न । • अनुकूलन कार्यहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न ।	• समुदाय स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	• कार्यक्रम संचालन पूर्व, संचालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा)	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्यांकन, होर्डिग बोर्ड मार्फत ।
वडा/गाउँपालिका तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरु तहमा)	• कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न । • योजना र प्रगतिका लेखाजोखा गर्न । • कार्यक्रमको प्रभावकारिता वृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न ।	• वडा स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति • गाउँपालिका स्तरिय अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति	• अर्धवार्षिक रुपमा (पौष र असारमा)	समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी
			चौमासिक	फिल्ड अनुगमन भ्रमण ।
			चौमासिक	संकटासन्न वर्गहरुसंग अन्तरक्रिया ।
			नियमित	फोटो तथा घटना अध्ययनको संकलन ।
			वार्षिक	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ।
जिल्ला तहका	• लापाका	• जिल्ला समन्वय	अर्धवार्षिक	सयुक्त अनुगमन ।

अनुगमनका तहहरु	किन	कसले	कहिले	कसरी
अनुगमन (नतिजाहरु र उपलब्धी तहमा)	उपलब्धीहरु र नतिजाहरु सुनिश्चित गर्न । ● राम्रा अभ्यासहरुको अनुशरण, थप विस्तार र मूल प्रवाहीकरण गर्न ।	समिति, सहयोगी संस्थाहरु ।	अर्धवार्षिक	समिक्षा तथा सेयरिङ्ग गोष्ठी तथा बैठक ।
			वार्षिक	घटना अध्ययनको संगालो प्रकाशन ।
			२ वर्षमा	सहभागितामूलक संकटासन्नता विश्लेषण ।
			वार्षिक	प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन।

सन्दर्भ सामाग्री:

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०६७
- राष्ट्रिय अनुकुलन कार्ययोजना (नापा) २०६७
- स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजना संरचना (लापा फ्रेमवर्क) २०६७
- राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०६८
- जिल्ला बस्तुगत बिबरण, रुकुम २०७२
- सुदृढ लापा मार्गदर्शन, ASHA २०७४
- GIS based Pelma Sub-watershed Assessment Report, ASHA, 2018.

अनुसूचीहरु

अनुसूची १. स्थानीय अनुकूलन योजना तयारी गोष्ठी (३ दिने)का सहभागीहरु

क्र.सं.	सहभागीको नाम	कार्यालय/आबद्ध संस्थाको नाम	पद	लिंग	जातजाति
१	नन्दजित पुन	वडा कार्यालय	का.बा.अध्यक्ष	पुरुष	जनजाती
२	समिर गिरी	स्वस्थ्य चौकी	प्रमुख	पुरुष	बा/क्षे/ठ/स
३	अभिमान नेपाली	वडा कार्यालय वडा नं. १	सचिव	पुरुष	दलित
४	कर्म शाही घर्ती	प्रेश सेन्टर नेपाल	पत्रकार	महिला	जनजाती
५	भरत कुमार पुन	पुपाल युवा क्लब	अध्यक्ष	पुरुष	जनजाती
६	धरम बहादुर रावत	प्रहरी चौकी	ईन्चार्ज	पुरुष	क्षेत्री
७	लयन पुन	साविक वडा नं. १	सहभागी	महिला	जनजाती
८	प्रिया सुनार	साविक वडा नं. ३	सहभागी	महिला	दलित
९	रामरुजि बुढा	साविक वडा नं.३	सहभागी	महिला	जनजाती
१०	नन्ज पुन	साविक वडा नं.३	सहभागी	पुरुष	जनजाती
११	असलमाया पुन	साविक वडा नं.२	सहभागी	महिला	जनजाती
१२	अस्मिता पुन	साविक वडा नं.३	सहभागी	महिला	जनजाती
१३	निमा पुन	साविक वडा नं.१	सहभागी	महिला	जनजाती
१४	दिपा पुन	साविक वडा नं.३	सहभागी	महिला	जनजाति
१५	सगुन घर्ती	साविक वडा नं.३	सहभागी	महिला	जनजाती
१६	अन्जु घर्ती	साविक वडा नं. २	सहभागी	महिला	जनजाती
१७	बिनिता पुन	वडा कार्यालय	जे.टि.ए.	महिला	जनजाती
१८	सांसद पुन	साविक वडा नं.२	सहभागी	पुरुष	जनजाती
१९	प्रसान्त पुन	साविक वडा नं. २	सहभागी	पुरुष	जनजाती
२०	मनिलाल पुन	साविक वडा नं. ३	सहभागी	पुरुष	जनजात
२१	नरजित नेपाली	साविक वडा नं.३	सहभागी	पुरुष	दलित
२२	सिवजि पुन	साविक वडा नं.१	सहभागी	पुरुष	जनजाती
२३	दलबहादुर पुन	वडा कार्यालय वडा नं. १	कार्यालय सहयोगी	पुरुष	जनजाती
२४	राजकुमार पुन	साविक वडा नं. १	सहभागी	पुरुष	जनजाती
२५	सत्य बहादुर पुन	साविक वडा नं.१	सहभागी	पुरुष	जनजाती
२६	शक्ति खड्का	ईलाका प्रहरी कार्यालय	प्रहरी	पुरुष	क्षेत्री
२७	कुस्मा पुन	साविक वडा नं. ३	सहभागी	महिला	जनजाती
२८	साउनीलाक पुन	साविक वडा नं. ३	सहभागी	महिला	जनजाती
२९	रथ पुन	साविक वडा नं. ३	सहभागी	महिला	जनजाती
३०	मग कामी	वडा कार्याललय	वडा सदस्य	पुरुष	दलित
३१	देउकुमार बोहरा	रुपान्तरण नेपाल	लापा सहजकर्ता	पुरुष	क्षेत्री
३२	बम बहादुर ओली	रुपान्तरण नेपाल	जलवायु परिवर्तन अधिकृत	पुरुष	क्षेत्री

अनुसूची २. संकटासन्न घरधुरीहरुको विवरण

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
१	शुक्रबहादुर पुन	सुर्जलाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	४	V1
२	आइतमान पुन	रथ पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	३	V1
३	सोमबारे पुन	जानलाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	३	V2
४	जलस पुन	छकरुजी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	५	१	V2
५	गमान पुन	धनी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	२	V2
६	हस्तप्रसाद पुन	रमि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V2
७	कुमिर पुन	छायालाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	४	५	V2
८	किरमन पुन	हवारी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	५	२	V2
९	बलबहादुर पुन	अदिना पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V2
१०	बिर्दमान पुन	भदि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	२	V2
११	फलदया पुन	बिरी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	४	V2
१२	लयन पुन	आईती पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	५	२	V3
१३	बिष्णु पुन	शमि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	४	V3
१४	किरन पुन	ग्वारी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	३	V3
१५	तिर्थप्रसाद पुन	राखि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	२	V3
१६	रत्न प्रसाद पुन	हिरामाया पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V3
१७	अरुण पुन	दयासार पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	४	१	V3
१८	बिर्जमान पुन	आनी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	४	१	V3
१९	मोतिमान पुन	दिपा पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	४	२	V3
२०	जय पुन	कर्मचिस पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	२	३	V3
२१	भोग्योराज पुन	सरि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V3
२२	रागमा पुन	जोलबाङ पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	३	V3
२३	सितल पुन	जोख पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	२	V3
२४	नेवार पुन	सरजन पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	५	५	V3
२५	गणेश पुन	जनजि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V3
२६	भरत पुन	लहरमाया पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	३	V3
२७	भक्ति पुन	भर्दया पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	२	V3
२८	राजकुमार पुन	नयाँ पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	२	V3
२९	भागिराज पुन	कमला पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V3
३०	दयाप्रसाद पुन	कार्माजोक पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	२	V3
३१	बिर्द पुन	कुस्मा पुन	रन्मामैकोट	१	२	२	२	४	V3
३२	रामप्रसाद पुन	सिर्दया पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	३	V3
३३	अमरजित पुन	भारति पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	३	२	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
३४	कौडा पुन	हिर्दकला पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	४	V3
३५	बर्तमान पुन	रामलाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	२	V3
३६	नन्दे पुन	राना पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	३	V3
३७	सतराम पुन	सुनउति पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	३	V3
३८	राम्ज्या पपुन	रुजिमाया पुन	रन्मामैकोट	१	२	२	३	४	V3
३९	लक्ष्मीप्रसाद पुन	रमना पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	३	४	V3
४०	सामिल पुन	बिमकुमारी पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	१	३	V3
४१	भक्तिराज पुन	मयालु पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	४	V3
४२	कवल पुन	कर्मलेखि पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	४	१	V3
४३	विकास पुन	सुरल पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	३	३	V3
४४	मानित पुन	मायादेवी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	३	V3
४५	दिराज पुन	अमरी पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	३	V3
४६	अविसेग पुन	दिविलाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	१	१	V3
४७	तोप पुन	धपनलाक पुन	रन्मामैकोट	१	२	२	१	१	V3
४८	गौप्रसाद पुन	तिकिमाया पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	२	४	V3
४९	जितै पुन	दयासार पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	२	३	V3
५०	ताचिन पुन	कालय पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	४	२	V3
५१	दनिमान पुन	पुनि पुन	रन्मामैकोट	१	१	२	४	३	V3
५२	धर्मा पुन	सिधन पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	३	३	V3
५३	छरबहादुर पुन	लेकत पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	१	२	V3
५४	पछै पुन	जुरिलाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	५	३	V3
५५	लक्ष पुन	रुजिलाक पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	१	४	V3
५६	शिवजी पुन	काजा पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	४	५	V3
५७	गाइने पुन	मर्ज्याती	रन्मामैकोट	१	१	१	२	१	V3
५८	कमर पुन	तेन्सलि पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	२	१	V3
५९	छाया पुन	दिलमाया पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	२	२	V3
६०	ताराप्रसाद पुन	सारखन पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	३	२	V4
६१		मल्ति पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	१	२	V4
६२	ढल पुन	आकाविली पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	१	२	V4
६३	पूर्ण पुन	कर्मालाख पुन	रन्मामैकोट	१	१	१	१	३	V4
६४	भागीमान पुन	फुला पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	४	३	V2
६५	हस्तीमान पुन	सर्जदया पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	३	३	V2
६६	ओमप्रसाद पुन	पिमा पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	१	४	V2
६७	सुन बहादुर पुन	कल्पना पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	२	१	V2

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
६८	चन्द्र बहादुर पुन	कर्मराजी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	४	३	V2
६९	लयन पुन	भग्यो पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	४	१	V2
७०	माइतराज घर्ति	सपना घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	२	२	V2
७१	अमरधन पुन	धनजी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	२	३	V2
७२	लक्षिणराज पुन	ललिता पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	२	१	V4
७३	मान्धन घर्ति	पुनिलाक घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	६	३	V4
७४	धन पुन	जोखराजी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	४	५	V4
७५	हर्कसयी घर्ति	मयासरी घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	३	२	V4
७६	राजीन घर्ति	सिरान घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	१	३	V4
७७	कर्मसयी घर्ति	माया घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	२	२	V4
७८	रामसुर घर्ति	संगीता घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	१	१	V4
७९	चेतराम पुन	सुमिता पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	३	३	V4
८०	प्याजी घर्ति		रन्मामैकोट	२	१	२	०	१	V4
८१	जोतिप्रसाद घर्ति		रन्मामैकोट	२	१	२	०	२	V4
८२	जितेन्द्र पुन	खसेनी पुन(आमा)	रन्मामैकोट	२	२	२	१	३	V4
८३	जोक्सी बुढा		रन्मामैकोट	२	१	२	०	१	V4
८४		छाउरी बुढा	रन्मामैकोट	२	२	२	१	०	V4
८५	नोर बुढा	झुकमाया बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	१	१	V4
८६	रामदर घर्ति	धनीलाक घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	४	५	V4
८७	तिजेन्द्र घर्ति	तोलई घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	३	२	V4
८८	सन्त ब. बुढा	सारुजी बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	२	१	V4
८९	टीकाराज पुन	जुनकुमारी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	२	३	V4
९०	बुद्धिराम बुढा	सरिता बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	३	३	V4
९१	मनिराम पुन	नन्ज पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	१	४	V4
९२	महादेश घर्ति	जानदया घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	२	२	V4
९३	प्रेम बहादुर बुढा	साखण्डी बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	६	४	V4
९४	च्याउक्या पुन	जानलाक पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	५	३	V4
९५	काजी पुन	भागीलाक पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	३	४	V4
९६	दयामती पुन	हकिलाक पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	२	३	V4
९७	आँख्या पुन	किमिनी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	१	३	V4
९८	इशवभर बुढा	बृजमाया बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	२	४	V4
९९	दर्शन बुढा	घुबिना बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	४	३	V4
१००	मानु पुन	सार्खुजी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	४	२	V4
१०१	पिछा पुन	सुर्जलाक पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	३	२	V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
१०२	मानप्रसाद बुढा	नरमाया बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	१	३	V4
१०३	पञ्चमान घर्ति	ब्यापारनी घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	७	४	V4
१०४	दलप्रसाद घर्ति	कर्मचिस घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	३	३	V4
१०५	बिन्द्रमान बुढा	किमिनी बुढा	रन्मामैकोट	२	१	२	१	२	V4
१०६	मंगलराज पुन	जाखुनी पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	२	३	V4
१०७	तिलदर घर्ति	भाती घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	२	१	V4
१०८	जोकदन घर्ति	कथन घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	२	४	V4
१०९	जुनप्रकाश घर्ति	कर्मटेकी घर्ति	रन्मामैकोट	२	१	२	१	४	V4
११०	खुजीमनी पुन		रन्मामैकोट	२	१	२	०	१	V4
१११	छुर पुन	सौंपती पुन	रन्मामैकोट	२	१	२	१	१	V4
११२		रुजिना पुन	रन्मामैकोट	२	२	२	१	०	V4
११३		करमाया पुन	रन्मामैकोट	२	२	२	३	३	V4
११४		जनलाक घर्ती	रन्मामैकोट	२	२	२	४	०	V4
११५	दिपकराज पुन	रत्नमाया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V2
११६	अमर पुन	लक्षिनसरी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V2
११७	कमर पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	५	१	V2
११८	जमानजुक पुन	पार्वती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	५	V2
११९	मुकुन्द पुन	समजिलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V2
१२०	रमान पुन	रबाकीदेवी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V2
१२१	तुल पुन	उतिलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	४	V2
१२२	मुर्ति पुन	खालदया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V2
१२३	कर्म पुन	सिक्ती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	३	V2
१२४	बिजय पुन	सान्ति पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	४	V2
१२५	नन्दजित पुन	भागीलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V2
१२६	सुजीराम पुन	लक्षिनलाख पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V2
१२७	धर्मराज पुन	कबलमाया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२		V2
१२८	दल ब. पुन	सुन्दरकुमारी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V2
१२९	मरिचमान पुन	चिस्पुकी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V2
१३०	अधिबर पुन	अपारमाया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V2
१३१	कर्ण बं बुढा	नरमाया बुढा	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V2
१३२	अध पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	२	४	V2
१३३	जित ब. पुन	टुटाउति पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V2
१३४		बोम कुमारी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	३	V2
१३५	भलराज पुन	खलक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	१	V2

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
१३६	दकल बि.क.	जानरन्जी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V2
१३७	बिरमान बि.क.	थपराजी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	४	V2
१३८	गोरस पुन	राउती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V2
१३९	छाईदन पुन	खुजीलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	७	५	V2
१४०	पलहमान पुन	सम्झना पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V2
१४१	थिपी पुन	जाजो पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V2
१४२	बुलीराम पुन	दनजना पन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V2
१४३	राजिन्द्र पुन	गुमीसार पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V2
१४४	लक्षिमण पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V2
१४५	मनिलाल पुन	च्याउ पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	३	V2
१४६	चक्र पुन	थपना पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	४	V2
१४७	दलमान पुन	मयासार पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	४	V2
१४८	कमर पुन	खाल पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	४	V2
१४९	भरत पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	०	१	V2
१५०	गाविन्द रोका	माया रोका	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V2
१५१	हितकुमार रोका	आशा रोका	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V2
१५२	कमला रोका	भोगेना रोका	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V2
१५३	टेक बहादुर गुरुङ्ग	पानउति गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V2
१५४	दिल प्रकाश गुरुङ्ग	राजीमाया गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V2
१५५	बिरण बुढा	चेतना बुढा	रन्मामैकोट	३	१	२	१	३	V2
१५६	तारा गुरुङ्ग	मायादेवी गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V2
१५७	प्रेम गुरुङ्ग	पावती गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V2
१५८	प्रेम शाही	आइती शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	२	३	V2
१५९	टेक बुढा	कन्तीमा बुढा	रन्मामैकोट	३	१	२	१	३	V2
१६०	बम ब. शाही	सरिता शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	२	२	V2
१६१	लक्षु गुरुङ्ग	तिर्थमाया गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V2
१६२	भालु गुरुङ्ग	पुतली गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V2
१६३	मन गुरुङ्ग	विष्णु गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V2
१६४	बुती गुरुङ्ग	खिरी गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	४	३	V2
१६५	सुजीराम पुन	कर्मदया पन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V3
१६६	फलराज पुन	बिष्णुउती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V3
१६७	तिर्थजान पुन	कर्मराजी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
१६८	थपन पुन	सनसारी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V3
१६९	हाँसी पुन	जुन पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
१७०	बरुण कुमार पुन	खुजी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V3
१७१	मनिलाल पुन	छाइलाख पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	४	V3
१७२	हाँसीमान पुन	भोगीचिग पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V3
१७३	लक्षिणटेक पुन	भोगिचिग पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V3
१७४	साउने पुन	रामदया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V3
१७५	कमरा पुन	जुनमया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V3
१७६	कुमीर पुन	दयालक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	४	V3
१७७	कारगो पुन	खालबसी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	३	V3
१७८	रथ पुन	कर्मरुजी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
१७९	बिश्वास पुन	भागीमया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V3
१८०	जीवन पुन	हस्ती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V3
१८१	रथ पुन	जोखराखी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V3
१८२	कर्मराज पुन	रुजी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
१८३	राम पुन	इश्वर पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V3
१८४	सुरेश पुन	वरलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V3
१८५	मुल पुन	नयालक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
१८६	मनिलाल पुन	फलदया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
१८७	दलराम पुन	परमया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
१८८	अदिराज पुन	सुविलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
१८९	जितराज पुन	सितल पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	८	४	V3
१९०	कुशल पुन	सनसारी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V3
१९१	तारा पुन	लक्ष्मी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	१	V3
१९२	कर्मजान पुन	आशा पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V3
१९३	कर्मटेमक पुन	भाँची पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	६	४	V3
१९४	बरजित पुन	ज्ञानदेबी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
१९५	राजमान पुन	चेलीमाया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	५	V3
१९६	रजन पुन	कर्मलिलला पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
१९७	खडक पुन	धनी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V3
१९८	धनीशाही पुन	छयालख पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
१९९	इच्छा पुन	फलदया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V3
२००	संन्जीव पुन	सपना	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
२०१	मिलन पुन	अस्मिता पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२०२	टेकारास पुन	अक्ष पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V3
२०३	नरेश पुन	सरनउती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
२०४	सिरजमान पुन	मकमाया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
२०५	फलमान पुन	लहरमाया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२०६		नानी लामा	रन्मामैकोट	३	२	२	३	०	V3
२०७	मकरबहादुर गुरुङ्ग	सुकराजी गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V3
२०८	बिशाल शाही		रन्मामैकोट	३	१	२	१	३	V3
२०९	रमेश शाही	रामरुजी शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	२	२	V3
२१०	नरेश शाही	अमृता शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	२	१	V3
२११	सुने शाही	सविता शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	२	२	V3
२१२	मिनु शाही	मञ्जु शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	१	३	V3
२१३	ज्ञानु गुरुङ्ग	केशर गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V3
२१४	मरिमान गुरुङ्ग	पति गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
२१५	तिर्थ पुन	लक्षिणा पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२१६	तेज कुमार गुरुङ्ग	मिरी गुरुङ्ग	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२१७	राम पुन	जोखी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
२१८	टेकराज पुन	गोरेनी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२१९	गुमीसात पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V3
२२०	गज पुन	खाल पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	५	३	V3
२२१	सन्तोष पुन	सम्झना पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२२२	फेमे पुन	ग्वारी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	१	V3
२२३	तोक्या पुन	प्रतिलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	४	V3
२२४	लोगन कामी	जोरमया कामी	रन्मामैकोट	३	१	१	५	३	V3
२२५	बिनिपुन	मनिसा पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२२६	पञ्च पुन	गुमीमया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	३	V3
२२७	रामराज पुन	चिजी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२२८	तुल पुन	रुजीलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	४	V3
२२९	थाम्या घर्ति	शितल घर्ति	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V3
२३०	बिक्रम पुन	बयनसरी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V3
२३१	सतेराजा पुन	अमरमया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V3
२३२	बाँच्या बुढा	गुजरी बुढा	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
२३३	पुर्ण बुढा	सुबी बुढा	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२३४	जमान पुन	तिकि पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V3
२३५		कर्मरुजी पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	३	२	V3
२३६	धनजित नेपाली	चिउचरी नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V3
२३७	तिर्थफल नेपाली	भगमया नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	१	३	V3

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
२३८	धनीप्रसाद नेपाली	शितल नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	२	3	V3
२३९	धरममान नेपाली	लक्षिण नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V3
२४०	अबिराज नेपाली		रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V3
२४१	अभिमान नेपाली	बिजुली नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V3
२४२	पृर्थी नेपाली	चिसदया नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	४	३	V3
२४३	उमेश परियार	सान्ति परियार	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V3
२४४	लिलाबर बि.क.	मारेत बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	४	V3
२४५	सत बि.क.	टुवासीलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	४	V3
२४६	हिक्मत बि.क.	निरह बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V3
२४७		बिरसी पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	३	१	V3
२४८	जुक प्रसाद बि.क.	लिलासार बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	२	V3
२४९	मग बि.क.	अकलाख बि.क	रन्मामैकोट	३	१	१	३	३	V3
२५०	कम्बु पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V3
२५१	जमान बि.क.	मनक्तक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	३	V3
२५२	जितरास बि.क.	लुमरी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	६	२	V3
२५३	खलकजान बि.क.	मयासार बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V3
२५४	बादुर्या बि.क.	काल्य बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	४	V3
२५५	अधिराज पुन	बरलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V4
२५६	भार्गजित पुन	हेजना पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V4
२५७	कृष्ण पुन	कुमीरदया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V4
२५८	बुद्धया पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	०	१	V4
२५९	सुविधन पुन	सम्जीलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	३	V4
२६०		च्याउरी पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	१	०	V4
२६१	धर्मटेक पुन	कर्मया पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V4
२६२	सुविदन पुन	संगती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V4
२६३	बिर्ज बहादुर पुन	कर्मसात पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V4
२६४	लक्षिण पुन	पुनी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V4
२६५	दयालक पुन	बिनिलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V4
२६६	पुनीप्रसाद पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	०	२	V4
२६७	नरमान पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V4
२६८	नन्दसिंह पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	०	१	V4
२६९		चोपना पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	४	०	V4
२७०		हिरा पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	१	०	V4
२७१	सुमुन रोका	सार्केनी रोका	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
२७२	धर्म पुन	छर्के पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	२	V4
२७३	मुक्ति पुन	फेर पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	२	V4
२७४	माजीराज बुढा	गसीनी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V4
२७५	सुन्तली पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V4
२७६	सिंह बहादुर शाही	उजेली शाही	रन्मामैकोट	३	१	३	१	१	V4
२७७	सम्जी पुन	कर्मजोक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V4
२७८		सारउती पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	३	१	V4
२७९	गमाले पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	२	४	V4
२८०	जगत पुन	मनिलाक पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	१	V4
२८१	जगत पुन	दर्शन पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V4
२८२	राजु पुन	थाङनी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V4
२८३		दाइनलाक पुन	रन्मामैकोट	३	२	२	५	३	V4
२८४	छाइमन कामी		रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
२८५	बछु कामी		रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V4
२८६	राम्या पुन	कुकुरनी पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	१	V4
२८७	भोबल्या कामी		रन्मामैकोट	३	१	१	३	६	V4
२८८	आईते कामी		रन्मामैकोट	३	१	१	३	५	V4
२८९	कर्म पुन	भाँखु पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	२	३	V4
२९०	काले बुढा		रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V4
२९१	अमर बुढा	समिक्षा बुढा	रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V4
२९२		चन्दा बुढा	रन्मामैकोट	३	२	२	५	३	V4
२९३	लक्षिणबिर पुन	दर्शना पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	१	१	V4
२९४	हजन पुन	चन्द्रउती पुन	रन्मामैकोट	३	१	२	३	३	V4
२९५	धर्म पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	४	२	V4
२९६	टेक बहादुर कामी	भदौरी कामी	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V4
२९७	राम्या घर्ति	बदरीलाक घर्ति	रन्मामैकोट	३	१	२	६	३	V4
२९८	हिरालाल पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V4
२९९	हर्कप्रसाद पुन		रन्मामैकोट	३	१	२	२	२	V4
३००	धरमराज नेपाली	सतिलाक नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	३	४	V4
३०१	फलमान नेपाली	सयपुरा नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	४	२	V4
३०२	सिर बहादुर नेपाली		रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३०३	टेकमान नेपाली	मनकोवारी नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	३	३	V4
३०४	सत नेपाली	खालबसी नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३०५	नरजित नेपानी	सिरमया नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	५	५	V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
३०६	अनिराज नेपाली	सान्ति नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	१	३	V4
३०७	अदिराज नेपाली	सुनराजी नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	६	२	V4
३०८	थपन नेपाली	मनराजी नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	६	३	V4
३०९	छकलाल नेपाली	जुतीमया नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	८	२	V4
३१०	गुमीटेक नेपाली		रन्मामैकोट	३	१	१	४	२	V4
३११	बुद्धिमान नेपाली	लक्षिणमयाँ नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३१२	बिरजित्या नेपाली		रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३१३	हिनदुल नेपाली	थिनीसार नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३१४	भर्कितार नेपाली	जुकुमा नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	१	३	V4
३१५	छाईबहादुर नेपाली	सारमयाँ नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	२	४	V4
३१६	कर्म बहादुर नेपाली	फिरमयाँ नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३१७	धनीमान नेपाली	करमयाँ नेपाली	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३१८	आश प्रसाद बि.क.	दिलकुमारी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	४	V4
३१९	बिन्द बि.क.		रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३२०	असारे बि.क.	न्याउली बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	१	V4
३२१	कर्मसुर बि.क.	जुकराजी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	४	V4
३२२	जोठन बि.क.	बसमयाँ बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	१	V4
३२३	टेकप्रताव बि.क.	चिउचरी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	५	V4
३२४		हर्जिमयाँ बि.क.	रन्मामैकोट	३	२	१	२	३	V4
३२५	छायराज बि.क.	हिरा बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३२६	छायबर बि.क.	चतौलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३२७	लहजान बि.क.	लाती बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	६	२	V4
३२८	मनराज बि.क.		रन्मामैकोट	३	१	१	०	२	V4
३२९	जुक बहादुर बि.क.	अभिलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	३	V4
३३०	सुवाजित बि.क.	हर्जिमायाँ बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३३१	दयामान बि.क.	निसिप बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३३२	कुलप्रसाद बि.क.	मनकु बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	१	V4
३३३	हिमाल बि.क.	मन्नेया बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३३४	राम ब. बि.क.	लक्षिणमायाँ बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३३५	दिबिराज बि.क.	अदिलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३३६	रुजी ब. बि.क.	सम्जीलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	४	V4
३३७	जितमान बि.क.	काहुली बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	३	V4
३३८	मस्त ब. बि.क.	करुणा बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३३९	ठम बि.क.	गली बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
३४०	लनजित बि.क.	चौ॥सी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३४१	धनीराज बि.क.	भाती बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V4
३४२	टेकराज बि.क.	जनेसमया बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	३	V4
३४३	पञ्चरास बि.क.	आईतलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३४४	इद बि.क.	सम्झना बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३४५	राम बि.क.	प्रिया सुनार	रन्मामैकोट	३	१	१	१	३	V4
३४६	पुन बि.क.	कर्मिता बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V4
३४७	बिवल बि.क.	माइत बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३४८	तोप बहादुर बि.क.	श्रृष्टि बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३४९	कालो बि.क.	छामी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३५०	दन बहादुर बि.क.	ज्यारी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३५१	काली बहादुर बि.क.	लालकु बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३५२	भाने बि.क.	सरलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	३	V4
३५३	सुजर्या बि.क.	जाजोमाया बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	३	V4
३५४	इमानजित बि.क.	करमसरी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	४	V4
३५५	दलकर्ण बि.क.	अनिता बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३५६	रामकर्ण बि.क.	दनरुपी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	३	V4
३५७	कवरास बि.क.	लक्षिण बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	१	V4
३५८	सतमान बि.क.	सुरजलाक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	१	V4
३५९	खालपुर बि.क.	संगीता बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३६०	दुर्गा बि.क.	दयासार बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	१	V4
३६१	रामलाल बि.क.	पुनीमयाँ बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३६२	रसविर बि.क.	विनिसार बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३६३	दयारास बि.क.	रसदया बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	३	V4
३६४	टेकमान बि.क.	भीबि बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३६५	दिलप्रसाद बि.क.	करमपुरा बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	३	V4
३६६	बिर्ज बि.क.	सीमा बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३६७	राजु बि.क.	अदिमयाँ बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	२	V4
३६८	राम कुमार बि.क.	दयासार बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	१	V4
३६९	कार्गो बि.क.	शाहीरुजी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	२	V4
३७०	दातु बि.क.	शालफरी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4
३७१	इख बि.क.	बुपली बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	१	V4
३७२	तुलमान बि.क.	काँदुली बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	४	२	V4
३७३	प्रेम कुमार बि.क.	सिर्जना बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	१	V4

क्र.स.	पुरुष घरमुली	महिला घरमुली	साबिकको गा.वि.स.	वडा नं.	घरमुलीको लिंग (पुरुष = १, महिला = २)	जातजाति	महिला संख्या	पुरुष संख्या	संकटासन्नता स्तर
३७४	चमबहादुर बि.क.	धनहाती बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	३	२	V4
३७५	दर्शन बि.क.	कुमारी बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	१	३	V4
३७६	कुम्भ बि.क.	मनक बि.क.	रन्मामैकोट	३	१	१	२	२	V4

संकटासन्नता स्तर : V1-न्यून, V2-मध्यम, V3-उच्च, V4-अति उच्च

जातजाति : दलित =१, जनजाति = २, बा/क्षे/ठ = ३

अनुसूची ३. फोटोहरु

बस्ती स्तरीय गोष्ठिमा सहजिकरण गर्दै

लापा योजना तर्जूमा गोष्ठिमा सहभागिहरु सहभागितामूलक नक्शा तयार गर्दै

लापा योजना तर्जुमा गोष्ठिका सहभागीहरु

लापा योजना तर्जूमा गोष्ठिमा मन्तव्य राख्दै वडा सदस्य ज्यू

पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका
वडा नं. १
रुकुम (पूर्व)

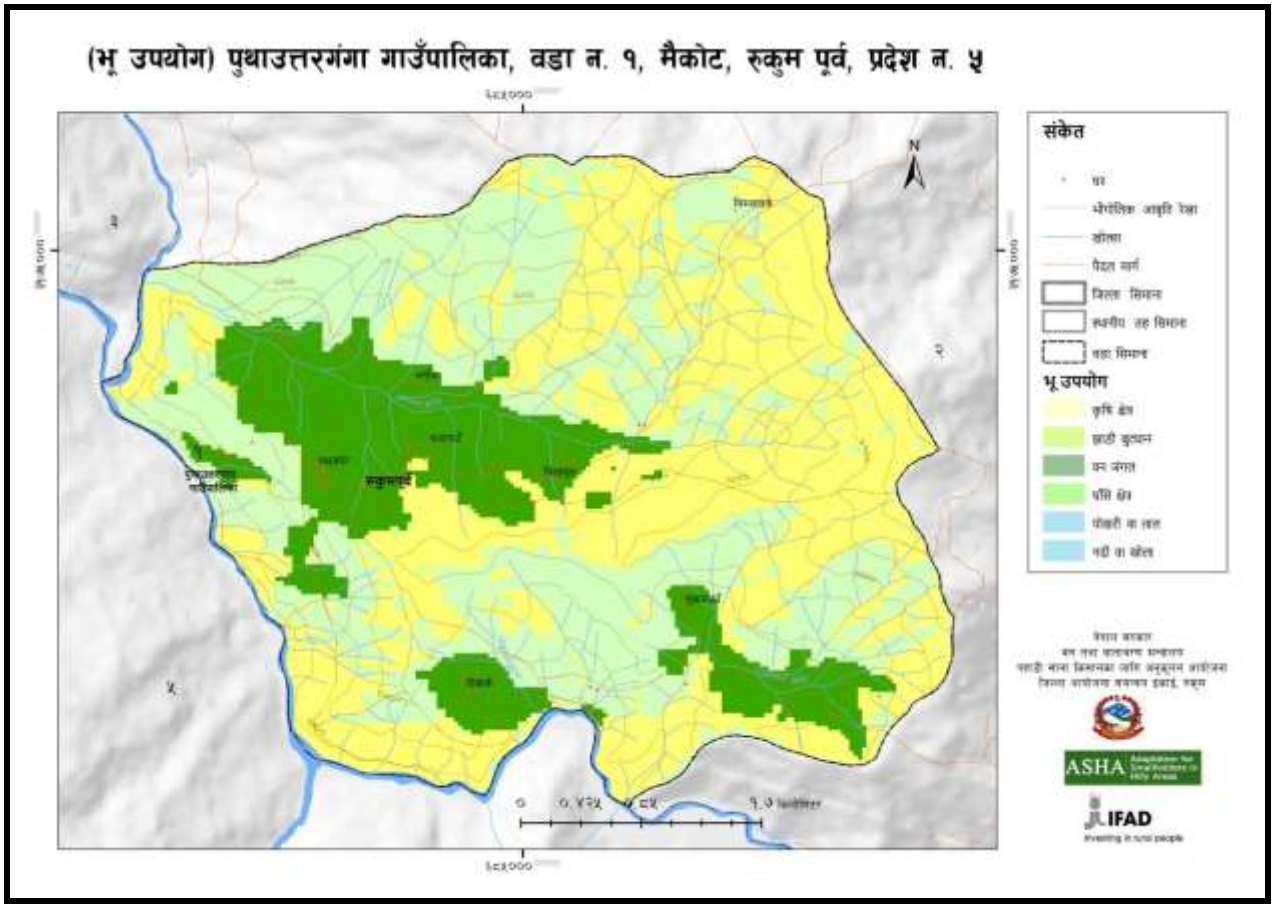

ASHA Adaptation for Smallholders in Hilly Areas